

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

**JUSTYNA TUPIKOVSKA**

II kurso studentė

**LIETUVOS LENKŲ RINKIMŲ AKCIJOS – KRIKŠČIONIŠKŲ ŠEIMŲ  
SAJUNGOS IR LIETUVOS LENKŲ SAJUNGOS VEIKSNYS FORMUOJANT  
LIETUVOS – LENKIJOS SANTYKIUS 2016 –2020 M.**

**MAGISTRO DARBAS**

Darbo vadovas: Doc. dr. Vladas Sirutavičius

Vilnius, 2022

**Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:**

.....  
.....  
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

**Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:**

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

**Magistro darbo recenzentas:**

.....

(v., pavardė)

**Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:**

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

## PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas *Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – Krikščioniškų šeimų sąjungos ir Lietuvos lenkų sąjungos veiksnys formuojant Lietuvos – Lenkijos santykius 2016 –2020 m.:*

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Justyna Tupikowska

(parašas)

## BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

*Tupikovska J. Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – Krikščioniškų šeimų sąjungos ir Lietuvos lenkų sąjungos veiksnys formuojant Lietuvos – Lenkijos santykius 2016-2020 m.: Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas V. Sirutavičius. – Vilnius, 2022. – 77 p.*

**Reikšminiai žodžiai:** strateginė partnerystė, realistiškai-konstruktivistinis modelis, tautinių mažumų politinis dalyvavimas, interesų grupės, užsienio politika, Lietuva, Lenkija, dvišaliai santykiai, tautinių mažumų partijos, Lietuvos lenkų rinkimų akcija – Krikščioniškų šeimų sąjunga, Lietuvos lenkų sąjunga.

Šiame darbe nagrinėjamas Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – Krikščioniškų šeimų sąjungos ir Lietuvos lenkų sąjungos veiksnys formuojant Lietuvos – Lenkijos santykius užsienio politikos kūrime 2016-2020 m. Remiantis realistiškai-konstruktivistiniu strateginės partnerystės modeliu pateikiama valstybės lyderių svarba santykių kūrime bei jų galimybės leisti tam tikroms interesų grupėms dalyvauti santykių formavime. Ši teorija leidžia išskirti LLRA-KŠS ir LLS, kaip vieną iš interesų grupių, galinčią veikti Lietuvos-Lenkijos užsienio politikos kūrimą. Ši prielaida analizuojama pasitelkiant tautinių mažumų politinio dalyvavimo ir tautinių mažumų, kaip interesų grupės, teorijas. Analizė susideda iš dokumentų, partijos 2016 ir 2020 m. programinių nuostatų, kokybinės žiniasklaidos turinio analizės bei nestruktūruotų interviu su Lietuvos-Lenkijos santykių ekspertais.

# TURINYS

<b>ĮVADAS .....</b>	<b>7</b>
<b>1. TEORINĖS PRIELAIDOS.....</b>	<b>14</b>
1.1 Realistiškai-konstruktivistinis strateginės partnerystės modelis.....	14
1.2 Politinio dalyvavimo prielaidos tautinių mažumų partijų, kaip interesų grupės, perspektyvoje .....	18
<b>2. TYRIMO TEMATIKOS ĮVADAS Į LIETUVOS – LENKIJOS SANTYKIŲ IR LLRA- KŠS SU LLS TRANSFORMACIJŲ KONTEKSTĄ .....</b>	<b>24</b>
2.1 Tyrimo metodologija .....	24
2.2 Lietuvos ir Lenkijos santykių dinamika .....	26
2.2.1 1989-1992. Bendri tikslai, senos problemos ir lenkų tautinės mažumos kelias link autonomijos santykių formavime .....	26
2.2.2 1992-1994. Pereinamasis santykių etapas .....	28
2.2.3 1994-2004. Santykių atšilimas, strateginė partnerystė ir kelias ES narystės link .....	29
2.2.4 2004-2009. Artimi asmeniniai vadovų santykiai .....	31
2.2.5 2009-2015 Santykių atšalimo fazė.....	32
2.2.6 2015 – dabar. Auksinio atšilimo etapas .....	34
2.2.7 Lietuvos – Lenkijos strateginė partnerystė: modelio pritaikymas .....	37
2.3 LLRA-KŠS ir LLS formavimosi eiga .....	41
2.3.1 Nuo kultūros draugijos iki politinio dalyvavimo .....	41
2.3.2 LLRA – KŠS politinis dalyvavimas.....	42
<b>3. LLRA-KŠS IR LLS VAIDMUO LENKIJOS – LIETUVOS SANTYKIŲ KONSTRAVIME: PASIRINKTI ATVEJAI.....</b>	<b>46</b>
3.1 Rusijos atvejis, kaip regiono grėsmės nukenksminimo interesas .....	46
3.2 Baltarusija: istorinės tapatybės svarba.....	50
3.3 Lenkų tautinės mažumos klausimas: istorinės ir etninės tapatybės konflikto elementas .....	53
3.4 Europos Sąjunga: paramos elementas .....	60
<b>IŠVADOS .....</b>	<b>62</b>

<b>ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS</b> .....	<b>64</b>
<b>SUMMARY</b> .....	<b>78</b>
<b>PRIEDAI</b> .....	<b>80</b>

## IVADAS

Lietuvą ir Lenkiją sieja ilgi ir įvairūs santykių etapai, tačiau paskutiniaisiais metais yra pastebimas ryšių atšilimas. Tam tikslui palaikyti yra kuriamos bendros komisijos ir vykdomi projektai, yra ir ilgamiečiai veiksniai, kurie turėtų būti vienijančia priemone – Lietuvos lenkų rinkimų akcija – Krikščioniškų šeimų sąjunga (toliau – LLRA-KŠS) ir Lietuvos lenkų sąjunga (toliau – LLS), tačiau būtent šios organizacijos yra vertinamos gan kontroversiškai.

Pasak kai kurių, LLRA-KŠS istorija yra sėkmės pavyzdžiu ir turėtų būti saugoma ir remiama Lenkijos valdžios, tačiau kiti mato LLRA-KŠS kaip partiją, kurios vadovai netoleruoja jokios konkurencijos ir daro per mažai, nes konfliktas su Lietuvos valdžios institucijomis yra jiems patogus<sup>12</sup>.

Nacionalinio lenkų atgimimo procesas Lietuvoje paskatino susikurti keliolikai lenkų organizacijų, veikiančių švietimo, paveldo apsaugos, žiniasklaidos ir kt. srityse. Atsirado ir tų, kurios įgyvendindamos keletą politinių iniciatyvų, išreiškė norą paveikti gyvenamosios šalies politinį gyvenimą.

1994 m. pradžioje Lietuvoje įsigaliojus visuomeninių organizacijų įstatymui, dauguma organizacijų turėjo pasirinkti – likti visuomeninėmis organizacijomis, ar persikvalifikuoti į politines partijas. LLS tuo metu turėjo visuomeninės-politinės organizacijos statusą, o lenkų bendrija neturėjo jokios kitos, jos interesus atstovaujančios partijos, todėl tų metų rugpjūčio 14 d. sušaukta V-jame Ypatingajame LLS Suvažiavime buvo nuspręsta pertvarkyti LLS į visuomeninę organizaciją bei įsteigti LLS Rinkimų Akcijos partiją<sup>3</sup>.

Rugpjūčio 28 d. vykusiame Steigėjų Suvažiavime buvo paruoštas partijos statutas ir programa, o spalio 23 d. dėl Lietuvos Teisingumo Ministerijos raginimo pašalinę žodį “Sąjunga”, steigėjai įregistravo Lietuvos lenkų rinkimų akciją (LLRA).

2016 metų gegužės 7 d. vykusiame LLRA-KŠS suvažiavime buvo nuspręsta praplėsti pavadinimą, o birželio 16 d. pavadinimas buvo oficialiai įregistruotas Teisingumo ministerijoje<sup>4</sup>.

Tačiau po kelių prokremliškų pasireiškimų, ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje buvo išsakoma neigiama pozicija partijos lyderių atžvilgiu. Tokią poziciją neigiamai pakomentavo ir Lenkijos

---

<sup>1</sup> Paweł Sobik, *Akcja Wyborcza Polaków na Litwie w systemie politycznym Republiki Litewskiej* (Wojnowice: Kolegium Europy Wschodniej (KEW), 2017), 17-18.

<sup>2</sup> Laurynas Kasčiūnas, Vytautas Keršanskas ir Linas Kojala, „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: recepto paieškos“ *Rytų Pulsas*, Nr.2 (47)(2013), 6.

<sup>3</sup> AWPL, „Istorija“, awpl.lt, žiūrėta 2022 m. sausio 3 d., [http://www.awpl.lt/?page\\_id=43&lang=lt](http://www.awpl.lt/?page_id=43&lang=lt).

<sup>4</sup>ibid.

Respublikos Senato pirmininkas<sup>5</sup>. Nepadėjo ir bandymas įrodyti tvirtą vienybę pakartotinai išrenkant M. Mackevič LLS pirmininku, kadangi 2017 m. buvo pareikšti kaltinimai LLS dėl dalies skirtų Lenkijos dotacijų, kurios nebuvo panaudotos taip, kaip buvo sutarta. Reikalas tapo toks rimtas, kad Lenkijos fondas „Parama lenkams Rytuose” (lenk. Pomoc Polakom na Wschodzie) kreipėsi į Lenkijos prokuratūrą<sup>67</sup>. Po šių įvykių LLRA – KŠS bei LLS santykiai su Varšuva pašlijo.

Paradoksalu, tačiau beveik tuo pačiu metu santykiai tarp kaimynių – Lietuvos ir Lenkijos – pradėjo sparčiai eiti aukštyn. Nuo 2018 metų galima pastebėti abiejų valstybių aukšto rango politinių atstovų vizitų dinamiką, kuri turėtų džiuginti visas interesų puses. Tačiau 2018 m. įvykęs A.Dudos vizitas, įrodė, kad ne visiems šis santykių „atšilimas” yra naudingas, pvz.: LLRA – KŠS ir LLS atstovė, R. Cytacka, gan aštriai kritikavo Lenkijos prezidento veiksmus ir pasisakymus apie tai, kad jam atrodo, jog Lietuvos vadovai nori spręsti mažumos problemas, teigdama, kad tai yra „kažkoks siurrealizmas”<sup>8</sup>.

Atsižvelgiant į visą Lietuvos-Lenkijos santykių dinamiką, galima teigti, kad praeita Seimo kadencija (2016-2020) LLRA-KŠS ir LLS nariams buvo gan dviprasmiška, todėl galima tik spėlioti, ar ši interų grupė vis dar turi galios paveikti Lenkijos sprendimų priėmėjus ir, ar toliau lietuviai neįsivaizduos Lietuvos - Lenkijos dialogo be šių organizacijų patvirtinimo.

Darbe yra analizuojamos LLRA-KŠS ir LLS, o ne tik LLRA-KŠS, remiantis abiejų organizacijų lyderiu V.Tomaševski<sup>9</sup> išsakytais žodžiais “TVP Wilno” laidoje “Studio Wilno”, kad „LLRA-KŠS ir LLS visada buvo vienu vienetu, kadangi šias dvi organizacijas kuria tie patys žmonės ir turi tuos pačius interesus”<sup>10</sup>.

**Problema:** Analizuojant Lietuvos ir Lenkijos mokslininkų publikacijas apie tautinių mažumų struktūras, nebuvo aptikta tyrimų, kaip Lietuvos lenkų politinės struktūros veikia tarpvalstybinius santykius. Aktualu atrodo ir tai, kad 2019 metai tapo lūžio metais LLRA-KŠS ir LLS, kadangi vis

---

<sup>5</sup> Anna Gielewska, Marcin Dzierżanowski, „Do Polonii Litewskiej przenikają ludzie Kremla? Polskie władze zbadają sprawę”, wprost.pl, žiūrėta 2020 m. sausio 4 d., <https://www.wprost.pl/tylko-u-nas/10134992/do-polonii-litewskiej-przenikaja-ludzie-kremla-polskie-wladze-zbadaja-sprawe.html>.

<sup>6</sup> Newsbeezer, „Senat zajmie się sprawą Związku Polaków na Litwie, dotyczy nieprawidłowości finansowych”, newsbeezer.com, žiūrėta 2022 m. kovo 16 d., <https://newsbeezer.com/poland/senat-zajmie-sie-sprawa-zwiazku-polakow-na-litwie-dotyczy-nieprawidlowosci-finansowych/>.

<sup>7</sup> Jurga Tvlakienė, Aleksandra Ketlerienė, „Tarp Lietuvos lenkų ir Varšuvos – rimtas konfliktas: kaltina paramos pinigų leidus visai ne ten, kur turėjo”, LRT, žiūrėta 2020 m. sausio 13 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/214208/tarp-lietuvos-lenku-ir-varšuvos-rimtas-konfliktas-kaltina-paramos-pingus-leidus-visai-ne-ten-kur-turejo>.

<sup>8</sup> Violeta Grigaliūnaitė, „Kol vieni džiaugiasi Lietuvos Lenkijos santykių atšilimu, R.Cytacka prezidentą A.Dudą išpeikė”, 15min.lt, žiūrėta 2020 m. sausio 13 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kol-vieni-dziaugiasi-lietuvos-ir-lenkijos-santykiu-atsilimu-r-cytacka-prezidenta-a-duda-ispeike-56-928896>.

<sup>9</sup> Per 2021 m. XVI LLS suvažiavimą, šios organizacijos pirmininku buvo išrinktas V.Tomaševski. Jis pakeitė 19 metų poste būvusį M.Mackevič.

<sup>10</sup> „Studio Wilno, 28.06.2021 | Waldemar Tomaszewski“ nufilmuota 2021 m., Youtube vaizdo įrašas, 2:00-2:42, paskelbta „TVP Wilno“ 2021 m. liepos 16 d., <https://www.youtube.com/watch?v=IY9SuTz-4Sw>.

mažiau rinkėjų palaiko šių organizacijų narius rinkimuose, o keli konfliktai su Lenkijos politiniais atstovais suponuoja, kad kurdami užsienio politiką Lenkijos veikėjai, neatsižvelgia į LLRA-KŠS ir LLS skelbiamus postulatus.

Todėl kyla **pagrindinis klausimas** – kaip šios dvi, lenkų mažumos interesus atstovaujančios, organizacijos veikia Lietuvos – Lenkijos santykius.

**Tyrimo tikslas:** Išanalizuoti LLRA – KŠS ir LLS galimybes pildant programinius pažadus bei šių organizacijų veiksnį formuojant Lietuvos – Lenkijos santykius 2016-2020 m.

Pagrindinis magistrinio darbo **tyrimo objektas** – LLRA-KŠS ir LLS galimybės paveikti Lietuvos – Lenkijos santykius užsienio politikos kūrime.

#### **Tyrimo uždaviniai:**

1. Suformuoti teorinius rėmus aptariant realistiškai-konstruktivistinį požiūrį į strateginę partnerystę ir tautinių mažumų partijų, kaip interesų grupės, poveikį šalių užsienio politikai.

2. Aptarti Lietuvos ir Lenkijos santykių dinamiką.

3. Apžvelgti LLRA-KŠS ir LLS dalyvavimo politikoje etapus.

4. Išanalizuoti LLRA-KŠS ir LLS nuostatas Lietuvai ir Lenkijai svarbiuose užsienio politikos atvejuose.

**Teorinis pagrindas:** Darbe remiamasi realistiškai-konstruktivistinio strateginės partnerystės, tautinių mažumų politinio dalyvavimo ir tautinių mažumų, kaip interesų grupių teorijomis aptariant tautinių mažumų organizacijų/partijų veiksnį abiejų šalių santykių formavime.

Tirdami strateginę partnerystę ir politinį dalyvavimą mokslininkams trūksta konkretumo analizuojant tautinių mažumų politinio dalyvavimo poveikį šalių santykiams ir tarptautinei politikai. Verta pabrėžti, kad LLRA-KŠS ir LLS atvejis yra unikalus, kadangi abi šioms organizacijoms artimos šalys, kadaise sudarė vieną valstybę.

Dvišaliuose santykiuose svarbu vaidmenį turi strateginę partnerystę. L. F. Blanco pažymi, jog nors strateginė partnerystė tapo įprasta santykių išraiška tarptautinėje politikoje, tačiau konceptualios šio termino diskusijos akademinėje literatūroje pasigendama<sup>11</sup>. S.Kay manimu, strateginė partnerystė galima suprasti, kaip įrankį, kuris yra naudojamas valstybės, tam kad padidinti politinį, ekonominį ir karinį dominavimą tarptautinėje arenoje<sup>12</sup>. S.Kay teigia, jog per strateginę partnerystę galingos

---

<sup>11</sup> Luis Fernando Blanco, „The functions of ‘strategic partnership’ in European Union foreign policy discourse“ *Cambridge Review of International Affairs*, Vol.29 (2016), 1, <https://doi.org/10.1080/09557571.2015.1126055>.

<sup>12</sup>Sean Kay, „What is a Strategic Partnership? *Problems of Post-Communism*, Vol.47, Issue 3(2000), 16, <https://doi.org/10.1080/10758216.2000.11655882>.

valstybės didina savo galias, o štai mažoms – tai saugumo užtikrinimas ir grėsmių galimybės sumažinimas<sup>13</sup>. A. Michalski pabrėžia, kad strateginėje partnerystėje partneriai atlieka daugybę funkcijų, o partnerystė grindžiamos dvišaliais santykiais, leidžia dominuojantiems subjektams atlikti savo vaidmenį užsienio politikoje, sudarant tokią areną, kurioje tarptautinis identitetas stiprinamas skleidžiant normas ir principus<sup>14</sup>. O štai R.Stemplowski manimu strateginė partnerystė turėtų būti suvokiama kaip valstybių santykis, kuris viršija joms būdingą tarptautinio bendradarbiavimo lygį. Tačiau tai nėra tarptautiniu mastu įgaliota valstybių sąjunga; ji jungia lygiaverčius partnerius, jai suteikiamas specialus pavadinimas ir yra įrengta institucija, galinti daryti įtaką šiai partnerystei<sup>15</sup>.

K. Bałon skirsto strateginę partnerystę į formaliąją ir materialiąją. Formalioje strateginėje partnerystėje apima visų rūšių deklaracijas, pareiškimus televizijoje, spaudoje, pokalbių metu. Materialioji partnerystė – tai santykiai, kurie išpildo tam tikras prielaidas, t.y. jos įgyja konstitucinių požymių, išskiriančių juos iš kitų tarptautinio bendradarbiavimo formų<sup>1617</sup>.

Nors lyderių svarba strateginės partnerystės plėtojime yra neatsiejamas veiksnys, tačiau tam, kad ji būtų plėtojama efektyviai ir suteiktų didžiausią naudą, yra būtinas tokių elementų kaip valstybinių struktūrų ir institucijų, nevalstybinių institucijų, privataus sektoriaus ir visuomenės elementų įtraukimas<sup>18</sup>. Vienu iš visuomenės elementų gali būti ir šiame darbe tiriamas tautinių mažumų įsitraukimas.

O štai kalbant apie mažumų grupes, verta pastebėti, jog mokslininkai bando nustatyti veiksnius, kurie palengvina vyriausybės reagavimą į mažumos grupes. Teigiama, kad mažumų atstovavimas įstatymų leidybos institucijose yra svarbus demokratinio proceso kokybei ir svarbiam demokratinės įtraukties aspektui<sup>192021</sup>. S.M. Saideman ir W. H. Moore savo tyrimuose pažymi, jog etninės mažumos dažnai daro didesnę poveikį vyriausybės užsienio politikai, nei būtų galima manyti<sup>2223</sup>.

---

<sup>13</sup> Sean Kay, *Global Security in the Twenty-first Century: The Quest for Power and the Search for Peace* (Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, 2006), 42.

<sup>14</sup> Anna Michalski, „Diplomacy in a Changing World Order: The Role of Strategic Partnerships“ *The Swedish Institute of International Affairs*, No.10 (2019), 15, <https://www.ui.se/butiken/uis-publikationer/ui-paper/2019/diplomacy-in-a-changing-world-order-the-role-of-strategic-partnerships/>.

<sup>15</sup> Ryszard Stemplowski, „Następny krok w strategicznym partnerstwie litewsko-polskim?“ *Polski Przegląd Dyplomatyczny*, t.1, No.2 (2) (2001), 1.

<sup>16</sup> Lucyna Czechowska, „The Concept of Strategic Partnership as an Input in the Modern Alliance Theory“ *The Copernicus Journal of Political Studies*, No. 2(4) (2013): 48.

<sup>17</sup> Sąlygos, kurios įrodo materialinės strateginės partnerystės egzistavimą: valstybių strateginių tikslų konvergencija, kurios siekimo galimybė yra oficialiuose užsienio ir saugumo politikos dokumentuose.

<sup>18</sup>Ieva Gajauskaitė, „Strateginės partnerystės valstybių užsienio politikoje: Lenkijos-Ukrainos ir Lietuvos-Ukrainos strateginių partnerysčių lyginamoji analizė“ *Lietuvos metinė strateginė apžvalga*, Vol.11, issue 1 (2013), 193, <https://doi.org/10.47459/lmsa.2013.11.8>.

<sup>19</sup> Paola Masella, „National identity and ethnic diversity“ *Journal of Population Economic*, Vol.26, No.2 (2013), 437-438, doi:10.1007/s00148-011-0398-0.

Dan Koev tvirtina, kad etninių mažumų grupių istorinė padėtis turi įtakos jos politinio dalyvavimo strategijoms. Autorius siūlo, kad vietinės grupės (tos, kurios gyvena dabartinės valstybės teritorijoje, kurioje jos gyveno iki tos valstybės įkūrimo), grupės, turinčios teritorinę priklausomybę ir grupės, turinčios istorinę autonomijos patirtį labiau tikėtina, kad sudarys sėkmingas grupės, suvokiančias save, savo gimtąją valstybę ir turinčias teisę į savo mažumos atstovavimą<sup>24</sup>. Cartrite ir Miodownik teigia, kad etninės mažumos išskirtinumas, kuris skiria juos nuo pagrindinės gyventojų bendruomenės turi įtakos mažumų rinkėjų tapatinimuisi su tam tikra etnine partija<sup>25</sup>.

Būtent šis būdingas išskirtinumas yra vienas iš veiksnių, kodėl mažumos yra gan nišine ir tuo pačiu stipria interesų grupe. John F. Longres aiškina, jog daugumos ir mažumos grupės gali būti ištirtos kaip interesų grupės. Pabrėžtina, jog „grupėmis“ autorius laiko sąmoningą skaičių žmonių, kurie identifikuoja save, kaip „mes“, kurie yra atskiri nuo „jie“, kurie nėra tam tikroje grupėje. Šioje situacijoje yra svarbu tai, kad interesų grupės požiūriu yra svarbu galia ir įtaka<sup>26</sup>. V.Volkov, D.Koev, J. F.Longres pažymi, kad interesų grupės organizuojasi, kad pasiektų kokį nors tikslą, o jos tinklus ir išsivystymo procesą sieja bendri numanomi interesai dėl specifinių socialinių ir istorinių sąlygų, kuriose tos grupės gyvena<sup>27</sup><sup>28</sup><sup>29</sup>. John Ishiyama ir Brandon Stewart savo tyrimuose pabrėžia, jog etninės mažumos partijos, nepaisant nusistovėjusio „paraščių“ partijų stereotipo, yra ryškios politinio dalyvavimo grupės Rytų, Vidurio ir Pietryčių Europos šalyse. Žvilgsnis į rinkimus rodo, kad kai kurios mažumų partijos yra gana sėkmingos atstovaudamos savo interesų grupę, tačiau yra ir tų, kurioms rinkimai nepasiseka<sup>30</sup>. Tyrimų rezultatai rodo, jog svarbiausiu veiksniu etninių mažumų partijų politinėje sėkmės istorijoje yra organizacinis pajėgumas, nors svarbūs yra ir grupės dydis, rinkimų

---

<sup>20</sup> David Carrol Cochran, „Ethnic Diversity and Democratic Stability: The Case of Irish Americans“ *Political Science Quarterly*, Vol.110, No.4 (1995-1996), 587-604.

<sup>21</sup> Kanchan Chandra, „Ethnic Parties and Democratic Stability“ *Perspective on Politics*, Vol.3, No.2 (2005), 235-252.

<sup>22</sup> Stephen M.Saideman, „The Power of the Small: The Impact of Ethnic Minorities on Foreign Policy“ *SAIS Review*, Vol.22, No.2 (2002), 93-105, doi:10.1353/sais.2002.0050.

<sup>23</sup> Will H. Moore, „Ethnic Minorities and Foreign Policy“ *SAIS Review*, Vol.22, No.2 (2002), 77-91, doi:10.1353/sais.2002.0043.

<sup>24</sup> Dan Koev, „Why ethnic parties? A new theory of ethnic minority political strategy in Europe“ *Nations and Nationalism*, Nr. 25(1) (2019), 23-25.

<sup>25</sup> Britt Cartrite ir Dan Miodownik, „Determinants of Regional Political Distinctiveness“ *Nationalism and Ethnic Politics*, Vol.22, No.2 (2016), 119-148, DOI:10.1080/13537113.2016.1169057.

<sup>26</sup> John F. Longres, „Minority groups: an interest-group perspective“ *Social Work*, Vol.27, No.1 (1982), 7, <https://www.jstor.org/stable/23711758>.

<sup>27</sup> Koev, *Why ethnic parties?*, 23-25.

<sup>28</sup> Longres, *Minority groups*, 7-13.

<sup>29</sup> Vladislav Volkov, „The Evolution of the Concept of „Ethnic Minority“ in Latvia Sociology in the Period 1991-2009“ *Polish Sociological Review*, No.169 (2010), 99-114.

<sup>30</sup> John Ishiyama and Brandon Stewart, „Organization and the structure of opportunities: Understanding the success of ethnic parties in postcommunist Europe“ *Party Politics*, XX (X) (2019), 1, doi:10.1177/1354068819864089.

sistemos proporcingumas bei politinė decentralizacija. Papildomai pastebima, kad svarbūs mažumų partijų sėkmei yra ir tarpvalstybiniai santykiai, tačiau šis pastebėjimas laikomas ginčytinu<sup>31</sup>.

Kalbant apie abiejų šalių santykių eigos ir tautinių bendrijų tarpusavio priklausomumas puikiai pavyzdžių yra LLRA ir LLS atvejis Lietuvos – Lenkijos santykiuose. Gediminas Kazėnas teigia, kad stebint viešąją erdvę, lenkų mažumos politinio elito vidaus situaciją, Lenkijos – Lietuvos santykių raidą bei LLRA-KŠS rinkimų rezultatus Lietuvoje, galima pastebėti jų tiesioginę priklausomybę<sup>32</sup>. Anot autoriaus, galima pastebėti, kad padėtis vietovėse, kuriose gyvena didžiausia lenkų tautybės gyventojų dalis, yra šiek tiek kitokia nei nacionaliniu mastu – šiuose regionuose rinkėjų aktyvumas savivaldybių tarybų rinkimuose yra didesnis nei kitose Lietuvos dalyse. Paweł Sobik pabrėžia, kad tiek LLS, tiek LLRA-KŠS yra reikalingos lenkų tautinei mažumai. Anot autoriaus, tik susikūrusios šios dvi organizacijos tapo tarpininku abiejų šalių santykiuose<sup>33</sup>. Tiesa, atrandama Lenkijos autorių, kurie teigia, jog lenkų tautinė mažuma yra labiau neigiamas veiksnys, kliudantis geram Lietuvos-Lenkijos bendradarbiavimui<sup>34</sup>. Panašios pozicijos Lietuvos analitikai pristato konservatyviąją Lietuvos politikos koncepciją, kuri teigia, jog LLRA-KŠS ir LLS yra kliūtis pozityviems dvišaliams santykiams. Kaip teigiama šioje koncepcijoje, Lietuvos – Lenkijos santykiams reikėtų „perkrovimo“, kuriame nereikėtų LLRA-KŠS dalyvavimo<sup>35,36</sup>.

Atlikta literatūros apžvalga sudaro įspūdį, kad moksliskai yra mažai ištirtas tautinių mažumų veiksnys tarpvalstybinių santykių užsienio politikai. Stinga ir naujų strateginės partnerystės (čia: realistiškai-konstruktivistinis modelis) modelių pritaikomumo konkreitiems atvejams apžvelgti, todėl šio darbo eigoje bus bandoma šią mokslinę tuštumą užpildyti.

**Darbo struktūra.** Dėstymas suskirstytas į dvi dalis. Pirmoje aptariama realistiškai-konstruktivistinis požiūris į strateginę partnerystę, tautinių mažumų politinio dalyvavimo bei tautinių mažumų, kaip interesų grupių teorijų analizė ir pateikiamos gairės pasirinktam atvejui. Antrojoje dalyje

---

<sup>31</sup> Ibid, 10.

<sup>32</sup> Gediminas Kazėnas, *Electoral Action of Poles in Lithuania in elections in Lithuania. How Electoral Action of Poles in Lithuania managed to surpass the 5 percent*“, Politeia, Nr.28, 2014, 270-271.

<sup>33</sup> P. Sobik, *Akcja Wyborcza Polaków*, 143-150, 177-182, 375-377.

<sup>34</sup> Wojciech Tomasz Modzelewski, „Dwie dekady stosunków Polski z Litwą – wymiar polityczny” *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne SP*, No.3'12 (2012), 289.

<sup>35</sup> Kasčiūnas, Keršanskas ir Kojala, *Lietuvos ir Lenkijos santykiai*, 6.

<sup>36</sup> Yra dveji skirtingi Lietuvos valstybės modeliai, siūlantys skirtingus santykių su Lenkija receptus. Liberali unijinė – kai Lenkija yra Lietuvos tiltu į Europa. Teigiama, kad būtent Lietuva turėtų būti labiau suinteresuota santykių gerinime su Lenkija. Tvirtinama, kad reiktų išspręsti visas tautinių mažumų problemas, kas išgrėsintų LLRA-KŠS. Šis dirgiklis prarastų savo esmę ir tai sudarytų galimybes kurti sėkmingą strateginę partnerystę. Tautinė konservatyvioji koncepcija – santykių tarp dviejų suverenių valstybių konceptas. Atsižvelgiant į sudėtingą dviejų šalių istoriją, po SSRS žlugimo, kuriant naujus pamatus dvišaliams santykiams nuspręsta pasilikti teisės į kitokį praeities vertinimą ir neprimesti savo tiesos kitai pusei. Šioje koncepcijoje, kaip jau buvo minėta, LLRA-KŠS yra svarbiausia kliūtimi pozityviems santykiams tarp Lietuvos ir Lenkijos. (Kasčiūnas, Keršanskas ir Kojala, *Lietuvos ir Lenkijos santykiai*, 6.)

analizuojami pasirinkti svarbūs Lenkijai ir Lietuvai atvejai bei LLRA-KŠS ir LLS vaidmuo Lietuvos-Lenkijos santykių užsienio politikos kūrimo atžvilgiu.

## 1. TEORINĖS PRIELAIIDOS

### 1.1 Realistiškai-konstruktivistinis strateginės partnerystės modelis

Po Sovietų Sąjungos žlugimo, šalyse, kurios buvo jos sudėtyje, atsirado suverenios galimybės apibrėžti ir formuoti savo nuosavus strateginius tikslus, kas automatiškai suteikė galimybę rinktis sąjungninkus ir partnerius. Tarptautinė politika krizių ir neapibrėžtumo laikotarpiuose sukuria tiek galimybių, tiek ir bendradarbiavimo apribojimų, šiuos faktorius dažniau tiria strateginės partnerystės koncepcija. Mokslininku manymu strateginė partnerystė gali būti paradoksaliai vienu labiausiai blogai suprantamu apibrėžimu, todėl jos detalus aprašymas yra būtinas tiek politiniame diskurse, tiek moksliskai<sup>3738</sup>.

Strateginė partnerystė moksliniuose darbuose išsivystė 3 bangomis. Pirmoje mokslininkai pristato empirinius tyrimus, kuriose yra ieškoma konceptualios šerdies. Antroje aprašomieji strateginės partnerystės atradimai neholistiškai pateikti užsienio politikos, jos konkrečių aktorių ir šios partnerystės funkcijų kontekste. Trečioje bangoje moksliniai leidiniai yra tiesiog bazuojami jau turimų žinių lauke<sup>39</sup>.

Pirmiausia yra reikalingas strateginės partnerystės termino išaiškinimas. Ieva Gajauskaitė pastebi, kad Šaltojo karo pabaigoje strateginę partnerystę apibrėždavo neorealizmo teorijos atstovu samprata, kad „anarchiškoje tarptautinės sistemos struktūroje valstybės yra suverenios veikėjos, kurios priklauso tam tikrai galios hierarchijos kategorijai ir veikia pagal kategorijos teikiamas galimybes ir apribojimus, siekia maksimalizuoti savo veiksmų naudą ir minimalizuoti išlaidas atsižvelgiant į pirminį savo siekį – nacionalinį saugumą“<sup>40</sup>. Lucyna Czechowska įvardina strateginę partnerystę kaip „naujo tipo dvišalius santykius, apjungiančius lankstumą ir gilų suartėjimą, kurie tapo daugiašalių derybų dėl globalių aktualių klausimų papildymu“<sup>41</sup>.

Th. S Wilkins išskiria kelias strateginės partnerystės savybes. Pirma, strateginė partnerystė yra organizuojama pagal bendrą saugumo tinkslą, kuris yra labiau sistemos principas negu konkreti užduotis. Būtent todėl ji ne visada remiasi bendromis vertybėmis, tačiau yra grindžiama bendrais interesais. Antra, visos strateginės partnerystės orientacijos yra nukreiptos į tikslą, o ne į grėsmę,

<sup>37</sup> Joanna Piechowiak-Lamparska et al., „Wstęp,” kn. *Państwa, Organizacje Międzynarodowe i Partnerstwo Strategiczne*, sud. Lucyna Czechowska et al. (Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2019), 10.

<sup>38</sup> Thomas S. Wilkins, „Russo-Chinese Strategic Partnership: A New Form of Security Cooperation“ *Contemporary Security Policy*, Vol.29, No.2 (2008), 358-383, doi:10.1080/13523260802284365.

<sup>39</sup>Andriy Tyushka, Lucyna Czechowska, „Partnerstwa strategiczne, polityka międzynarodowa i teoria stosunków międzynarodowych“ kn. *Państwa, Organizacje Międzynarodowe i Partnerstwo Strategiczne*, sud. Lucyna Czechowska et al. (Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2019), 31.

<sup>40</sup> Ieva Gajauskaitė, *Strateginės partnerystės valstybių*, 187.

<sup>41</sup> Lucyna Czechowska, *The Concept of Strategic Partnership*, 36-51.

tačiau verta pridurti, jog partnerystė gali būti susijusi su bendromis saugumo problemomis. Trečia, tokio tipo partnerystės būna neformalios ir reikalauja mažų įsipareigojimo išlaidų, kas reiškia, kad partnerės nėra įpareigosotos laikytis griežtų veiksmų, kas yra didesnio lankstumo rodiklis. Ketvirta, dėl savo terminologiškai ekonomiškios prigimties, ekonomika, kartu su saugumu yra vienas pagrindinių partnerystės varomųjų jėgų<sup>42</sup>.

O štai J.Holslag pateikia šiek tiek kitus strateginės partnerystės bruožus, kurie autoriaus manymu yra pagrindiniai ir tikslesnės negu kitos, iki tol būtos interpretacijos: bendri lūkesčiai ir interesai; suformuluoti ilgalaikiam laikotarpiui; strateginė partnerystė turi būti globalaus masto; paskatos turi būti tokios, jog jų pasiekti be partnerystės būtų neįmanoma; tikslai turi būti daugialypiai ir įgyvendinti saugumo, politinių ir ekonominių interesų srityse<sup>43</sup>.

Kalbant apie struktūrą, tarptautinių teorijų aiškinimai yra gan riboti, kadangi turi būdingų trūkumų, kurie ne visada yra galintys prisiderinti prie tam tikro strateginės partnerystės atvejo, todėl šioje problemoje nepadedą ir dominujantys realistiniai ir neorealistiniai derinimo paaiškinimai<sup>44</sup>. O patį strateginės partnerystės etapą lemia tokie veiksniai, kaip sistemos principai, aplinkos neapibrėžtumas ir strateginis tinkamumas. Dalyviams jungimasis su kitomis šalimis yra lygu savo pajėgumų padidinimui, todėl jos siekia partnerystės tam, kad nebūtų užgožtos ir įtrauktos į tarptautinės aplinkos neapibrėžtumą. Veikėjai ieško suderinamų partnerių į kuriuos kreipiasi dėl bendradarbiavimo galimybių, tačiau pabrėžtina, jog strateginė partnerystė yra kuriama „iš viršaus į apačią“, kadangi be lyderiu dalyvavimo, strateginė partnerystė yra tiesiog negalima<sup>45</sup>.

Remiantis pastebėjimais susijusiais su tarptautinių santykių žaidėjais ir jų sprendimų tendencingumu, mokslininkai pradėjo strateginę partnerystę tirti per realizmo ir konstruktyvizmo sintezę.

Realizmas yra seniausia Vakarų politinės mintis tradicija bei visomis savo formomis buvo pagrindinė tarptautinių santykių teorija<sup>46</sup>. Realizmas kaip tarptautinių santykių paradigma daro prielaidą, kad visi tarptautinės arenos žaidėjai konkuruoja tarpusavyje remdamiesi tik egoistiškais norais išpildyti savo interesus ir stebėdami jėgų grėsmes ir pusiausvyras<sup>47,48</sup>.

---

<sup>42</sup> Wilkins, *Russo-Chinese Strategic*, 360-361.

<sup>43</sup> Jonathan Holslag, „The Elusive Axis: Assessing the EU-China Strategic Partnership“ *Journal of Common Market Studies*, Vol.49, No.2 (2011), 293-313, doi:10.1111/j.1468-5965.2010.02121.x.

<sup>44</sup> Wilkins, 362.

<sup>45</sup> Ibid,364.

<sup>46</sup> Duncan Bell, „Political realism and international relations“ *Philosophy Compass*, Vol.12, No.2(2017), 2, doi: 10.1111/phc3.12403.

<sup>47</sup> Joanna Piechowiak-Lamparska et al., *Wstęp*, 13.

Realizmo prielaidos silpnumu yra partnerystė, tarptautinių organizacijų ir kitų interesų grupių vaidmens įvertinimas. Šiame momente mokslininkai pabrėžia ir valstybės intereso svarbą, kuris nėra tik *status quo*, bet ir valstybės prestižo ir piliečių gerbūvio dalykas<sup>49</sup>. O štai konstruktyvizmas yra požiūris per kurį mokslininkai primena, kad svarbūs yra su normomis, taisyklėmis, indentitetu, tarpusavio santykių praktikos reguliavimu susiję klausimai<sup>50</sup>. Konstruktyvizmas analizuoja, „kaip tarptautinių santykių veikėjai suformuoja tam tikrą supratimą apie tarptautinę sistemą ir tos sistemos elementus ir kokią įtaką šis supratimas daro tolesniems veikėjų veiksmams“<sup>51</sup>.

Tiriant realistiškai-konstruktyvistinį modelį mokslininkai pabrėžia, jog tai yra modelis, kuriame strateginė partnerystė yra dvišalės diplomatijos priemonė, kur partnerystės susikuria iš individualių, konkurencingų ir plačiai suprantamų interesų bei yra kuriami tam, kad pasiekti bendrų naudų<sup>52</sup>. A. Tyushka, L. Czechowska, A. Domachowska, K. Gawron-Tabor ir J. Piechowiak-Lamparska teigia, kad sukuriant naują strateginės partnerystės tyrimų modelį yra atidaromos perspektyvos elastingesniai strateginės partnerystės konstrukcijai ir leidžia įsigyvendinti plačiai manevravimo erdvei. Remdamiesi L.F. Blanco, mokslininkai teigia, kad strateginę partnerystę galima tirti individualiai, kadangi kiekvienas atvejis turi savo niuansų ir reikalingas geras konteksto supratimas. Šio modelio išaiškinime minimas ir Th. Renard, kuris teigė, jog kiekviena vyriausybė turi savo bruožus, o kiekviena partnerystė yra alternatyvi<sup>53</sup>.

Kaip teigiama analizėje, dažnai realizmas ir konstruktyvizmas atrodo nesuderinami tarpusavyje, tačiau taip yra dėl klaidingo manymo, jog konstruktyvizmas kritikuoja realizmą. Tai vyksta todėl, kad konstruktyvizmas tapo populiaria tarptautinių santykių teorija, kuri kritikuoja neorealizmą, todėl daugelis realizmą vertina kartu su neorealizmu. Būtent J. Samuel Barkin darbas „Realist Constructivism“ sukūrė debatus ir prielaidą, kad yra galimybė tarp šių teorijų sukurti tiltą<sup>54</sup>. Barkin teigia, jog realistiškas konstruktyvizmas padėtų reabilituoti idealizmą, reikalaujantis sąmoningai idealizuoto konstruktyvizmo ir teigdamas, kad idealų, kaip idėjų, tyrimas yra neatsiejama

---

<sup>48</sup> W. Julian Korab-Karpowicz, „Political Realism in International Relations,“ kn. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, red. Edward N. Zalta (Stanford: The Metaphysics Research Lab, 2017), 1.

<sup>49</sup> Joanna Piechowiak-Lamparska et al., *Wstęp*, 13.

<sup>50</sup> Joanna Piechowiak-Lamparska et al., *Wstęp*, 13.

<sup>51</sup> Dovilė Jakniūnaitė, „Naujausias tendencijos tarptautinių santykių teorijoje: konstruktyvizmas, postmodernizmas ir virtualizmas“ *Politologija*, 20 (4) (2000), 52.

<sup>52</sup> Joanna Piechowiak-Lamparska et al., *Wstęp*, 13.

<sup>53</sup> Andriy Tyushka et al., „Państwa, organizacje międzynarodowe i partnerstwa strategiczne: teoretyczne podstawy modelu idealnego“ kn. *Państwa, Organizacje Międzynarodowe i Partnerstwo Strategiczne*, sud. Lucyna Czechowska et al. (Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2019), 69.

<sup>54</sup> *Ibid*, 82.

<sup>55</sup> J. Samuel Barkin, „Realist Constructivism“ *International Studies Review*, Vol.5, No.3 (2003), 325-342.

visapusiško tarptautinės politikos supratimo dalis<sup>56</sup>. Realistinis konstruktyvizmas galėtų ištirti politinės moralės nešėjų, valdžios panaudojimo ir normatyvinių struktūrų santyki<sup>57</sup>.

Realistiškai-konstruktyvistiniame strateginės partnerystės modelyje partnerystės yra „dvišalis aukšto lygio vyriausybių bendradarbiavimas, leidžiantis partneriams siekti bendrų tikslų ir didinti jų pačių strateginę svarbą, galią ir įtaką tarptautiniuose reikaluose, taip pat ir kitų jėgų, besivaržančių dėl vaidmenų regioninėje ar pasaulio politikoje, atžvilgiu.“ Tokiu būdu prasideda strateginis manevravimas. Tokiose partnerystėse santykinio pelno logika (*win-lose*) pakeičiama dalijamo pelno logika (*win-win*). Tokio modelio partnerystės dėl savo orientacijos į interesus ir pagrįstos vaidmenimis, kurie išplaukia iš galios, gerai tinka realistiškam pasaulio matymui. Kartu strateginės partnerystės yra tokia bendradarbiavimo forma, kuri neturi konkretaus įreikšminimo, todėl nuolat perkuriama vystantis santykiams, todėl tokio tipo strateginės partnerystės yra tokiomis partnerystėmis, kurias iš jų kuria veikėjai, todėl ši prielaida puikiai tinka su konstruktyviam pasaulio vaizdui<sup>58</sup>.

Realistinė-konstruktyvistinė perspektyva pateikia tris pagrindinius argumentus:

1. strateginė partnerystė atskirų veikėjų užsienio politikos sprendimų priėmimo lygmeniu yra asertyvumo forma, leidžianti šalims ir tarptautinėms organizacijoms įgyvendinti savo siekius įgauti statusą ir įgyvendinti savo strateginius interesus tarptautinėje arenoje;
2. dvišalės sąveikos lygmeniu partnerystė yra lyg tam tikro aljanso forma, todėl veikėjams suteikiamos strategiškai svarbos galimybės dirbti kartu siekiant bendrų tikslų įgyvendinimo, dėl kurių pradeda panašėti užsienio politikos stiliai, pagrįsti bendradarbiaujančia arba atvirai konkurencine logika;
3. besivystančioje tarptautinėje sistemoje strateginės partnerystės yra struktūrinio tarptautinio įsitraukimo forma, kuri palengvina strateginio manevravimo ir švelnaus balansavimo struktūrinių mazgų sukūrimą ir sklaidą arba nustato tarptautinį reguliavimą ir daugiašalių problemų sprendimo struktūrinių tinklų sukūrimą ir sklaidą<sup>59</sup>.

Nors bendro strateginės partnerystės apibrėžimo nėra, o pats jos supratimas kelia sunkumų, mokslininkai stengiasi surasti geriausią strateginės partnerystės tyrimų modelį, kuris padėtų suprasti,

---

<sup>56</sup> Ibid, 336.

<sup>57</sup> Ibid, 338.

<sup>58</sup> Andriy Tyushka et al., *Państwo, organizacje*, 82-84.

<sup>59</sup> Ibid, 84-86.

rodos labai aiškios, bet ir tuo pačiu metu sunkiai suprantamos partnerystės formos ir funkcijas. Realistiškai-konstruktivistinis strateginės partnerystės modelis atveria naujas galimybes ištirti partnerysčių struktūriškumą bei plačiau suprasti interesus ir aplinkybes, kurios gali paveikti strateginės partnerystės formavimosi eigą. Trumpiau tariant, šis modelis teigia, kad be saugumo klausimų yra svarbios lyderių kuriamos struktūros formos bei tų pačių politikos lyderių leidimas į jas įsiskverbti tam tikroms interesų grupėms, kurios gali daryti įtaką struktūrinių mazgų sukūrimui bei sklada. Todėl šiame modelyje tampa svarbios tiek lyderių savybės kūriant tam tikras struktūrinės formas, tiek interesų grupės galimybės jas veikti. Šiame darbe tokia interesų grupė yra pasirinktos tautinių mažumų politinės organizacijos.

## **1.2 Politinio dalyvavimo prielaidos tautinių mažumų partijų, kaip interesų grupės, perspektyvoje**

Kalbant apie tautinių mažumų kultūrinį išskirtinumą, teisės ir veiklas, turime neužmiršti jų politinio dalyvavimo svarbos. Nepaisant to, dėl neaiškių tarptautinių standartų, tautinių mažumų teisės buvo iki galo neapibrėžtos. Mažumų teisės buvo sutelktos daugiausiai į tokias sritis, kaip diskriminacija bei kalbinės<sup>60</sup> ir švietimo<sup>61</sup> teisės, todėl atirado mokslininkų, kurie išskyrė ypač didelę mažumų politinio dalyvavimo temos svarbą. Florian Bieber manymu, „mažumos politinis dalyvavimas yra ten, kur susitinka mažumų teisės ir socialinis požiūris į jas“<sup>62</sup>.

Atsižvelgiant į tai, jog kiekvienoje Europos šalyje yra tautinių mažumų, buvo imtasi veiksmų, kad atitinkamai teisinėje sistemoje reglamentuoti jų politinį dalyvavimą. Vienas iš tokių dokumentų yra Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro „Lundo rekomendacijos dėl veiksmingo tautinių mažumų dalyvavimo viešajame gyvenime“<sup>63</sup>.

Rekomendacijose akcentuojama, kad tam, kad visuomenė funkcionuotų taikiai ir demokratiškai yra būtinas veiksmingas tautinių mažumų dalyvavimas viešajame gyvenime. Tai užtikrinti gali atitinkamas tautinių mažumų atstovavimas, kurį garantuoti privalu valdžiai<sup>64</sup>.

---

<sup>60</sup> OSCE High Commissioner on National Minorities, *The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities*, Oslo, 1998, <https://www.osce.org/hcnm/oslo-recommendations> (žiūrėta 2022 sausio 17 d.).

<sup>61</sup> OSCE High Commissioner on National Minorities, *The Hague Recommendations regarding the Education Rights of National Minorities*, Hague, 1996, <https://www.osce.org/hcnm/hague-recommendations> (žiūrėta 2022 sausio 15 d.).

<sup>62</sup> Florian Bieber, „Introduction: minority participation and political parties“ kn. *Political parties and minority participation*, Florian Bieber et al. (Skopje: *Friedrich Ebert Stiftung – Office Macedonia*, 2008), 6-8.

<sup>63</sup> OSCE High Commissioner on National Minorities, *The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life*, Lund, 1999, <https://www.osce.org/rom/hcnm/32257> (žiūrėta 2022 vasario 5 d.).

<sup>64</sup> Ibid, 7-13.

Kitas, svarbus ir apie mažumų politinį dalyvavimą kalbantis, dokumentas yra Europos Komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisijos) „Ataskaita dėl rinkimų taisyklių ir teigiamų veiksmų, dėl nacionalinių mažumų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese Europos šalyse“.

Ataskaitoje vartojamas terminas „teigiamas veiksmas“ (ang. affirmative action) kartais gali būti prilygintas ir kartais skiriasi nuo tokių temų kaip „pozityvus veiksmas“ (ang. positive action), „pozityvi diskriminacija“ (ang. positive discrimination) ir kt.<sup>65</sup>

Visuomenėje egzistuojančios nelygybės gali būti kompensuojamos pritaikant pozityviają diskriminaciją. Tautinių mažumų dalyvavimo valstybės politiniame gyvenime kontekste pozityvios diskriminacijos mastai gali būti: 1. Rinkimų procese vartojant mažumos kalbą; 2. Garantuojant, kad tautinių mažumų atstovai gaus vietas; 3. Rinkimų slenkščio sumažinimas mažumų komitetams; 4. Rinkimų apylinkių ribų derinimas prie tankiai tautynėmis mažumomis apgyvendintų vietų; 5. Įvedant specialią tautinių mažumų atstovų balsavimo sistemą<sup>666768</sup>.

F. Bieber akcentuoja, kad atsižvelgiant į šalių praktikas, tautinių mažumų teisės dažnai susiduria su sunkumais būti neįgyvendintomis be pačios mažumos politinio atstovavimo. Taigi šalių patirtys, vietos ir nacionaliniu lygmeniu, suponuoja mažumų politinio dalyvavimo supratimą iš dviejų perspektyvų: demokratinio stabilumo argumento bei mažumų teisių perspektyvos<sup>69</sup>.

F. Bieber pabrėžia, kad politinis tautinių mažumų dalyvavimas kyla iš tokių tarptautinės žmogaus teisių teisės dokumentų, kaip Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (ICCPR), Visuotinė žmogaus teisių deklaracija ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija. Tačiau tiksliausiai apie tautinių mažumų politinio dalyvavimo teises ir galimybes kalba Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas<sup>70</sup>.

Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių pakto (ICCPR) 2 straipsnis kalba apie visų piliečių teisę dalyvauti politiniame šalies gyvenime. 20 pakto straipsnyje 2-ame punkte yra įteisinta, kad „kiekvienas tautinės, rasinės ar religinės neapykantos kurstymo atvejis, kai yra skatinama diskriminacija, nesantaika ar smurtas, draudžiamas įstatymu.“, o štai 25 straipsnyje pažymima, kad kiekvienas pilietis turi teisę ir

<sup>65</sup> European Commission for Democracy through law (Venice Commission), „Report on electoral rules and affirmative action for national minorities' participation in decision-making process in European countries“, agora-parl.org, Strasbourg, 15 March 2005, 3, <https://www.agora-parl.org/resources/library/report-electoral-rules-and-affirmative-action-national-minorities-participation> (žiūrėta 2022 m. sausio 4d.).

<sup>66</sup> Sobik, 63.

<sup>67</sup> European Commission for Democracy through law (Venice Commission), „Report on electoral rules and affirmative action for national minorities' participation in decision-making process in European countries“, agora-parl.org, Strasbourg, 15 March 2005, 16, <https://www.agora-parl.org/resources/library/report-electoral-rules-and-affirmative-action-national-minorities-participation> (žiūrėta 2022 m. sausio 4d.).

<sup>68</sup> OSCE High Commissioner on National Minorities, *The Lund Recommendations*, 8-10.

<sup>69</sup> Bieber, *Introduction: minority participation*, 6.

<sup>70</sup> Ibid, 6-7.

galimybę: a) tiesiogiai arba per laisvai pasirinktus atstovus dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus; b) balsuoti ir būti išrinktam tikruose periodiniuose rinkimuose, kurie vyksta pagal visuotinę ir lygią rinkimų teisę ir vyksta slaptu balsavimu, užtikrinančiu laisvą rinkėjų valios reiškimą; c) bendromis lygybės sąlygomis turėti galimybę eiti valstybės tarnybą savo šalyje<sup>71</sup>.

Pačių valstybių interesu yra įtraukti politines mažumas į socialinį ir politinį vadybės gyvenimą, tam kad būtų išvengta atskirties judėjimų pasekmių bei tam, kad išsaugoti valstybės stabilumą. Donald L. Horowitz ir Arend Lijphart teigia, kad tautinių mažumų atskirtis nuo socialinių ir politinių šalies reikalų yra rimta problema pačios valstybės demokratijai, kuri be mažumų įsitraukimo gali susidurti su ginkluotais pasipriešinimais, konfliktais bei stabilios demokratinės sistemos sukūrimo problemomis<sup>72</sup>.

Dėl „dalyvavimo“ plataus supratimo, F. Bieber išskiria kelis galimus dalyvavimo lygius: konsultacinius procesus (angl. *consultative processes*), bendro sprendimo priėmimą (angl. *co-decision making*) ir visišką sprendimų priėmimą (angl. *full decision-making*)<sup>74</sup>.

Iš visų trijų galimybių labiausiai nepalankūs mažumoms yra konsultaciniai procesai, kuriuose mažumos, būdamos informuotos valstybės dėl konkrečios politikos, turi galimybę išsakyti nuomonę sprendimų atžvilgiu, tačiau šie procesai negarantuoja, kad mažumos atstovų balsai bus išgirsti. Bendras sprendimų priėmimas ir visišką sprendimų priėmimas yra pozityviau nusiteikę mažumų atžvilgiu, kadangi šių sprendimų priėmimo procesų dalimi yra mažumų atstovai, kas suteikia didesnes garantijas dėl atsižvelgimo į tautinių mažumų bendruomenių nuomonę. Tačiau reikia pabrėžti, kad mažumų dalyvavimo sprendimų priėmimo rezultatams trukdo ribotas jų atstovavimas (t.y. per mažas atstovų skaičius ir galimybės paveikti sprendimus). Dažniausiai visiškame sprendimų priėmimo lygyje, tautinės mažumos daugumoje gali spręsti tik apie lingvistinių ir kultūrinių klausimų sprendimus<sup>75</sup>.

Svarbiu klausimu yra ne tik tautinių mažumų dalyvavimas sprendimų priėmimo, tačiau ir jų atstovavimas ir elgsena rinkimuose. Tyrėjai iškelia tris svarbiausias hipotezes dėl etniškumo svarbos rinkėjų elgsenoje. Pirmasis požiūris teigia, kad etninė tapatybė yra esminiu veiksniumi, pastumenčiu balsuoti už atitinkamą partiją, kas realybėje gali atrodyti labiau į „mažumų surašymą“. Antroji hipotezė leidžia manyti, kad mažumų rinkėjai atsižvelgia į partijų pasiūlymus ir galimybes bei tuo

---

<sup>71</sup> United Nations General Assembly, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, New York, 1966, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> (žiūrėta 2022 m. kovo 30 d.)

<sup>72</sup> Donald L. Horowitz, "The Challenge of Ethnic Conflict. Democracy in Divided Societies" *Journal of Democracy*, Vol.4, No. 4 (1993): 18-37.

<sup>73</sup> Arendt Lijphart, *Democracy in Plural Societies. A Comparative Exploration* (New Haven-London: Yale University Press, 1977), 25-52.

<sup>74</sup> Bieber, 10.

<sup>75</sup> Ibid, 9-11.

vadovaudamosis daro savo preferencinį pasirinkimą. Trečiasis požiūris remiasi prielaida, kad vidutinis rinkėjas neužsiima informacijos apie partijas nuodugniu vertinimu, todėl priklausomybė mažumai yra lyg nuoroda, kuri suteikia vilčių dėl didesnio pasirinktos politinės jėgos palankumo jų problemų sprendimui bei interesų atstovavimui<sup>76</sup>.

Tačiau lieka svarbiausias klausimas, kaip gali būti atstovaujamos mažumos? F.Bieber teigia, kad mažumos gali būti atstovaujamos keturiomis skirtingomis formomis: mažumų asociacijomis; per specialias institucijas; mažumų teisės *per se* neatstovaujančiomis partijomis ar institucijomis arba savo politiniais atstovais. Pirmojoje formoje, mažumų asociacijos atlieka labiau formalų vaidmenį, tačiau tai gali turėti pranašumą depolitizuojant tam tikrus mažumai svarbius sprendimus. Antrojoje, specialios institucijos, įsteigtos atstovauti mažumų interesus gali susidurti su kėblumais dėl savo išrinkimo formos, kuri gali privesti prie diskriminacijos, kai viena partija pasinaudos rinkimais, siekdama pašalinti kitas. Trečioje formoje, tautinių mažumų interesus gali atstovauti partijos ar institucijos, kurios nėra specializuotos mažumų klausimais ir veikiau atstovauja jas apygardeje, kuri apima tam tikrą mažumą. Ketvirtojoje yra siūlomas atstovavimas per savo mažumos politinius atstovus. Ši forma yra būdingiausias mažumų pasirinkimas, tačiau tai veikia tik tuo atveju, kai yra didelė ir geografiškai susitelkusi mažuma. Kitu atveju, dėl nesutarimų ir nepakankamos politinės mobilizacijos ir organizuotumo, mažumos gali pasitraukti iš politinės sistemos apskritai (kaip pvz.: romų atvejis daugelyje regionų)<sup>77</sup>.

Pačios partijos, L. Tolvaišio manymu, yra svarbios, kaip rinkėjų pageidavimų įstatyminio atstovavimo kanalai. Demokratinėje valstybėje yra du galimi efektyvūs mažumų atstovavimo būdai: mažumų partijos ir pagridinės (nacionalinės) partijos<sup>78</sup>. Remdamasi savo pasirinkimu, mažuma gali veikti politikos formavimą, turėdama prieigą prie vyriausybės. Tai gali pavykti mažumos partijai prisijungus prie vyriausybės arba per neetninę partiją (nacionalinę partiją), kuri kels svarbius mažumai klausimus ir ieškos jų sprendimų.<sup>79</sup> D. Koev pažymi, kad tautinių mažumų partijos šiais laikais yra gan sėkmingos gaudamos ne tik teisėkūros atstovus, bet ir dalyvaudamos koalicinėse vyriausybėse, tokiose kaip Rumunijoje, Šiaurės Makedonijoje, Bulgarijoje bei Slovakijoje<sup>80</sup>.

Atsižvelgiant į mažumų pasirinkimą ir reiklumą galime pamatyti ir mažumų partijų skirtumus nuo nacionalinių partijų: siekiančios savitos naudos pasirinktai mažumos grupei ir veikdamos kaip

---

<sup>76</sup> Leonas Tolvaišis, "Ethnic Minority Policies and Political Parties' Appeal to Ethnic Voters: A Case Study of Estonia's Russians" *Baltic Journal of Law & Politics*, Vol. 4, No. 1 (2011), 108, doi: 10.2478/v10076-011-0005-4.

<sup>77</sup> Bieber, 11.

<sup>78</sup> Tolvaišis, *Ethnic Minority Policies*, 109.

<sup>79</sup> Johanna Kristin Birnir, *Ethnicity and Electoral Politics* (New York: Cambridge University Press, 2007), 19-59.

<sup>80</sup> Dan Koev, „Ethnic minority party formation and success in Europe“ *East European Politics*, Vol.38 (2021), 1, doi: 10.1080/21599165.2021.1895116.

interesų grupės, mažumų partijos turi parengtą konkrečių, tautinėms mažumoms aktualių, veiksmų rinkinį, o nacionalinės partijos atsižvelgdamos į rinkėjus nėra linkusios teikti pirmenybę mažumų klausimams. Verta pabrėžti, jog nacionalinės partijos gali sėkmingai pritraukti mažumos elektoratą, jeigu savo programuose įtrauks svarbius tautinei mažumai klausimus ir rodys savo susidomėjimą juos sprendžiant<sup>81</sup>.

Tokių tyrėjų kaip Birnir, Ishiyama, Johson, Chandra ir Koev įsitikinimu, būtent tautinių mažumų partijos turi galimybę padidinti atitinkamos mažumos politinį dalyvavimą, sumažinti etninių konfliktų tikimybę, sudaryti sąlygas harmoningiems etniniams santykiams pereinantiems prie demokratijos bei pagelbėti stiprinant ir palaikant demokratiją<sup>82</sup>.

D. Koev teigia, jog remiantys esamomis mažumų partijų sėkmės ir formavimosi studijomis galime išskirti penkis svarbiausias sritis. Pirmoji yra istorinė atmintis ir aplinka, kadangi mažumos, kurios yra gimusios jų apgyvendintoje teritorijoje bei gali turėti istorinę autonomijos patirtį, linkusios kurti sėkmingas etninių mažumų partijas. Antrajai sričiai priskiriama politinių galimybių struktūra, kurioje dalyvauja mažumų partijos. Mokslininkai teigia, jog įsitvirtinusių politinių partijų nuomonė turi mažai įtakos mažumų partijų sėkmei politinėje arenoje, tačiau jų strategija turi daugiau įtakos naujų partijų sėkmės mastui, nes savo pozicijomis tam tikrais klausimais padeda mažumų partijoms didinti tam tikrų klausimų svarbą mažumoms. Trečiojoje srityje vyrauja tarptautinės įtakos svarba vidaus politikai. Būtent narystė Europos Sąjungoje pagerino Vidurio ir Rytų Europos šalyse esančių etninių mažumų partijų likimus. Taip pat teigiama, kad sėkmingam etninių mažumų partijų likimui įtaką turi instituciniai veiksniai. Paskutiniuojuose srityje akcentuojamos partijos organizacijos ypatybės, kur yra pabrėžiama, kad mažumų partijoms yra svarbu turėti konkurencingas partijų tobulėjimo taisykles, taip pat svarbūs yra organizacinės struktūros platumas, profesionalumas ir narių skaičius<sup>83</sup>.

Kaip pastebi P.Panov, pastaraisiais dešimtmečiais etninių/regioninių politinių partijų svarba Europoje nuolat auga<sup>84</sup>. Etninių mažumų partijos siūlo unikalią politinio atstovavimo formą, pagrįsta grupinių teisių koncepcija. Grupė turinčios palanku istorinį pagrindą, gali susikurti partijas, kurios praneša apie lygią teisę į politinį atstovavimą ir atskirumą (unikalų pobūdį, susiformavusį atskirai nuo nacionalinių partijų), tačiau reikia pastebėti, kad gali būti ir priešingai. Palankaus istorinio pagrindo neturinčios, gali būti pasirengusios veikti tam tikroje politinėje asimiliacijoje<sup>85</sup>.

---

<sup>81</sup> Tolvaišis, 109-110.

<sup>82</sup> Koev, *Ethnic minority party formation*, 1.

<sup>83</sup> Ibid, 2-3.

<sup>84</sup> Petr Panov, „Ethnic and Regional Parties in the CEE Countries: Special Features and Trajectories of Development“ *Bulletin of Perm University. Political Science*, Vol.14, No. 3 (2020), 20, DOI: 10.17072/2218-1067-2020-3-20-34.

<sup>85</sup> Koev, *Ethnic minority party formation*, 17.

Pats mažumų partijų augimas yra susijęs su valstybių transformacija, ypač daugiapakopėje politikoje (angl. *multilevel governance*), o ši kaita yra ypač svarbi Europos Sąjungos valstybėms, kadangi nuo „vieno klausimo“ partijos, mažumų partijos perėjo į politinio lauko „šerdi“, kurioje formuoja savo nuomonę įvairiais visuomenės klausimais, taip aktyviai dalyvaudamos koalicinėse sąveikose<sup>86</sup>.

Etninės mažumos dažnai gali būti labiau veikios užsienio politikoje, negu nacionalinių partijų atstovai<sup>87</sup>. Nepaisant tam tikrų suvaržymų ir to, kad dauguma aiškiai vadovauja užsienio politikai, mažumų grupės gali turėti įtakos užsienio politikos kryptei, tačiau tai turi galios sustabdyti tik nepakankama politiškai mobilizuota mažumos grupė bei stiprių konkuruojančių grupių, kurios domisi tuo pačiu politiniu klausimu faktoriai. Taip pat svarbu kūrybingo lyderio ir darnios grupės koreliacija, kadangi problematiški lyderiai arba susiskaldžiusios mažumos partijos gali neturėti jokios įtakos taptautiniams klausimams vien dėl savo strategijos nevientisumo. Verta pastebėti, jog mažumos greičiausiai sutelks dėmesį į ribotą užsienio politikos klausimų rinkinį<sup>88</sup>. Saideman pažymi, kad per mažumos vaidmenį užsienio politikoje, galime geriau numatyti kitų valstybių veiksmus. Etninės mažumos turi būti pripažintos kaip galingi subvalstybiniai veikėjai, jeigu norima veiksmingai susidoroti su valstybėmis, kurios yra paveiktos mažumų<sup>89</sup>. W. H. Moore irgi sutinka su šiomis hipotezėmis bei papildo, kad etninė politika (etninių mažumų partijų politika) gali paveikti tarptautinę politiką tik per „etninius ryšius“ tarpvalstybiniu mastu, t.y. kai etninės grupės nariai yra susiskaldę per sieną, iš vienos pusės yra šios etninės grupės duominuojanti dauguma šalyje, iš kitos pusės etninė grupė sudaro kitoje šalyje tik mažumą<sup>90</sup>.

Tautinių mažumų situacijai ženkliai gerėjant, mažumų gerbuvis tampa ne tik svarbiu demokratijos lygio šalyje rodykliu, tačiau ir pačios jos tampa interesų grupėmis, kurios turi interesų valstybių valdyme bei taptautinių santykių arenoje. Kiekvienos mažumos atvejis yra skirtingas ir reikalauja atitinkamai atskirų tyrimų, tačiau visų iki tol padarytų tyrimų atvejai rodo aišku žemės apgyvendinimo didžio ir istorijos svarbą mažumų partijų sėkmei. O ši sėkmė šalims reiškia tinkama demokratinio proceso veikimą.

---

<sup>86</sup> Panov, *Ethnic and Regional Parties*, 2-4.

<sup>87</sup> Saideman, *The Power*, 93.

<sup>88</sup> Ibid, 100.

<sup>89</sup> Ibid, 105.

<sup>90</sup> Moore, *Ethnic Minorities*, 79.

## 2. TYRIMO TEMATIKOS ĮVADAS Į LIETUVOS – LENKIJOS SANTYKIŲ IR LLRA-KŠS SU LLS TRANSFORMACIJŲ KONTEKSTĄ

### 2.1 Tyrimo metodologija

Siekiant išsiaiškinti, kokį vaidmenį LLRA-KŠS ir LLS turi Lenkijos ir Lietuvos santykių formavime bei kokias pozicijas reiškia svarbiuose Lenkijai ir Lietuvai darbe pasirinktuose atvejuose, atlikta **atvejo analizė** (ang. *Case Study*). Svarbiausias šios analizės tyrimo elementas yra tai, kad nėra bandoma pateikti „vieno pavyzdžio“, kuris atspindi normą, o bandoma pateikti įžvalgas apie neįprastus ir naujoviškus įvykius pasirinktoje situacijoje<sup>91</sup>.

Detaliam vaizdavimui yra pasirinktas **kokybinis-interpretatyvinis tyrimo metodas**. Atliekama kokybinė žiniasklaidos ir dokumentų turinio analizė, taip pat atlikti nestruktūruoti interviu su svarbiais Lietuvos – Lenkijos santykių ekspertais. Interviu metu išanalizuota LLRA-KŠS ir LLS pozicija bei vaidmuo dvišalių santykių transformacijoje 2016-2020 m. Pažymima, kad LLRA-KŠS, LLS bei Lenkijos institucijos atsisakė duoti interviu.

**Tyrimo laikas.** Atsižvelgiant į tai, jog iki 2015 metų LLRA – KŠS ir LLS atvejį ištyrė Paweł Sobik savo knygoje „Akcja Wyborcza Polaków na Litwie w systemie politycznym Republiki Litewskiej”, buvo nuspręsta, jog šis darbas apims 2016-2020 metų Seimo kadenciją, taip papildydamas kai kurias P.Sobiko darbo sferas (ypač LLRA-KŠS ir LLS veiksnį Lietuvos-Lenkijos užsienio politikos tam tikrų klausimų kūrime). Darbas yra rašomas 2021-2022 metais, kuriuose nutinka gan svarbūs įvykiai LLRA – KŠS ir LLS viduje, Lietuvos – Lenkijos santykiuose bei tarptautinėje arenoje, darbas bus papildytas svarbiais 2021-2022 m. nutikusiais įvykiais, tačiau sužinoti, kokią šie įvykiai padarė tikrąją įtaką LLRA – KŠS ir LLS bei jų veiksmui Lietuvos – Lenkijos santykiams galima bus sužinoti per 2023 m. savivaldos rinkimus bei per 2024 m. Lietuvos Respublikos Seimo ir Europos Parlamento rinkimus.

**Atvejo analizės tikslas:** atsižvelgiant į LLRA-KŠS ir LLS pozicijas svarbiais Lenkijai ir Lietuvai klausimais, labiau išskiriant Lenkijos poziciją atitinkamais klausimais (ES ir lenkų tautinės mažumos klausimai), pamatyti kaip tai veikia Lietuvos – Lenkijos santykių eigą.

**Teorijos vaidmuo tyrime.** Šio darbo atlikta literatūros analizė bei aprašyta strateginės partnerystės ir tautinių mažumų politinio dalyvavimo, kaip interesų grupės, teorijų analizė tarnauja norui išplėsti šias teorijas ir gyčiau ištirti naujas formas.

---

<sup>91</sup> Tanya Sammut Bonnici ir John McGee, „Case Study”, kn. *Wiley Encyclopedia of Management*, ed. John McGee & Tanya Sammut-Bonnici (John Wiley & Sons, 2014), 2.

Tyrimas yra skirstomas į dvi dalis. Pirmajame pasitelkiamas realistiškai-konstruktivistinis strateginės partnerystės modelis, siekiant deramai pateikti Lietuvos – Lenkijos santykių dinamiką, išskirti svarbiausius veiksnius, kurie galėjo padaryti įtaką santykių gėrėjimui bei svarbius šalims atvejus, kuriuose savo vaidmenį galėtų turėti LLRA – KŠS ir LLS. Antroje dalyje, remiantis tautinių mažumų politinio dalyvavimo teorija, bandoma pateikti LLRA – KŠS ir LLS formavimosi eigą, aprašyti politinio dalyvavimo valstybės organuose rezultatus, pateikti rezultatų interpretacinį įvertinimą bei pateikti LLRA – KŠS ir LLS vaidmenį ir pozicijas parinktais atvejais.

Remiantis **realistiškai-konstruktivistiniu strateginės partnerystės modeliu** buvo nuspręsta ištirti valdžių pozicijų pasikeitimo į dvišalius santykius svarbą kelyje į tarpvalstybinių santykių pagerėjimą. Ši prielaida darbe tikrinama hipoteze. Tačiau reikia pabrėžti, jog strateginės partnerystės teorija šiame darbe yra papildiniu, kuris padeda atrinkti tinkamus atvejus, per kurius galima būtų pabandyti ištirti LLRA-KŠS ir LLS veiksnį Lietuvos – Lenkijos santykiuose.

Šiame darbe **tautinių mažumų politinio dalyvavimo teorija** yra **tyrimo pagrindiniu teoriniu pagrindu**. Mokslinėje literatūroje trūksta tyrimų, kurie ištirtų tautinių mažumų partijų vaidmenį gimtosios ir gimininės šalių santykiuose, jų pozicijų atitikmenį su tomis šalimis tarptautiniuose klausimuose bei jų deklaruojamų nuostatų išpildymą. Šiame darbe siekiama hipotezių pagalba ištirti šias sritis, išplėčiant tautinių mažumų partijų politinio dalyvavimo teorijos rėmus.

#### **Darbo hipotezės:**

**H1** – Lietuvos – Lenkijos santykių pagėrėjimas yra grįstas ne tik saugumu, bet ir pasikeitusių valdžių pozicija į dvišalių santykių kūrimą.

**H2** – LLRA-KŠS ir LLS yra konsoliduojantis užsienio politikoje Lietuvos-Lenkijos santykius veiksnys.

**H3** – LLRA-KŠS ir LLS deklaruojamos nuostatos ir tikslai visiškai atitinka tikrąją šių organizacijų veiklą.

Tam, kad nustatyti, ar hipotezės pasitvirtina bei ištirti, kaip šios organizacijos, kaip interesų grupės gali paveikti užsienio politikos kūrimą, analizuojami išleisti projektai, deklaracijos, partijos 2016 m. ir 2020 m. programos, politikų kalbos, interviu bei įrašai socialiniuose tinkluose.

Remiantis literatūra, LLRA-KŠS ir LLS, kaip interesų grupės, galimybės paveikti Lietuvos-Lenkijos užsienio politikos kūrimą bus analizuojamas per pagrindinius metodus:

- Galimybę paveikti instituciškai<sup>92</sup>;
- Žiniasklaidos pasitelkimą<sup>93</sup>;

---

<sup>92</sup> Tolvaišis, 109.

- Kritikos pasitelkimą, spaudimui sudaryti<sup>94</sup>;
- Neformalųjį dialogą su giminine šalimi<sup>95</sup>.

Siekiant suvokti šiuos veiksnius LLRA-KŠS su LLS ir Lietuvos – Lenkijos santykių kontekste, darbe bus tiriami pasirinkti atvejai, kurie bus grįsti interviu. Vertėtų pabrėžti, jog darbe nėra bandoma pretenduoti į absoliučią ir teisingą nuomonę, atsižvelgiant į duomenų ribotumą.

## 2.2 Lietuvos ir Lenkijos santykių dinamika

### 2.2.1 1989-1992. Bendri tikslai, senos problemos ir lenkų tautinės mažumos kelias link autonomijos santykių formavime

1989 metais Lenkija atgavo savo suverenitetą<sup>96</sup>. O štai dialogo su Lietuva atkūrimas buvo įmanomas tik po SSRS žlugimo. 1990 m. kovo 13 d. Lenkijos Respublikos vyriausybė parėmė Lietuvos kelią į nepriklausomybę<sup>97</sup>.

Oficialūs diplomatiniai santykiai buvo atkurti 1991 m. rugsėjo 5d., o vėliau 1992 m. sausio 13 d. Vilniuje buvo pasirašyta Deklaracija dėl draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradrabiavimo tarp Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos. Joje buvo kalbama apie teritorinį vientisumą, abipusę pagarbą valstybės suverenitetui, tautinių mažumų traktavimą pagal tarptautinius standartus, atsisakymą nuo visų teritorinių pretenzijų<sup>98</sup>.

Atsižvelgiant į tai, kad panašias deklaracijas su kitomis šalimis abi šalys pasirašė anksčiau, kilo daug klausimų dėl deklaracijos pasirašymo vėlavimo. Istorikai teigia, jog šios deklaracijos pasirašymas strigo dėl įvairių priežasčių. Viena svarbiausių to priežasčių buvo nesutarimai dėl tautinių mažumų apsaugos užtikrinimo<sup>99</sup>.

Kalbant apie mažumas, reikia pastebėti, kad lenkų tautinė mažuma šiuos istoriniu laikotarpiu buvo gan sudėtingas Lietuvos nepriklausomybės kelio aktorius. 1988-1990 m. tarp Lietuvos lenkų iškilo ir gan greitai išpopuliarėjo nacionalinės teritorinės autonomijos idėja. Autoriai paprastai Vilniaus

<sup>93</sup> Saideman, 102.

<sup>94</sup> Ibid,102.

<sup>95</sup> Koev, *Ethnic minority party formation*, 16

<sup>96</sup> Jacek Stawiski, „1918/1989: Dwie niepodległości, dwie modernizacje”, *Kultura Liberalna*, žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d., <https://kulturaliberalna.pl/2014/07/29/jacek-stawiski-analiza-1918-1989-dwie-niepodleglosci/>.

<sup>97</sup> Magdalena Bierowiec, „Analiza stosunków polsko-litewskich w latach 1991-2007” *Dialogi Polityczne*, No.8 (2007), 13-14.

<sup>98</sup> Bierowiec, *Analiza stosunków*,14.

<sup>99</sup> Vladas Sirutavičius, *Lietuviai ir Lietuvos lenkai, Lietuva ir Lenkija 1988-1994 metais* (Vilnius:Lietuvos istorijos institutas, 2017), 281-282.

ir Šalčininkų rajonų autonominių veiklą analizuoja per Sovietų Sąjungos vadovybės skatinimą<sup>100</sup>, tačiau mokslininkai lenkai teigia, kad autonominiai tikslai iškilo iš baimės, kad lenkiškumo išlikimas, o kas svarbiausia jos vystymasis, neįmanomas be garantijų, kurias galėjo duoti autonomija<sup>101</sup>. Kitaip tariant, kaip pastebi V. Sirutavičius, autonomistinių tendencijų atsiradimas ir išplitimas buvo nulemtas tuometinės Lietuvos valdžios ir Sąjūdžio politika<sup>102</sup>.

Pirmuosius autonomijos reikalavimus lenkų mažumos autonomininkai pradėjo kelti 1988 m. pabaigoje – 1989 pradžioje. Kelios Šalčininkų rajono apylinkių tarybos pasiskelbė „lenkų nacionalinėmis“<sup>103</sup>.

Rugsėjo 6 dieną Šalčininkų rajono taryba priėmė nutarimą įkurti „lenkų nacionalinį-teritorinį regioną, kuris bus LSSR dalimi, o po kelių dienų analogišką nutarimą priėmė ir Vilniaus taryba.<sup>104</sup>

Šie sprendimai sulaukė stiprios LSSR Aukščiausiosios tarybos reakcijos ir rugsėjo 21 d. šiuos, Šalčininkų ir Vilniaus rajonų, nutarimus panaikino<sup>105</sup>. Spalio 23 d. buvo paskelbtas Pietryčių Lietuvos rajonų ekonominių, socialinių ir kultūrinių reikalų sprendimo planas, o lapkričio 23-24 d. LSSR AT priėmė Tautinių mažumų įstatymą<sup>106,107</sup>.

Tuo tarpu 1990 m. naujų išrinktų tarybų rezultatai parodė, kad autonomija remiančių pozicijos labai tvirtos<sup>108</sup>. Tačiau tuo metu atsiskleidė ir tai, kad tarp autonomijos šalininkų nėra vienybės: Šalčininkų rajone buvo pasisakoma už radikalesnę autonomiją bei už orientaciją į Maskvą, o Vilniaus rajone buvo už dialogo su Lietuvos valdžia išsaugojimą<sup>109</sup>.

1990 m. balandžio 27 d. naujai išrinkta Šalčininkų rajono taryba nusprendė, kad 1989 rugsėjo 6 d. priimtas nutarimas dėl autonomijos galioja, o 1990 m. gegužės 15 d. buvo priimta, kad šioje teritorijoje galioja SSRS ir LSSR konstitucijos. Lenkų nacionalinis teritorinis kraštas Vilniuje su savo statutu

---

<sup>100</sup> Vladas Sirutavičius, „Etniškumo politizacija Lietuvoje: lenkų autonomistų judėjimas, Sąjūdis ir Lietuvos valdžios politika 1988 m. – 1990 m. pradžioje“ *Etniškumo Studijos*, No.2(2013), 122.

<sup>101</sup> Sobik, 152-153.

<sup>102</sup> Sirutavičius, *Etniškumo politizacija Lietuvoje*, 122.

<sup>103</sup> Autonomijos klausimu buvo pasisakiusi ir Lietuvos lenkų sąjunga (LLS) savo steigiamajame suvažiavime, kuris įvyko 1989 m. balandžio 15-16 dienomis. Nors buvo teigiama, kad geriausia priemonė, kuri padėtų spręsti problemas būtų „lenkų tautinės autonominės formacijos sukūrimas“ bei buvo pritarta ir išreikšta paramą apylinkių taryboms, kurios „suteikė sau lenkų tautinių tarybų statusą“, tačiau kartu buvo ir minima, kad LLS remia „lietuvų tautos siekį atgauti respublikos suverenitetą“. Po ko sekė lenkų tautybės vietos tarybų deputatų suvažiavimas 1989 m. gegužės 12 d. Mickūnuose, kur buvo sukurta koordinacinė taryba ir prezidiumas, tam kad pasiekti lenkų nacionalinės srities sukūrimą LSSR teritorijoje. (Sirutavičius, *Etniškumo politizacija Lietuvoje*, 124)

<sup>104</sup> Sobik, 153-154.

<sup>105</sup> Ibid, 154.

<sup>106</sup> Tačiau LLS nebuvo patenkinta, kad nebuvo atsižvelgta į lenkų siūlymus, todėl jos valdyba paskelbė pareiškimą, kuriame buvo teigiama, jog šis įstatymas nesprendžia lenkų problemų ir negina mažumos interesų prieš „daugumos diktatą“.

<sup>107</sup> Sirutavičius, *Etniškumo politizacija Lietuvoje*, 141.

<sup>108</sup> Vladas Sirutavičius, „Lenkų autonomijos problema: 1900 m.pavasaris – vasara“ *Kultūros barai*, No.7/8 (2014), 81-82.

<sup>109</sup> Sirutavičius, *Etniškumo politizacija Lietuvoje*, 130.

Lietuvos sudėtyje, buvo paskelbtas 1990 m. spalio 6 d. per Vilniaus krašto II liaudies deputatų suvažiavimą Eišiškėse<sup>110111</sup>.

1991 m. gegužės 22 d. II Vilniaus krašto liaudies deputatų suvažiavimo metu Mostiškėse buvo priimtas Vilniaus lenkų tautinis-teritorinis statutas. O jau 1991 m. rugsėjo pradžioje, po Lietuvos nepriklausomybės patvirtinimo, Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba paleido Vilniaus, Šalčininkų ir Sniečkaus miesto (dabartinis Visaginas) savivaldybės, apkaltinant antivalstybine veikla. Vietoje panaikintų tarybų buvo paskirti Vyriausybės įgaliotiniai.<sup>112113</sup>

Tiesa, lenkų analitikai Sobik ir Jundo-Kaliszewska pažymi, jog autonominiai veiksmai niekada nebuvo palaikyti Lenkijos valdžios. Lenkų autonominkams „Solidarność” valdžia patarė orientuotis į Sąjūdį.<sup>114115</sup> Viskas dėl to, jog Lenkijoje suprato Sąjūdžio ir Solidarumo ideologinę giminystę. Solidarumo lyderiai, tarp kurių buvo B. Geremek, išleido laišką, sveikindami Sąjūdį ir išreikšdami norą bendradarbiauti<sup>116</sup>.

### 2.2.2 1992-1994. Pereinamasis santykių etapas

Pasirašius 1992 m. deklaraciją tarpvalstybiniai santykiai suaktyvėjo. Tada padažnėjo ne tik kontaktai tarp įvairių valstybių institucijų, bet ir kultūros mainai. Reikia pabrėžti, kad šiuo laikotarpiu buvo pasirašyti dar keli tarpvalstybiniai susitarimai<sup>117</sup>.

1992-1993 m. buvo bandoma aktyviau ruošti tarpvalstybinę sutartį, taip pat pažymėta, kad šalių vadovams buvo svarbu mažinti tarpusavio įtampas ir stiprinti bendradarbiavimo kryptis. Viena iš

---

<sup>110</sup> Sobik, 154.

<sup>111</sup> Tam tikrą laiką lietuvių-lenkų santykiuose buvo tylu, tačiau 1991 m. balandį buvo pranešta, kad Koordinacinė taryba ruošiasi organizuoti Vilniaus krašto deputatų suvažiavimą, kuriame norėta svarstyti ir patvirtinti Vilniaus krašto statuto projektą. Tiesa, ne visi lenkai šią idėją palaikė. LLS Vilniaus skyrius, kai kurie rajono tarybos deputatai ir vėliau LLS pagrindinė taryba suvažiavimą organizuoti norėjo, po gegužės 31 d., kai išgirs Valstybės komisijos sprendimus. (Vladas Sirutavičius, „O polskiej autonomii narodowo-terytorialnej na Litwie(wiosna-lato 1991 roku)“ *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, LII(I)(2017), 216)

<sup>112</sup> Sobik, 156-157.

<sup>113</sup> Simbolinė autonomijos įtvirtinimų bandymų pabaiga galima žymėti 1999 m. įvykęs penkių Šalčininkų aktyvistų, kaltinamų dalyvavimu nelegaliose organizacijose ir antivalstybinėje veikloje, teismas. Tiesa, nuteistiesiems amnestiją suteikė Valdas Adamkus. (Sobik, 156-157)

<sup>114</sup> Michał Szukała, „Zakładnicy historii. Mniejszość polska w postradzieckiej Litwie”, *Dzieje*, žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d., <https://dzieje.pl/ksiazki/zakladnicy-historii-mniejszosc-polska-w-postradzieckiej-litwie>.

<sup>115</sup> Sobik, 154.

<sup>116</sup> Antanas Valionis, Evaldas Ignatavičius, Izolda Brickovskienė, “From Solidarity to Partnership: Lithuanian-Polish Relations 1988-1998” *Lithuanian Foreign Policy Review*, Vol.2 (1998), 3.

<sup>117</sup> Sirutavičius, *Lietuviai ir Lietuvos lenkai*, 309.

priežasčių yra Lenkijos siekis suartėti su NATO, todėl įtampos su Vilniumi Varšuvai buvo nenaudingos. Šiuo laikotarpiu taip pat pažymimi parlamentinių delegacijų susitikimai<sup>118</sup>.

Kaip pastebi lenkų mokslininkai, tarpvalstybinių santykių pagerėjimas buvo jau matomas po Lietuvos valdžios pasikeitimo 1992 m. ir Seimo rinkimų Lenkijoje 1993 metais. Naujoji politinė sistema buvo palankesnė tarpusavio santykių formavimui. Abi pusės pamažu stengėsi įveikti skirtingas istorinių įvykių interpretacijas, daugiausiai laiko skirdamos ateičiai. Tas lėmė Lietuvos ir Lenkijos užsienio politikos tikslų suartėjimą, atsiradusi dėl pastangų integruotis į Vakarų bei panašaus šalių vaidmens formuojant naują Europos santvarkos suvokimą<sup>119</sup>.

Kitas suartėjimo su Lietuva etapas buvo Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartis, kurią 1994 m. balandžio 26 d. Vilniuje pasirašė Lech Wałęsa ir Algirdas Brazauskas<sup>120</sup>.

Šis pereinamasis laikotarpis nėra plačiai aprašytas literatūroje, tačiau turimos literatūros ištraukos leidžia suprasti, kad tai tam tikro lengvo atšilimo laikotarpis, kuriame buvo bandoma iš konfrontacijų<sup>121</sup> pereiti prie rimto ir draugiško dialogo. Šio laikotarpio baigtį vainikuoja 1994 m. pasirašyta sutartis, kuri reiškia ir kito, šiltų santykių ir bendrų siekių, laikotarpio pradžią.

### 2.2.3 1994-2004. Santykių atšilimas, strateginė partnerystė ir kelias ES narystės link

Šį abiejų šalių santykių laikotarpį ekspertai mini, kaip „strateginės partnerystės<sup>122</sup>“ ir „išskirtinio šalių suartėjimo<sup>123</sup>“ laikotarpį. Po sutarties pasirašymo 1994 m. Lietuvos – Lenkijos santykiai buvo apibūdinami, kaip labai artimi ir net geriausi istorijoje. Tą galėjo patvirtinti aukščiausio rango valdininkų vizitai, kurie dažnai būdavo privatūs<sup>124</sup>.

1996 m. A. Kwaśniewskis, kaip naujai išrinktas Lenkijos prezidentas, savo pirmojo užsienio vizito vieta pasirinko Vilnių. Kaip teigia patys lenkai, kad tai buvo padaryta tam, kad Rusija suvoktų, kad Lietuva yra nepriklausoma ir suvereni šalis. Vilniuje pasakytoje kalboje Lenkijos prezidentas

<sup>118</sup> Ibid,333.

<sup>119</sup> Modzelewski, *Dwie dekady stosunków*, 289.

<sup>120</sup> Abiejų šalių parlamentai dokumentą ratifikavo 1994 m. spalio 13 d., o įsigaliojo sutartis 1994 m. lapkričio 26 d.

<sup>121</sup> Galina Vaščenkaitė, „Lithuanian-Polish relations after 2004: good old cooperation in regretfully bad new wrapping“ *Lithuanian Foreign Policy Review*, Vol.32 (2014), 73.

<sup>122</sup> Galina Vaščenkaitė, „Lietuvos ir Lenkijos strateginė partnerystė: retorinė mirtis ir praktinis gyvenimas,“ kn. *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*, sud. Dovilė Jakniūnaitė (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015), 129.

<sup>123</sup> Živilė Dambrauskaitė et al., „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“ *Rytų Europos studijų centras*, No. 3 (2011), 24.

<sup>124</sup> Bierowiec, 16.

pažymėjo, jog „ nėra saugios Lenkijos be saugios Lietuvos“. O pats prezidentas ne kartą pabrėžė, jog svarbiausias pirmosios kadencijos užsienio politikos uždavinys buvo Lietuvos ir Lenkijos santykiai bei abiejų šalių strateginė partnerystė<sup>125</sup>.

1997 m. užsienio reikalų ministras Bronisławas Geremek pareiškė, kad Lenkija nori matyti Lietuvą visose organizacijose, kurių narė yra pati. Taip pat 1997 m. buvo įsteigta Konsultacinė taryba prie Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos, Lietuvos ir Lenkijos parlamentinė asamblėja bei Tarpvyriausybinių bendradarbiavimo taryba. Minėti organai padarė didelę įtaką, kad 1997 m. Lietuvos ir Lenkijos santykiai virstų strategine partneryste, kuri buvo labai svarbi išpildant bendrus politinius tinklus – narystę NATO ir Europos Sąjungoje (toliau-ES)<sup>126</sup>.

Šiuo Lietuvos – Lenkijos santykių laikotarpiu partnerystė daugiausiai apėmė bendradarbiavimą tarptautiniame forume bei bendrą šalių užsienio politikos strateginių tikslų (narystė Europos ir euroatlantinėse struktūrose) siekimą. Praktikoje tai reiškė nuolatinę Lenkijos institucinę (bendros karinės pratybos) ir politinę (lenkų politikų deklaracijos tarptautiniame forume) paramą Lietuvos narystei NATO. Tai buvo ypač svarbu suvokiant Rusijos bandymus prieštarauti NATO plėtrai Rytų kontekste<sup>127128</sup>.

Kaip pastebi Vaščenkaitė, 1994-2004 m. dvišalių santykių gerėjimo laikotarpiu, tautinių mažumų klausimai liko neišspręsti, tačiau abiejų šalių aukšto rango valdininkai neužaštrindavo šios temos ir ji išskildavo tik epizodiškai. Lietuva ir Lenkija buvo labiau orientuotos į strateginę partnerystę bei bendrų tikslų siekimą, todėl tuo metu neieškojo grėsmių viena kitos vidaus politikoje<sup>129</sup>.

2001 m. paminėtos 10-osios tarpusavio santykių atkūrimo metinės buvo gera proga apibendrinti santykių eigą. Tais metais įvyko du Lietuvos ir Lenkijos prezidentų konsultacinio komiteto posėdžiai, dvi Lietuvos ir Lenkijos parlamentinės asamblėjos sesijos, surengtos lietuvių kultūros dienos Lenkijoje. 2002 m. santykių dinamika nesusilpnėjo. Tokie susitikimai vykdavo ir vėlesniais metais bei tapo

---

<sup>125</sup> Ibid, 18.

<sup>126</sup> Ibid, 17.

<sup>127</sup> Modzelewski, 292-293.

<sup>128</sup> Svarbu paminėti Lietuvos ir Lenkijos parlamentinę asamblėją. Jos steigiamoji sesija įvyko 1997 m. liepos mėn. Vilniuje, kur buvo priimtas jos statutai. Tuo metu jame buvo nuspręsta, kad abi pusės „ves intensyvią dialogą integracijos klausimais su europinėmis ir euroatlantinėmis struktūromis bei užtikrins, kad būtų gerbiamos abiejų valstybių tautinių mažumų teisės“. Čia verta pabrėžti nuostatas, kurios buvo rašytos Bendroje deklaracijoje, pasirašytoje jubiliejinėje Asamblėjos sesijoje 2007 m. birželio mėn. Varšuvoje: „Asamblėja pripažįsta, kad abiejų valstybių vidaus ir užsienio politika remiasi bendrais euroatlantiniais principais ir vertybėmis – demokratija, teisinės valstybės principu ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant tautinių mažumų teises. Užimdamos deramą vietą vieningoje Europoje ir bendroje euroatlantinėje saugumo erdvėje, abi mūsų valstybės pademonstravo savo ryžtą ir gebėjimą įveikti bet kokius nesutarimus ir sukūrė stabilią strateginę partnerystę (Modzelewski, 292-293).

<sup>129</sup> Vaščenskaitė, Lithuanian-Polish relations, 95-96.

noulatiniu Lietuvos – Lenkijos strateginės partnerystės elementu. O Lietuvos narystė NATO 2004 m. bei bendras įstojimas į ES 2004 m. gegužę buvo laikomi neabejotina sėkme<sup>130</sup>.

#### 2.2.4 2004-2009. Artimi asmeniniai vadovų santykiai

Šį laikotarpį galima laikyti šilčiausios Lietuvos-Lenkijos politinės retorikos vienas kito atžvilgiu laiku. Kaip daugelis ekspertų pastebi, tai pirmiausiai lėmė glaudūs asmeniniai tuometinių prezidentų santykiai bei panašus požiūris į šių šalių vaidmenį regione ir Europoje bei panašūs strateginės partnerystės tikslai<sup>131</sup>.

Lecho Kaczyńskio prezidentavimas pasižymėjo noru tiesti energetinį tiltą, siekiant sujungti abiejų šalių energetikos sistemas, darbais ties žemės grąžinimu lenkų tautinei mažumai, kelių ir geležinkelių susisiekimo gerinimais bei derybomis dėl įstatymo, kuris išspręstų lenkų mažumos asmenvardžių rašybą<sup>132</sup>.

Pripažįstama, jog prezidento L. Kaczyńskio vykdoma politika buvo itin naudinga Lietuvai. Nepaisant euroskepticizmo, Lenkijos prezidentui pavyko pastumti pažangos link daugelį prieštaringų dvišaliuose santykiuose esančių klausimų. Reikia pažymėti, jog Lietuva buvo viena iš labiausiai lankomų Lenkijos prezidento šalių, tam galėjo daryti įtaką jo bandymas vykdyti strateginės partnerystės politiką Lietuvos atžvilgiu ir puikūs santykiai su Lietuvos prezidentu Valdu Adamkumi<sup>133</sup>.

Šiuo santykių laikotarpiu reiktų išskirti ryškiausią Lietuvos ir Lenkijos ekonominių santykių politizavimo pavyzdį t.y. naftos perdirbimo gamyklos „Mažeikių nafta“ pardavimas 2006 m. Lenkijos „PKN Orlen“. Šis sandoris buvo pagrįstas, taip svarbaus prezidentui Kaczyńskiui, energetinio saugumo sumetimais<sup>134</sup>. Lietuva ir Lenkija šį sandorį vertino kaip strateginės partnerystės įrodymą<sup>135</sup>. Kitaip tariant, Lenkija yra Lietuvos energetinės infrastruktūros vartai į ES, nes techniškai Lietuva gali prisijungti prie Europos energetinės rinkos ir Europos kontinentinių tikslų tik per Lenkiją<sup>136</sup>.

---

<sup>130</sup> Modzelewski, 295.

<sup>131</sup> Vaščenkaitė, Lithuanian-Polish relations, 100.

<sup>132</sup> Bierowiec, 18-20.

<sup>133</sup> Honorata Adamowicz, „Stosunki polsko-litewskie po tragedii w Smoleńsku“, Kurier Wileński, žiūrėta 2022 m. balandžio 19 d., <https://kurierwilenski.lt/2018/04/09/stosunki-polsko-litewskie-po-tragedii-w-smolensku/>.

<sup>134</sup> Buvo didelė tikimybė, kad bankrutavus Rusijos „Jukos“, kontrolinį paketą gaus Kremliaus kontroliuojamas „Gazprom“. Kaip yra pažymima Lenkijai pačiai šis sandoris buvo naudingas, kaip ne tik Lietuvos, bet ir Lenkijos bei regiono energetinio saugumo garantas.

<sup>135</sup> Vaščenkaitė, Lithuanian-Polish relations, 86-87.

<sup>136</sup> Kasčiūnas, Keršanskas ir Kojala, 1.

Lenkijos ir Lietuvos strateginė partnerystė įžengė į naują etapą, kurio pagrindiniai uždaviniai buvo bandymai susitarti ir įgyvendinti bendrus tikslus energetikos, ekonomikos bei regiono saugume. Buvo bandoma įgyvendinti bendrus tikslus ES forume, daugiausiai formuojant Rytų politiką, įskaitant ir santykius su Rusija. Pavyzdžiui, Lietuva pritarė Lenkijos veto dėl derybų dėl naujos ES ir Rusijos sutarties atnaujinimo 2006 m., to priežastimi buvo Rusijos embargo prekybai lenkiška mėsa. Tais pačiais metais ministrų pirmininkų G.Kirkilo ir J. Kaczyńskio susitikime, Lenkijos ministras pirmininkas šį poelgį įvertino kaip „daugiau nei vertingą“ ir pridūrė, kad šalys yra „puikūs draugai“<sup>137</sup>, tačiau puikiems santykiams buvo likę gyvuoti mažai laiko.

### 2.2.5 2009-2015 Santykių atšalimo fazė

Ši abiejų šalių santykių laikotarpį pagrinde reiktų susieti su politinių lyderių kaita abiejose valstybėse bei su 2010 m. Smolensko katastrofa. Išpletota šiltų asmeninių santykių atmosfera ėmė irti 2009-2010 metais. 2009 m. liepą prezidentą V.Adamkų pakeitė prezidentė D.Grybauskaitė. Jos konservatyviosios pažiūros sukėlė konfliktą su Piastų dinastijos idėjų vedimu Sikorskiu<sup>138</sup>.

2010 m. balandžio 8 d. Lechas Kaczyńkis buvo Vilniuje paskutinį kartą. Būtent tada Lietuvos Seimas nusprendė, kad lenkų mažuma negalės rašyti savo pavardžių lenkiškai. EP narys iš „Teisės ir teisingumo“ partijos Ryszard Czarnecki „Rzeczpospolitai“ ši incidentą komentavo, kaip „antausį“<sup>139</sup>.

1994-2004 m. strateginės partnerystės saitais grindžiami Lietuvos – Lenkijos santykiai transformavosi dėl kelių priežasčių:

- Politinių lyderių kaita. Kaip pažymi Maria Przelomiec, po L. Kaczyńskio mirties jo idėjos buvo užmirštos. Naujasis Lenkijos prezidentas Bronisław Komorowski vizitavo Lietuvą daugiausiai dėl šeimyninių ir draugiškų susitikimų, o tuometinis užsienio reikalų ministras Radosław Sikorski pagarsėjo savo pasisakymu, kad „nekels kojos į Vilnių, kol lietuviai neišspręs lenkų postulatus“.<sup>140</sup>
- Stebėtinai pagėrėję santykiai tarp Lenkijos ir Rusijos. Tokiu santykiu „perkrovimo“ iniciatoriumi buvo Lenkijos užsienio reikalų ministras R.Sikorski<sup>141</sup>.

<sup>137</sup> Modzelewski, 296.

<sup>138</sup> Vaščenkaitė, Lithuanian-Polish relations, 101-102.

<sup>139</sup> Robert Mickiewicz ir Katarzyna Zuchowicz, „Polska i Litwa na zakręcie“, Rzeczpospolita, žiūrėta 2022m. balandžio 19d., <https://www.rp.pl/swiat/art7239341-polska-i-litwa-na-zakrecie>.

<sup>140</sup> Maria Przelomiec, „Przelomiec: Stosunki polsko-litewskie“, Respublica, žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d., <https://publica.pl/teksty/przelomiec-stosunki-polsko-litewskie-67662.html>.

<sup>141</sup> Dick Krickus, „Barack Obama and the Security in the Eastern Baltic Sea Region“ *Lithuanian Annual Strategic Review* (2010-2011): 18.

- G. Vaščenkaitė mini Rusijos „skaldyk ir valdyk“ politiką. Būtent Rusijai naudingas Lietuvos ir Lenkijos santykių pablogėjimas, kadangi tai padėtų atsverti Rusijos įtaką Vidurio ir Rytų Europos regionuose.<sup>142</sup>
- Abiems šalims įstojus į ES ir NATO pakito šalių interesų kryptys. Lenkija ėmė pozicionuoti save kaip didžiąją Europos valstybę ir dėl to sustiprino dvišalius santykius su didžiosiomis Europos šalimis (Prancūzija, Vokietija, Rusija), būtent dėl šios priežasties susilpnėjo Lenkijos santykiai su Vyšegrado valstybėmis ir Lietuva, kurios buvo jos tradicinėmis sąjungininkėmis<sup>143</sup>.
- Lietuvos prezidentės asmenybės faktorius. Pastebima, kad jau pirmosios D. Grybauskaitės kadencijos metu abiejų šalių santykiai ėmė šlubuoti. Tiesa, kaip teigiama, santykių atšalimas įvyko dėl Lenkijos atstovų nepagarbaus elgesio, kas D. Grybauskaitei buvo įžeidimu<sup>144</sup>.
- Padidėjęs Lietuvos užsienio politikos dėmesys ir noras bendradarbiauti su Šiaurės šalimis. Šis susidomėjimas atsiradęs, kaip reakcija į besikeičiančias Lenkijos užsienio politikos kryptis<sup>145</sup>.

Tuo metu, Lietuvos ir Lenkijos santykiams pasikeitus, vėl tapo aktualūs lenkų tautinės mažumos klausimai. Yra minimos švietimo, asmenvardžių ir vietovardžių rašybos bei nuosavybės teisių į žemę grąžinimo problemos<sup>146147148</sup>.

Kaip pažymi Vaščenkaitė, ryškus kontrastas politinei retorikai ir tautinių mažumų problemoms tuo laikotarpiu buvo gerai išplėtoti ekonominiai santykiai. Per dešimtmetį Lietuvos ir Lenkijos

<sup>142</sup> Vaščenkaitė, *Lithuanian-Polish relations*, 78-79.

<sup>143</sup> Vytautas Sirijos Gira, „Lietuvos – Lenkijos dvišalių santykių vertinimai: probleminiai klausimai“ *Rytų Pulsas*, Nr.2 (36) (2011), 1.

<sup>144</sup> Dalia Plikūnė, „Dar niekad neviešintos detalės apie Grybauskaitės darbą, vykdant užsienio politiką: viską galima apibendrinti vienu sakiniu“, Delfi, žiūrėta 2022 m. balandžio 16d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dar-niekad-neviešintos-detales-apie-grybauskaites-darba-vykdant-uzsienio-politika-viska-galima-apibendrinti-vienu-sakiniu.d?id=82761779>.

<sup>145</sup> Vaščenkaitė, *Lithuania-Polish relations*, 78.

<sup>146</sup> Maja Narbutt, „Dwie dekady po polsko-litewskim traktacie. To gorzka prawda – daliśmysię ograc jak dzieci i niektorych spraw nie da się odwrócić“, wPolityce, žiūrėta 2022m. balandžio 26 d., <https://wpolityce.pl/swiat/193298-maja-narbutt-dwie-dekady-po-polsko-litewskim-traktacie-to-gorzka-prawda-dalismi-sie-ograc-jak-dzieci-i-niektorych-spraw-nie-da-sie-odwrocic>.

<sup>147</sup> Sirijos Gira, Lietuvos – Lenkijos, 13.

<sup>148</sup> Taip pat, kalbant apie tautinės mažumas, verta pabrėžti 2011 metais Lietuvoje priimta Švietimo įstatymą, kuris sukėlė daug eskalacijos, kadangi Lietuvos lenkų nuomone, buvo diskriminuojantys mažumas. Pagal siūloma reguliavimą tautinių mažumų mokyklose Lietuvos istorijos ir geografijos bei žinių apie pasaulį pamokos turėjo būti vedamos lietuvių kalba. Kaip teigė lenkų analitikai bei pati lenkų mažuma, dėl tokio įstatymo kilo pavojus, kad tautinių mažumų kalbomis dėstomi dalykai palapsniui išnyks iš mokyklų, o akto nuostatos galėjo reikšti lenkiškų mokyklų Lietuvoje pabaigos pradžia. Reaguodami į tokią situaciją, Lenkijos užsienio reikalų ministerija paskelbė atitinkamus pareiškimus, o Ministras Pirmininkas D.Tuskas su darbo vizitu lankėsi Vilniuje. (Modzelewski, 305)

ekonominis bendradarbiavimas tik suaktyvėjo. Nuo 2004 m. iki 2013 m. Lietuvos eksportas į Lenkiją padidėjo daugiau nei penkis kartus, o Lenkijos eksportas į Lietuvą išaugo daugiau nei tris kartus. Lenkija tapo viena iš svarbiausių Lietuvos prekybos partnerių<sup>149</sup>.

2014 m. gilėjant Ukrainos krizei bei augant Rusijos grėsmei regione Lietuva ir Lenkija nustūmė politikų retorinius ginčus į „paraštes“<sup>150</sup>. Tai reiškė „prašvietimą“ Lietuvos-Lenkijos santykiuose.

### 2.2.6 2015 – dabar. Auksinio atšilimo etapas

Ukrainos krizė ir suagrėsyvėjusi Rusija tapo tiltu Lietuvos-Lenkijos santykių gerinimui. Kaip pažymi politologai, kuo Rusija yra agresyvesnė, tuo istoriškai Lietuvos-Lenkijos santykiai tampa artimesniais. Būtent bendradarbiavimas gynybos srityje šių šalių bendradarbiavime visada buvo pavyzdinis<sup>151</sup>.

Tačiau tikras santykių atšilimas prasidėjo 2015 m. Lenkijoje prezidentu tapus Andrzejui Dudai bei tais pačiais metais išrinktai naujai valdančiajai partijai „Teisė ir teisingumas“ (PiS), kadangi šios Lenkijos politiniai lyderiai išreiškė norą pagerinti santykius su Lietuva<sup>152</sup>.

Atšilimo nebūtų be dviejų šalių pastangų, todėl svarbu pabrėžti ir S.Skvernelio asmenybės svarbą santykių atšilime. 2016 m. Ministru Pirmininku tapęs S.Skvernelis turėjo tikslą pagerinti santykius su Lenkija.

2017 m. Varšuvoje įvyko S.Skvernelio susitikimas su premjere Beata Szydło bei neformalioje aplinkoje įvykęs susitikimas su valdančiosios partijos „Teisė ir teisingumas“ vadovu J. Kaczyńskiu. Šie susitikimai Lenkijoje buvo priimti kaip „daug žadantis nubudimas“<sup>153</sup>. O 2018 m. vasarį įvyko pirmasis prezidento A.Dudos apsilankymas Lietuvoje. Tiesa, reikia pabrėžti, kad pasikeitus Lenkijos valdžiai, pasikeitė ir Lietuvos prezidentės D.Grybauskaitės požiūris į „pauzę“ santykiuose, todėl šis susitikimas įvyko būtent D.Grybauskaitės iniciatyva, pakvietus Lenkijos prezidentą atvykti į Lietuvos Nepriklausomybės 100-mečio minėjimą Vilniuje<sup>154</sup>.

<sup>149</sup> Vaščenkaitė, *Lithuania-Polish relations*, 84-86..

<sup>150</sup> Ibid, 103.

<sup>151</sup> Andrius Balčiūnas, „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: šyla, bet džiaugtis dar anksti“, LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 27d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/245281/lenkijos-ir-lietuvos-santykiai-syla-bet-dziaugtis-dar-anksti>

<sup>152</sup> Roman Baron et al., *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej (Praha: Historycky Ustav, 2016)*, 252.

<sup>153</sup> 15min, „Lenkijos žiniasklaidos reakcija po Sauliaus Skvernelio vizito: „Daug žadantis nubudimas““, 15min.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 26 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lenkijos-ziniasklaidos-reakcija-po-sauliaus-skvernelio-vizito-daug-zadantis-nubudimas-56-849790>.

<sup>154</sup> Delfi, „Lietuvoje lankysis Lenkijos prezidentas“, Delfi, žiūrėta 2022 m. balandžio 22d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvoje-lankysis-lenkijos-prezidentas.d?id=76473855>.

Nuo 2009 m. įšaldyta Lietuvos ir Lenkijos tarparlamentinė asamblėja buvo atkurta 2018 m. kovą. Dėl šio istorinio atkūrimo sutarė Lenkijos Senato pirmininkas S.Karczewski ir Lietuvos Seimo pirmininkas V. Pranckietis<sup>155</sup>.

2019 m. naujasis Lietuvos Respublikos prezidentas Gitanas Nausėda parodė savo tikslą toliau gerinti santykius su Lenkija ir pasekęs V. Adamkaus pėdomis, pirmojo užsienio vizito nuvyko į Lenkiją<sup>156</sup>. Išties santykiai tapo tokie šilti, jog 2020 m. buvo įkurta Prezidentų taryba, o 2021 m. po susitikimo su A.Duda, kuriame buvo daug dėmesio skirta nelegalios migracijos krizės valdymui pasienyje bei saugumo ir gynybos klausimams aptarti, Lietuvos prezidentas teigė, kad Lenkija yra „patikimas draugas ir sąjungininkas“<sup>157</sup>.

Santykiai nepablogėjo ir po 2020 m. LR Seimo rinkimų, štai pvz.: Ministro Pirmininko kanceliarijos vadovas M. Dworczyk nutekėjusiose el. žinutėse rašė, kad nauja Ministrė Pirmininkė „labai nuoširdi, šilta, atvira moteris“. Taip pat Lenkijos Ministrui Pirmininkui nurodė, kad I. Šimonytė „puikiai kalba lenkiškai“ ir „ne kartą pabrėžė, kad tikisi labai artimų santykių tęsimosi“<sup>158</sup>. Tolesnis valdžių darbas buvo, kaip ir anksčiau geras, nepaisant skepticizmo dėl naujos Lietuvos valdančiosios valdžios nuostatų<sup>159</sup>.

Šiuo santykių laikotarpiu Lietuvos prezidentas G. Nausėda akcentuoja, kad projektų „Rail Baltica“ ir „Via Baltica“<sup>160</sup> įgyvendinimo procesas, dujų tinklo sujungimas su Lenkija bei sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais spartinimas yra svarbūs strateginiai uždaviniai Lietuvai<sup>161</sup>. Reikia pabrėžti, jog svarbus Lietuvos –Lenkijos santykiams yra 2021 m. baigtas

---

<sup>155</sup> Saulius Jakučionis, „Lietuva ir Lenkija atkuria tarparlamentinę asamblėją“, 15min, žiūrėta 2022 m. balandžio 22d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-ir-lenkija-atkuria-tarparlamentine-asambleja-56-933672>.

<sup>156</sup> LRT, „LRT aktualijų studija“ *Pirmasis prezidento Gitano Nausėdos užsienio vizitas į Lenkiją – jau rytoj*. Tinklaidės įrašas, 0:16 – 0:45, 2019 m. liepos 15 d., <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000074167/lrt-aktualiju-studija-pirmasis-prezidento-gitano-nausedos-uzsienio-vizitas-i-lenkija-jau-rytoj>.

<sup>157</sup> Prezidento komunikacinė grupė, „Prezidentas po susitikimo su Lenkijos vadovu:Lietuva ir Lenkija – patikimos sąjungininkės“, lrp.lt, žiūrėta 2022m. balandžio 28 d., <https://www.lrp.lt/lt/prezidentas-po-susitikimo-su-lenkijos-vadovu-lietuva-ir-lenkija-patikimos-sajungininkes/36817>.

<sup>158</sup> Kresy, „Afera mailowa: Dworczyk uważa szefa litewskiego MSZ za „polonosceptyka“, kresy.pl, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://kresy.pl/wydarzenia/afere-mailowa-dworczyk-nazwal-szefa-litewskiego-msz-polonosceptykiem/>.

<sup>159</sup> Dominik Wilczewski, „Lenkijos ir Lietuvos santykiuose krizė tampa labiau nei tikėtina“, bernardinai, žiūrėta 2022 m. balandžio 28d., <https://www.bernardinai.lt/lenkijos-ir-lietuvos-santykiuose-krize-tampa-labiau-nei-tikima/>.

<sup>160</sup> Stasys Gudavičius, „Susizgribo spartinti karinio mobilumo jungtis, tarp jų – ir „Rail Baltica“ su „Via Baltica““, Verslo žinios, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2022/04/21/susizgribo-spartinti-karinio-mobilumo-jungtis-tarp-ju-ir-rail-baltica-su-via-baltica>.

<sup>161</sup> Prezidento komunikacinė grupė, „Prezidentas: Trijų jūrų iniciatyva turi sustiprinti regioninį saugumą“, lrp.lt, žiūrėta 2022m. kovo 13 d., <https://www.lrp.lt/lt/prezidentas-triju-juru-iniciatyva-turi-sustiprinti-regionini-sauguma/34896>.

Lietuvos elektros perdavimo tinklų jungties su Lenkijos elektros perdavimo tinklais „LitPol Link“ plėtros projektas<sup>162</sup>.

Išstudijavus visus turimus šaltinius, galima teigti, jog prie Lietuvos-Lenkijos santykių pagerėjimo neabejotinai prisidėjo:

- a) **Bendros grėsmės.** Rusijos puolimas prieš Ukrainą, Krymo okupacija, karas Donbase ir agresyvi Kremliaus politika – įvykiai, po kurių abi šalys suprato, kad atidėjusios menkus konfliktus, turi bendrai siekti regiono saugumo, kuris yra lygus jų pačių saugumui<sup>163</sup>. Ši samprata išsivystė į demokratizacijos skatinimą Rytuose ir tapo ypač svarbi po 2020m. įvykių Baltarusijoje ir pasiekė apogėjų 2022 m. vasarį, kai Rusija, nepaisant karinių veiksmų Donbase, užpuolė visą Ukrainą<sup>164</sup>. Svarbu pabrėžti, kad būtent gynybos srityje vyksta intensyviausias Lietuvos-Lenkijos bendradarbiavimas<sup>165</sup>.
- b) **Nauji politiniai lyderiai Lenkijoje ir Lietuvoje.** 2015 m. prezidentiniai ir parlamentiniai rinkimai Lenkijoje bei 2016 m. parlamentiniai rinkimai Lietuvoje atnešė „naujų vėjų“ į Lietuvos-Lenkijos santykių kūrimą. Palankesnė Lietuvos atžvilgiu Lenkijos prezidento A.Dudos bei valdančiosios partijos „Teisė ir teisingumas“ pozicija bei didelis Ministro Pirmininko S.Skvernelio noras pagerinti bendradarbiavimą su Lenkija atnešė „auksinio“ santykių atšilimo laikotarpį<sup>166</sup>, kuris yra plėtojamas Lietuvos prezidentu tapus G. Nausėdai bei Lietuvoje pasikeitus parlamentiniai valdžiai.
- c) **Pasikeitęs požiūris į istoriją.** Abiejų Tautų Respubliką pradėta traktuoti kaip bendrą gėrį, kurio, pagal M. Przelomiec, įspudingiausias įrodymas yra neįtikėtina iškilmingas Sausio sukilimo didvyrių laidojimas<sup>167</sup>.
- d) **Lenkijos konfliktas su ES.** Lenkija vedama pragmatiškų tikslų siekia normalizuoti santykius su Lietuva. Lenkijos politikai suvokia, kad Lietuva yra „vienintelis balsas, kuris ES neleis Lenkijos atžvilgiu taikyti sankcijų“, todėl turėdama problemų dėl teisės

---

<sup>162</sup> BNS, „Baigtas elektros jungties „LitPol Link“ plėtros projektas“, LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 26 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1541739/baigtas-elektros-jungties-litpol-link-pletros-projektas>.

<sup>163</sup> Maria Przelomiec, „Przelomiec: Stosunki polsko-litewskie“, Republica, žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d., <https://publica.pl/teksty/przelomiec-stosunki-polsko-litewskie-67662.html>.

<sup>164</sup> Znad Wilii, „Oświadczenie dot.wojny na Ukrainie“, zw.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://zw.lt/litwa/oswiadczenie-dot-wojny-na-ukrainie/>.

<sup>165</sup> Andrius Balčiūnas, „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: šyla, bet džiaugtis dar anksti“, LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 27d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasulyje/6/245281/lenkijos-ir-lietuvos-santykiai-syla-bet-dziaugtis-dar-anksti>.

<sup>166</sup> Ibid.

<sup>167</sup> Maria Przelomiec, „Przelomiec: Stosunki polsko-litewskie“, Republica, žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d., <https://publica.pl/teksty/przelomiec-stosunki-polsko-litewskie-67662.html>.

viršenybės pažeidimų bei demokratijos normų palaikymo, Lenkija stengiasi atitinkamai tausoti ir gerinti santykius su Lietuva<sup>168</sup>.

- e) **Bendri energetiniai interesai.** Verta paminėti teigiamą Lenkijos koncerno “Orlen Lietuva“ vaidmenį, kuris išlieka didžiausiu mokesčių mokėtojų į Lietuvos biudžetą. Atšilimo Vilniaus-Varšuvos santykiuose įrodymu yra atstatyta geležinkelio linija, kuri gerokai sutrumpina tiekimo kelią į naftos perdirbimo gamyklą<sup>169</sup>. Kaip teigia apžvalgininkai, energetinis saugumas yra vienas didžiausių prioritetų Lietuvos-Lenkijos darbotvarkėje. Lenkija supranta Lietuvos norą nuo Rusijos kontroliuojamo BRELL elektros tiekimo žiedo bei tapti energetiškai nepriklausoma, todėl šiais klausimais vyksta daug diskusijų ir daroma daug veiksmų, kuriuos Lenkija ištikimai remia<sup>170</sup>. 2022 m. balandį Rusijai sustabdžius dujų tiekimą Lenkijai, dėl to, kad ji palaiko Ukrainą, Lietuvos energetikos ministras D.Kreivys paskelbė, kad prireikus dujų, jos tekėtų į Lenkiją, o gegužės 1 d. pradėjo veikti Lenkijos ir Lietuvos dujotiekis GIPL<sup>171</sup>.
- f) **Varšuvos pragmatizmas lenkų tautinės mažumos atžvilgiu.** Lenkijos politikai pradėjo šiek tiek kritiškiau žiūrėti į Lietuvos lenkų lyderius. Buvo įvertintos jų pozicijos lėšų klausimu bei prorusiškas elgesys. Po incidento su LLS faktūrų klastojimu, lėšos lenkų mažumai padėti pradėjo eiti ne tik į LLRA-KŠS atstovaujama ratą, tačiau ir kitą požiūrį į mažumos klausimų sprendimus bei bendradarbiavimą su savo šalies valdžia turintiems lenkų mažumos atstovams bei organizacijoms<sup>172</sup>.

### 2.2.7 Lietuvos – Lenkijos strateginė partnerystė: modelio pritaikymas

Lietuvos-Lenkijos santykių dinamika padeda atrasti bei suprasti šių šalių strateginės partnerystės modelį bei intensyvumo kategoriją. Tačiau pirmiausia vertėtų priminti realistiškai-konstruktivistinio modelio bruožus, kad geriau suvokti modelio atitikmenį Lietuvos - Lenkijos santykiuose. Šis modelis

<sup>168</sup> Andrius Balčiūnas, „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: šyla, bet džiaugtis dar anksti“, LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 27d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/245281/lenkijos-ir-lietuvos-santykiai-syla-bet-dziaugtis-dar-anksti>.

<sup>169</sup> Maria Przelomiec, „Przelomiec: Stosunki polsko-litewskie“, Respublica, žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d., <https://publica.pl/teksty/przelomiec-stosunki-polsko-litewskie-67662.html>.

<sup>170</sup> Andrius Balčiūnas, „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: šyla, bet džiaugtis dar anksti“, LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 27d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/245281/lenkijos-ir-lietuvos-santykiai-syla-bet-dziaugtis-dar-anksti>

<sup>171</sup> TVN24, „Zrezygnowali z gazu z Rosji, zapowiedzieli pomoc Polsce. „Z perspektywy solidarnosci“, TVN24, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://tvn24.pl/biznes/ze-swiata/gaz-ziemny-litwa-zapowiada-pomoc-polsce-w-dostawach-surowca-5690437>.

<sup>172</sup> Maria Przelomiec, „Przelomiec: Stosunki polsko-litewskie“, Respublica, žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d., <https://publica.pl/teksty/przelomiec-stosunki-polsko-litewskie-67662.html>.

yra perspektyva elastingesniai strateginės partnerystės konstrukcijai ir leidžia įsigyvendinti plačiai manevravimo edrvei, tuo pačiu galima pačią strateginę partnerystę ir dvišalius santykius apčiuopti iš daugelio dar netirtų pusių<sup>173</sup>. Čia galime prisiminti bendras grėsmes, Lietuvos-Lenkijos siekį demokratizuoti Rytų partnerystės šalis, bendrus siekius ES ir NATO bei daugelyje deklaracijų minima tautinių mažumų klausimą. Šio modelio išaiškinime minima, jog kiekviena vyriausybė turi savo individualius bruožus, o kiekviena partnerystė yra alternatyvi, todėl verta pereiti prie Lietuvos-Lenkijos santykių pritaikymo modeliui<sup>174</sup>.

Pastaruoju metu Lietuvos ir Lenkijos strateginės partnerystės plėtra yra grindžiama bendrais saugumo, energetikos, transporto sistemų integravimo, bendrų infrastruktūros projektų įgyvendinimo, taip pat bendrais interesais ES vidaus ir užsienio politikoje<sup>175</sup>.

Taip pat daug dėmesio skiriama Lietuvos ir Lenkijos dialogo plėtrai, ypač oficialiems valstybės atstovų vizitams ir pasisakymams. Reikia pabrėžti, jog suaktyvėjęs abiejų šalių politinis bendradarbiavimas buvo aiškiai matomas iki pat Lenkijos prezidento L.Kaczyńskio mirties. Panaši situacija susiklostė ir 2015 m., kai Lenkijos prezidento rinkimus laimėjo A.Duda<sup>176</sup>. Būtent Lenkijos prezidentas A. Duda savo kalbose yra linkęs lietuvius vadinti broliais. Kaip ir L.Kaczyński Duda akcentuoja istorinį artumą bei bendrus šalių siekius. 2021 m. spalio 19 d. Vilniuje dalyvaudamas Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-osios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado akto 230-osios metinių minėjime Lenkijos prezidentas, paskelbė, jog šios dvi tautos „niekada nebebus eiliniai kaimynai“ ir kad lietuviai lenkams yra broliai<sup>177</sup>.

Būtent politiniai lyderiai kuria dvišalius santykius bei struktūruoja strateginės partnerystės formas, leisdami tam tikroms interesų grupėms bei klausimams iškilti arba mažėti svarbos reikšme. Lyderių įsitikinimai ir savybės paaiškina senų ir neišspręstų problemų, kaip tautinių mažumų klausimai, eskalavimą arba „švelninimą“.

Kaip pavyzdys, 1995-2005 m. Lenkijos prezidentas A. Kwaśniewski turėjo asmeninių sentimentų Lietuvai bei asmeniškai draugavo su Lietuvos prezidentu V.Adamkumi, todėl ypač buvo pastebima, kad jis stengėsi išvengti arba neutralizuoti bet kokius nesutarimus su Lietuva. Jeigu susitikimų metu tautinių mažumų klausimai arba kiti keliantys įtampa klausimai buvo neišvengiami,

---

<sup>173</sup> Joanna Piechowiak-Lamparska et al., *Wstęp*, 13.

<sup>174</sup> Andriy Tyushka et al., *Państwa, organizacje międzynarodowe*, 69.

<sup>175</sup> Baron et al., *Czeskie badania nad Polską*, 252.

<sup>176</sup> Ibid, 252.

<sup>177</sup> „2021-10-19 Lietuvos ir Lenkijos prezidentų pranešimai Seimo posėdyje (lenkų k.)“ nufilmuota 2021 m., Youtube vaizdo įrašas, 16:48-17:04, paskelbta „Atviras Seimas“ 2021 m. spalio 19d., [https://www.youtube.com/watch?v=IdURsV8\\_2w](https://www.youtube.com/watch?v=IdURsV8_2w).

Lenkijos prezidentas bandė juos „švelninti“. Tiek Lenkijos, tiek Lietuvos prezidentai buvo linkę į kompromisus ir bandė išvengti konfrontacinės retorikos<sup>178</sup>.

Panaši situacija buvo ir su prezidentu L.Kaczyński, kuris manė, jog Abiejų Tautų kultūriniai ir politiniai pasiekimai yra svarbesni už tarpukario dvišalius konfliktus. Šių abiejų Lenkijos prezidentų politikai poveikį turėjo vadinamosios Jogailaičių bei J.W. Giedroyco Lenkijos politikos plėtojimo ir gyvavimo vizijos<sup>179</sup>, t.y. Lietuvos-Lenkijos santykiams didelę įtaką daro Lenkijos politinių lyderių pasirinktas politikos modelis<sup>180</sup><sup>181</sup>.

Vienu iš veiksnių 2009-2015 m. abiejų šalių santykių pablogėjimo laikotarpiu buvo Lenkijos santykių su Rusija „perkrovimas“<sup>182</sup>. Šis įvykis gerai liudija šalių strateginės partnerystės saugumo supratimo skirtumus. Šie skirtumai vaizdžiai demonstruoja valstybių politikos lyderių nusistatymų ir įsitikinimų svarbą kuriant strateginę partnerystę bei vystant dvišalius santykius. Taip pat reiktų pabrėžti jau minėta R.Sikorskio pasisakymą dėl savo neatvykimo į Lietuvą, kol nebus išspręstos Lietuvos lenkų mažumos problemos. Būtent arogantiška Lenkijos politinių lyderių elgsena veikė ir Lietuvos prezidentės D.Grybauskaitės norą plėtoti bendrus santykius, todėl 2009-2015 m. laikotarpis gerai vaizduoja politikos lyderių svarbą kuriant tam tikras struktūras bei plėtojant tarpvalstybinius santykius.

Kontrargumentu galėtų tapti krizės Ukrainoje pradžia 2013 m. pabaigoje<sup>183</sup>, tačiau nors abi šalys ir suprato bendrą grėsmę, aukščiausio rango politikų susitikimų buvo pažymėtinais mažai iki 2017 m., kai į Lietuvos politikos padangę atėjo S.Skvernelio vyriausybė, o Lenkijoje valdė palanki Lietuvai valdančioji partija ir prezidentas A. Duda. Reikia pažymėti, kad tik 2018 m. įvyko Lenkijos prezidento vizitas į Lietuvą. Šis įvykis irgi galėtų nesusiklostyti, jeigu Lietuvos prezidentės D. Grybauskaitės nuotaikos Lietuvos-Lenkijos santykių bendradarbiavimo klausimais nesušvelnėtų. Būtent šie pavyzdžiai, rodo, kad *Lietuvos – Lenkijos santykių pagėrėjimas yra grįstas ne tik saugumu, bet ir*

<sup>178</sup> Vaščenkaitė, Lithuanian-Polish relations, 100.

<sup>179</sup> Vaščenkaitė, Lithuanian-Polish relations, 100-102.

<sup>180</sup> Kasčiūnas, Keršanskas ir Kojala, 2.

<sup>181</sup> **Jogailaičių vizija** – kai Lenkija save mato Vidurio ir Rytų Europos regiono geopolitine lydere, kuri vykdo Rusijos „sulaikymo“ politiką ir kuria Europos saugumo sistemą. Ši vizija yra palanki Lietuvos-Lenkijos strateginei partnerystei, nes abi valstybės ima sieti bendra saugumo samprata ir bendri geopolitiniai interesai. **J.Giedroyco vizija** – papildo Jogailaičių vizija, pabrėžia gero gyvenimo su kaimyninėmis šalimis svarbą. Šio modelio atveju tautinių mažumų padėties klausimai nedaro įtakos bendradarbiavimui strateginiais klausimais. Ši politikos vizija dominavo A. Kwaśniewskio, L. Kaczyński bei A.Dudos prezidentavimo laikotarpiais. **Didžiosios Lenkijos didžiųjų Europos valstybių „koncerte“ vizija** – kai Lenkija save mato vieną iš penkių svarbiausių Europos geopolitinių veikėjų (šalia tokių šalių kaip Vokietija, Prancūzija), taip formuodama Europos galių pusiausvyrą. Interesai su mažomis kaimyninėmis šalimis yra skirtingi bei atsiranda istoriniai ir mažumų problematikos klausimai. Ši vizija kitaip vadinama **Piastų dinastijos vizija**. Pabrėžia Lenkijos ir Vokietijos artimų santykių svarbą. (Vaščenkaitė, Lithuanian-polish relations, 101. Kasčiūnas et al., 2-3. Jacek Kubera, „Polska „piastowska“ vs „jagiellońska“. Odmienność wizji relacji z Niemcami jako determinanta poglądów na polską politykę zagraniczną“ *Acta Politica Polonica*, Vol.38, No.4 (2016), 65-80).

<sup>182</sup> Dambrauskaitė, et al., 10, 13-16.

<sup>183</sup> Vaščenkaitė, Lietuvos ir Lenkijos strateginė, 131.

*pasikeitusių valdžių poziciją į dvišalių santykių kūrimą.* Kartu šie pavyzdžiai įrodo realistiško-konstruktivistinio modelio apraiškas Lietuvos – Lenkijos strateginėje partnerystėje, kadangi kaip ir modelyje ši strateginė partnerystė yra tokia bendradarbiavimo forma, kuri neturi konkretaus įreikšminimo, todėl nuolat perkuriama vystantis santykiams, todėl tokio tipo strateginės partnerystės yra tokiomis partnerystėmis, kurias iš jų kuria veikėjai<sup>184</sup>.

Tačiau verta prisiminti ir interesų grupes, kurios lyderiu sukonstruotoje santykių struktūroje, turi tam tikrus vaidmenis. Viena iš interesų grupių yra lenkų tautinė mažumą ir jos atstovai. Tą įrodo tarpusavio santykiuose vis išskylantis lenkų tautinės mažumos klausimas. Šios interesų grupės svarbą santykių formavime demonstravo ir Lenkijos prezidentas A.Duda atvykęs savo pirmojo vizito į Lietuvą. Būtent susitikimas su lenkų tautinės mažumos atstovais buvo pirmasis prezidentinės poros programos punktas<sup>185</sup>.

Susitikimo metu A.Duda padėkojo lenkams už lenkiškumo tausojimą bei pažymėjo, kad žino apie problemas, su kuriomis jie kovoja. Prezidentas pažadėjo, jog apie šias problemas kalbės su prezidente D.Grybauskaite. Lenkijos prezidentas pridūrė, kad Lenkijos ir Lietuvos santykiai politiniu lygmeniu formuojasi tinkama linkme, todėl tikisi, kad šie santykiai pagerins Lietuvos gyvenančių lenkų padėti<sup>186</sup>.

Atkuriant Lietuvos ir Lenkijos tarpparlamentinę asamblėją Lenkijos Seimo pirmininkas M. Kuchcinski sakė, jog atkuriamoje asamblėjoje turėtų veikti darbo grupė tautinių bendrijų klausimams spręsti<sup>187</sup>.

Reziumuojant, atlikus Lietuvos – Lenkijos santykių dinamiką, šiems santykiams pavyko pritaikyti realistiškai-konstruktivistinį strateginės partnerystės modelį, kuris įrodo, jog kaip ir minėta pirmojoje darbo hipotezėje - Lietuvos – Lenkijos santykių pagerėjimas yra grįstas ne tik saugumu, bet ir pasikeitusių valdžių poziciją į dvišalių santykių kūrimą. Tas leidžia tirti interesų grupių, kaip Lietuvos lenkų tautinės mažumos organizacijų LLRA-KŠS ir LLS veiksnį formuojant Lietuvos-Lenkijos santykius 2016 – 2020 m. išsirinktose užsienio politikos atvejuose bei patikrinti ar 2016-2020 m. LLRA-KŠS ir LLS buvo konsoliduojantis Lietuvos-Lenkijos santykius veiksnys bei ar LLRA-KŠS ir LLS deklaruojamos nuostatos ir tikslai visiškai atitinka tikrąją šių organizacijų veiklą.

---

<sup>184</sup> Andriy Tyushka et al., *Państwa, organizacje*, 82-84.

<sup>185</sup>Prezydent.pl, „Wizyta Prezydenta na Litwie”, prezydent.pl, žiūrėta 2022m. balandžio 22 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydent-rozpoczal-wizyte-na-litwie,3022>.

<sup>186</sup> Prezydent.pl, „Wystąpienie Prezydenta RP w czasie spotkania z przedstawicielami Polaków w Wilnie”, prezydent.pl, žiūrėta 2022 m. balandžio 22 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/wystapienie-prezydenta-rp-w-czasie-spotkania-z-przedstawicielami-polakow-w-wilnie,3580>.

<sup>187</sup> Saulius Jakučionis, „Lietuva ir Lenkija atkuria tarpparlamentinę asamblėją“, 15min, žiūrėta 2022 m. balandžio 22d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-ir-lenkija-atkuria-tarpparlamentine-asambleja-56-933672>.

## 2.3 LLRA-KŠS ir LLS formavimosi eiga

### 2.3.1 Nuo kultūros draugijos iki politinio dalyvavimo

Lietuvos lenkų sąjunga yra labai svarbi lenkų tautinės mažumos politinio dalyvavimo formavime. Kaip teigia V. Sirutavičius, jos sukūrimas buvo „svarbiu veiksmu lenkų bendruomenės politinės konsolidacijos procese“<sup>188</sup>.

LLS susikūrė iš įkurtos 1988 m. gegužės mėn. Lenkų visuomenės kultūros draugijos. Draugija veikė prie Lietuvos kultūros fondo. 1989 m. lenkų kultūros draugija iš fondo pasitraukė, argumentuodama, kad negali dirbti su antilenkišką *Vilnijos* draugija. Tiesa, šioje situacijoje reikia pabrėžti ir sustiprėjusios draugijos norą politizuoti. Kaip pažymi V. Sirutavičius, kad bendrijos politizaciją skatino tokie veiksniai, kaip: valdžios sprendimai dėl lietuvių valstybinės kalbos, autonominių judėjimai Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose bei Sąjūdžio įtakos didėjimas<sup>189</sup>.

1989 m. balandžio 15-16 d. įvyko steigiamasis Lietuvos lenkų sąjungos suvažiavimas, kuriame buvo aptartos lenkų bendruomenės problemos ir lenkų būklė respublikoje<sup>190</sup>. Suvažiavime buvo išrinkta valdyba, o jos pirmininku tapo Jan Senkevič<sup>191</sup>.

Sąjunga savo programoje kalbėjo apie lenkų mažumos postulatų išpildymą. Tarp pagrindinių buvo: a) proporcingas lenkų atstovavimas respublikinės ir vietinės valdžios organuose; b) vienodas lenkų kalbos funkcionavimas lenkų gyvenamose regionuose; c) Vilniaus regiono ekonominės plėtros disproporcijų išlyginimas; d) kaip naujosios vietos valdžios struktūros koncepcijos dalį sukurti padalinį, apimantį lenkų mažumos gyventojų gyvenamus regionus; e) visose švietimo lygmenyse sudaryti sąlygas plėtoti švietimą lenkų kalba; f) Lenkų kultūros centro įkūrimas Vilniuje; g) pamaldų teikimas tikintiesiems lenkų kalba; h) programų pratęsimas lenkų kalba bei Telewizja Polska programos rodymas<sup>192</sup>.

1989 metais vykusiuose rinkimuose į SSRS Liaudies deputatų tarybą lenkai sugebėjo užimti dvi vietas. Šias vietas iškovojo Jan Ciechanovič ir Anicet Brodavski. Skirtingai nei dauguma Lietuvoje išrinktų deputatų, Ciechanovič ir Brodavski ypač daug nedirbo dėl Lietuvos nepriklausomybės, buvo labiau lojalūs centrinei Maskvos valdžiai<sup>193</sup>.

---

<sup>188</sup> Sirutavičius, *Lietuviai ir Lietuvos lenkai*, 36.

<sup>189</sup> Ibid, 37.

<sup>190</sup> Sirutavičius, *Lietuviai ir Lietuvos lenkai*, 37.

<sup>191</sup> Ibid, 38.

<sup>192</sup> Sobik, 145.

<sup>193</sup> Ibid, 158-160.

1990 m. vasario mėn. įvykę rinkimai į Lietuvos tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiąją Tarybą buvo itin svarbūs Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo procese. Dešimt lenkų gavo mandatus į Aukščiausiąją Tarybą, iš kurių šešis rėmė LLS. 1990 m. kovo 11d. tarybos posėdyje vykusiame svarbiausiame balsavime dėl Lietuvos valstybės atkūrimo akto, „už“ balsavo 124 deputatai, tarp jų Z.Balcevič, M.Čobot, Č.Okinčyc, R. Rudzys, o šeši lenkų deputatai „susilaikė“<sup>194</sup>.

Pirmieji rinkimai į Lietuvos Respublikos Seimą buvo numatyti 1992 m. spalio 25 dieną. LLS postulavo valdžios ribojimo ir padalijimo principus, decentralizacijos ir stiprios savivaldos atsiradimą, privačią nuosavybę, smulkiojo verslo ir vidurinėsios klasės rėmimą, šaukimo į kariuomenę panaikinimą bei lenkų mažumos postulatus. Galiausiai LLS gavo dvi vietas iš partijų sąrašų bei dvi – iš vienmandačių apygardų. O 1992-1993 m. Vilniaus krašte vykusiuose savivaldos rinkimuose LLS stovai Vilniaus rajone gavo 20, o Šalčininkų rajone – 13 mandatų<sup>195</sup>.

1994 m. vasarą buvo priimtas savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas, kuriame buvo leista dalyvauti rinkimuose tik politinėms partijoms ir organizacijoms, taip atimant galimybę iš visuomeninių organizacijų. Šis įstatymas komplikavo LLS politinį dalyvavimą, todėl buvo sušauktas neeilinis suvažiavimas, kurio metu buvo sukurta nauja politinė organizacija – partija, kuri galėtų dalyvauti vietoje LLS rinkimuose. Ją tapo Lietuvos lenkų rinkimų akcija, kuri spalio mėn. buvo užregistruota Teisingumo ministerijoje ir tokiu būdu tapo pagrindinė lenkų mažumą reprezentuojančia politine partija<sup>196</sup>.

### 2.3.2 LLRA – KŠS politinis dalyvavimas

Pirmame partijos suvažiavime 1994 m. rugpjūčio 28 d. partijos pirmininku buvo išrinktas Jan Sienkievič, už J.Sienkievič dauguma prabalsavo ir antrajame 1997 m. balandžio 20d., o štai nuo 1999 m. birželio 20 d. iki dabar LLRA-KŠS pirmininku yra Valdemar Tomaševskis<sup>197</sup>.

1994 m. įkurta LLRA-KŠS buvo orientuota tik į lenkų mažumos padėtį Lietuvoje ir buvo iki 2012 m. laikoma „vieno klausimo“ partija. Kaip teigia Vaščenkaitė, LLRA-KŠS sudarydami Vilniaus regiono savivaldybėse daugumą ignoravo svarbius ir aktualius klausimus, tokius kaip didelis nedarbas, prasta infrastruktūros plėtra, užsienio investicijų trūkumą bei kitus Šalčininkų, Trakų, Švenčionių ir

---

<sup>194</sup> Ibid, 160-166.

<sup>195</sup> Ibid, 170-176.

<sup>196</sup> Sirutavičius, *Lietuviai ir Lietuvos lenkai*, 424.

<sup>197</sup> Sobik, 184.

Vilniaus rajonų savivaldybėms aktualius klausimus. Svarbiausi jų darbotvarkės klausimai buvo lenkų mažumos švietimas, asmenvardžių rašyba, dvikalbių vietovardžių lentelės<sup>198</sup>.

„Vieno klausimo“ partijos statusas pasikeitė 2012 m. vykusiose Lietuvos Seimo rinkimuose. Anot politologų, tai lėmė dvi pagrindinės priežastys. Pirma, LLRA-KŠS susijungimas su Rusų aljansu, kuris pritraukė dalį rusų tautinės mažumos rinkėjų balsų. Antra, dėl neįgyvendinamų tautinių mažumų reikalavimų pašliję Lietuvos ir Lenkijos santykiai<sup>199</sup>. Partija tuo metu nuosekliai akcentavo tautinių mažumų problemas, tokias kaip: švietimo, asmenvardžių ir vietovardžių klausimai. Kaip pažymi, analitikai, tuo metu partijos lyderis V.Tomaševskis įsitvirtino kaip politikas, kuris turi įtakos formuojant Varšuvos poziciją<sup>200</sup>. Tačiau, ar tikrai toje kadencijoje partijai rūpėjo tautinės mažumos?

LLRA-KŠS dalyvaudama su Rusų aljansu ne tik gavo mandatus keliose vienmandatėse apygardose, bet ir viršijo koalicijai skirtą 7 procentų rinkimų kvotą. Sėkmę vainikavo patekimas į valdančiąją koaliciją ir D.Grybauskaitės bei kitų politikų ir ekspertų pagyros LLRA-KŠS paskirtam energetikos ministrui Jaroslavui Neverovičiui. Tuo metu LLRA-KŠS net nebandė iškelti lenkų tautinės mažumos Lietuvoje klausimų aukščiau negu efektyvų Vyriausybės darbą. Tiesa, partija 2014 metais parengė sukultūros viceministru E.Trusevič Tautinių mažumų įstatymo projektą, tačiau nesulaukė jokio koalicijos partnerių palaikymo. Tačiau 2014 m. skandalingas partijos pasitraukimas iš valdančiosios koalicijos buvo vertintas nevienareikšmiškai. Buvo manoma, kad partija vis dėlto neevoliucionuos ir nesiruošia tapti visuotine, o kiti teigė, kad tai tik artėjančių savivaldos rinkimų kampanijos dalis. Tuo pačiu, ekspertai tikina, kad neišnaudojusi savo galimybių valdančioje koalicijoje, LLRA-KŠS tik parodė, kad yra jų pagrindinis tikslas yra eskalavimas, o ne mažumų problemų sprendimas, kadangi šių problemų išsprendimas reikštų pagrindinės rinkėjų telkimo priemonės praradimą<sup>201202</sup>.

Tačiau reikia pripažinti, kad partija yra gan sėkminga, kadangi atžvelgiant į savo gan glaudų rinkėjų ratą yra išrenkama į LR Seimą, Europos Parlamentą, turi nuolatinę paramą savivaldybių rinkimuose, bandydami konstruoti tam tikrą užsienio politiką, partijos lyderis V.Tomaševskis bando laimėti LR Prezidento rinkimuose. Kaip pažymi M.Baltrukevičius, jeigu vertintume „partijų ambicijas, o ne tik rinkimų rezultatus, LLRA-KŠS, ko gero, reikėtų laikyti pačia sėkmingiausia (aut. - 2008 – 2020 m.) politine jėga Lietuvoje“. Kaip pavyzdį galima laikyti, kad jau trečią kadenciją (2009 m., 2014 m.,

---

<sup>198</sup> Vaščenkaitė, Lithuanian-Polish relations, 98.

<sup>199</sup> Tuo laikotarpiu Lenkijoje politiniai lyderiai rėmėsi Piastų vizija, būtent dėl tokios politinių lyderių pasaulėžiūros buvo užaštrinamos tautinių mažumų problemos.

<sup>200</sup> Kasčiūnas, Keršanskas, Kojala, 7.

<sup>201</sup> Vaščenkaitė, Lithuanian-Polish relations, 98.

<sup>202</sup> Vilija Andrulevičiūtė, „R.Lopata: lietuvių ir lenkų santykiai – Lietuvos politikų impotencijos išraiška“, Delfi, žiūrėta 2022 balandžio 21 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-lopata-lietuviu-ir-lenku-santykiai-lietuvos-politiku-impotencijos-israiska.d?id=63947100>.

2019 m. EP rinkimai) į Europos Parlamentą yra išrenkamas V.Tomaševskį. Savivaldos rinkimuose irgi apgina savo pozicijas ir vis iškovoja tradinės pergalės Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose. 2015m. kandidatas į Vilniaus merus V.Tomaševski nusileido tik A.Zuokui ir R.Šimašiui. 2012m. ir 2016 m. į Seimą deleguoti po 8 LLRA-KŠS nariai<sup>203</sup>.

Partijos suvažiavime 2016 m. gegužės 7 d. buvo priimtas sprendimas pratęsti ir papildyti partijos pavadinimą. 2016 metų birželio 16 d. Teisingumo ministerijoje oficialiai įregistruotas naujas partijos pavadinimas – Lietuvos lenkų rinkimų akcija - Krikščioniškų šeimų sąjunga<sup>204</sup>. Kaip teigė V.Tomaševskis, šis sprendimas atspindi partijos norą tapti tikrąją krikščioniškosios demokratijos atstove Lietuvoje<sup>205</sup>.

2016 m. laukė ir staigmena, buvo paskelbta, kad V.Tomaševskis neves partijos sąrašo į LR Seimo rinkimus, o vietoje jo pirmų numeriu bus neabejotinai ryškiausia partijos asmenybė Seime R.Tamašunienė<sup>206</sup>. Būtent ši Seimo kadencija tapo sėkmingiausia LLRA-KŠS. 2019 m., po ilgų svartymų, partija prisijungė prie valdančiosios koalicijos, gaudama net dviejų svarbių ministerijų ministrų postus – Vidaus reikalų ministrė tapo R.Tamašunienė, o susisiekimo ministru J.Narkevič<sup>207</sup>. Kaip niekada iki to, LLRA-KŠS turėjo labai stiprias pozicijas Lietuvos Respublikos Seime.

Tačiau sėkmė pasibaigė, 2020 m. LR Semo rinkimuose daugiamandatėje apygardoje už partija prabalsavo tik 4,8% Lietuvos žmonių<sup>208</sup>. Tačiau į Seimą pateko trys partijos nariai vienmandatėse apygardose: I ture išrinkti Medininkų apygardoje Č.Olševski ir Šalčininkų-Vilniaus apygardoje B.Petkevič bei II ture Nemenčinės apygardoje išrinkta R.Tamašunienė<sup>209</sup>.

---

<sup>203</sup> Matas Baltrukečius, "Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga:naujas pavadinimas reiškia didesnes ambicijas?", bernardinai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://www.bernardinai.lt/2016-08-10-lietuvos-lenku-rinkimu-akcija-krikscionisku-seimu-sajunga-naujas-pavadinimas-reiskia-didesnes-ambicijas/>.

<sup>204</sup> Awpl, „Historia, awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., [http://www.awpl.lt/?page\\_id=37](http://www.awpl.lt/?page_id=37).

<sup>205</sup> Matas Baltrukečius, "Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga:naujas pavadinimas reiškia didesnes ambicijas?", bernardinai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://www.bernardinai.lt/2016-08-10-lietuvos-lenku-rinkimu-akcija-krikscionisku-seimu-sajunga-naujas-pavadinimas-reiskia-didesnes-ambicijas/>.

<sup>206</sup> Ibid.

<sup>207</sup> Bogusław Rogalski, „Kolejny sukces, AWPL-ZChR współtworzy koalicję rządową”, L24, žiūrėta 2022 m. balandžio 25 d., <http://l24.lt/pl/opinie-i-komentarze/item/309272-kolejny-sukces-awpl-zchr-wspoltworzy-koalicje-rzadowa>.

<sup>208</sup> Lietuvos Vyriausioji rinkimų komisija, 2020 m. spalio 11 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai. Balsavimo rezultatai daugiamandatėje apygardoje, Vilnius, 2020, <https://www.vrk.lt/2020-seimo/rezultatai?srcUrl=/rinkimai/1104/1/1746/rezultatai/lt/rezultataiDaugmVrt.html> (žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d.).

<sup>209</sup> Maps, "Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai 2020.Rezultatai", maps.lt, žiūrėta 2022m. balandžio 22 d., <https://rinkimai.maps.lt/rinkimai2020/seimas/>.

Kaip rašo T.Otocky iš „Przegląd Bałtycki“, tai galima buvo numatyti jau 2019 m., kai kovo mėnesio savivaldos rinkimuose partija neteko 40% mandatų, o patikimas rusiškas sąjungininkas Klaipėdoje gauna tik 3,83% ir neperžengia rinkimų slenksčio<sup>210</sup>.

Partijai nepadėjo skandalai, apie kuriuos buvo rašoma ir Lenkijoje. Kaip teigia „Gazeta Prawna“ žurnalistas Potocki, 2019 m. rugpjūčio 20 d. buvo geriausia diena LLRA-KŠS istorijoje. Tą dieną partija prisijungė prie S.Skvernelio vyriausybės, o vėliau partijos įvaizdis kito dėl daugelio neaiškumu. Didžiausią įtaką tam turėjo ministras Narkevič, kuris žiniasklaidos kritikos sulaukė dėl nerūpestingo požiūrio į ministerijos biudžetą<sup>211</sup>. Tačiau vargu, ar tokie skandalai galėjo padaryti įtakos ištikimam rinkėjui, kuriam tikrai ne tokie dalykai buvo svarbus.

Toks rezultatų blogėjimas gali būti susijęs su rinkėjų apmaudu dėl neištesėtų pažadų ir daliai rinkėjų netinkamos politikos vedimo. Teoretikai, nagrinėjantys mažumų balsavimą, išskiria, kad rinkėjų paskata balsuoti už atitinkamą partiją išlieka tol, kol partija atliepia jų lūkesčius ir efektyviai įgyvendina žadėtą politiką<sup>212</sup>. Tą tvirtina ir Lietuvos analitikai, kurie teigia, jog pralaimėjimo priežastimi yra dėmesys rusų mažumos rinkėjams bei lenkų klausimų vengimas<sup>213</sup>.

Atsižvelgiant į tai, kad lenkų mažumos klausimas yra svarbus ir Lietuvos-Lenkijos santykių aspektas, verta išnarplioti, koks iš tikrųjų buvo LLRA-KŠS ir LLS narių veiksnys Lietuvos-Lenkijos santykių užsienio politikos formavime 2016 – 2020 m., parenkant 4 atvejus: Rusija, Baltarusija, tautinių mažumų klausimus bei ES.

---

<sup>210</sup> Tomasz Otocky, „Akcja pod progiem. Co partii Tomaszewskiego poszło nie tak?“, Przegląd Bałtycki, žiūrėta 2022m. balandžio 30 d., <https://przegladbaltycki.pl/16642,akcja-pod-progiem-co-partii-tomaszewskiego-poszlo-nie-tak.html>.

<sup>211</sup> Michał Potocki, „Jarosław Narkiewicz do odwołania. Skandal wokół litewskich Polaków“, Gazeta Prawna, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1448626,litewcy-polacy-skandal-jaroslaw-narkiewicz.html>.

<sup>212</sup> Birnir, *Ethnicity and Electoral Politics*, 43.

<sup>213</sup> Tomasz Otocky, „Akcja pod progiem. Co partii Tomaszewskiego poszło nie tak?“, Przegląd Bałtycki, žiūrėta 2022m. balandžio 30 d., <https://przegladbaltycki.pl/16642,akcja-pod-progiem-co-partii-tomaszewskiego-poszlo-nie-tak.html>.

### 3. LLRA-KŠS IR LLS VAIDMUO LENKIJOS – LIETUVOS SANTYKIŲ KONSTRAVIME: PASIRINKTI ATVEJAI

#### 3.1 Rusijos atvejis, kaip regiono grėsmės nukenksminimo interesas

Atkūrusios nepriklausomybę ir suprasdamos savo geostrateginę padėtį, Lietuva ir Lenkija norėdama užtikrinti savo saugumą nuo potencialios Rusijos grėsmės, pasirinko orientaciją į Vakarų, kaip savo tikslą įvardinusios narystę NATO ir ES, kurios užtikrintu saugumą transatlantinėse ir europinėse ekonomikos, gynybos ir saugumo struktūrose<sup>214</sup>.

2014 m. Ukrainos krizė privertė suvokti realiąją Rusijos grėsmę. Iki tol turėdamos skirtingus požiūrius į Rusiją, abi šalys suprato, kad tai yra rimta grėsmė ne tik joms pavieniui, bet ir visam regionui. Palikusias savo nesutarimus, Lietuva ir Lenkija pradėjo telkti savo jėgas į strateginės partnerystės plėtrą, kad padidinti jos potencialą ir išgauti maksimumą. Kaip pabrėžė Lietuvos prezidentė D.Grybauskaitė, ši grėsmė „išryškino kaimyninio bendradarbiavimo svarbą. Visiškai suvokdami, kad regiono stiprybė remiasi vienybe“<sup>215</sup>.

Nuo 2016 m. iki dabar Lietuvos ir Lenkijos grėsmių vertinimose yra pabrėžiamas stiprus agresivėjančios Rusijos pavojus regionui. Strateginėje Lenkijos gynybos apžvalgoje (lenk. Strategiczny Przegląd Obronny) 2016 m. yra pabrėžiama, kad „galutinis Rusijos tikslas – įvesti naują tarptautinę tvarką“<sup>216</sup>. Su šiomis išvargomis koreliuoja ir kiekvienais metais Lietuvos žvalgybos tarnybų – Valstybės saugumo departamento ir Antrojo operatyvių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos teikiami bendri grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimai<sup>217</sup>.

Atsižvelgiant į šiuos dviejų šalių dokumentus dviprasmiškai yra vertinamos LLRA-KŠS 2016 m. programinės nuostatos, kuriuose partija teigia, kad užsienio politikoje sieks „palaikyti kuo glaudesnius ryšius su artimiausiais kaimynais“, tarp jų minėdama Rusiją<sup>218</sup>. Beveik tas pats yra 2020 m. rinkimų į Seimą programoje, kurioje jau kalbama apie „draugišką ir atsakingą užsienio politiką artimiausių kaimynų“ – tarp jų Rusijos – atžvilgiu<sup>219</sup>. Kaip pažymi žurnalistė Ewelina Mokrzecka, „Rusija veikia

<sup>214</sup> Gajauskaitė, *Straginės partnerystės*, 186.

<sup>215</sup> Vaščenkaitė, *Lithuania-Polish relations*, 102-105.

<sup>216</sup> Ministerstwo Obrony Narodowej, „Środowisko bezpieczeństwa RP“, gov.pl, žiūrėta balandžio 30 d., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/rodowisko-bezpieczenstwa-rp>.

<sup>217</sup> Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, „Metiniai grėsmių vertinimai“, vsd.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.vsd.lt/gresmes/metiniai-gresmiu-vertinimai/>.

<sup>218</sup> Awpl.lt, „Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – krikščioniškų šeimų sąjungos programinės nuostatos 2016 m. Seimo rinkimai“, awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://www.awpl.lt/?p=4768&lang=lt>.

<sup>219</sup> Awpl.lt, „Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – Krikščioniškų šeimų sąjungos programinės nuostatos 2020 m. Seimo rinkimai“, awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://awpl.lt/wybory2020/rinkimu-programa/?lang=lt>.

Kačinskį kaip raudona skiautė bulių, o lietuviai taip pat nėra palankūs šiai šaliai<sup>220</sup>, todėl tokios programinės nuostatos sutveria įtampa ne tik tarp partijos ir Lietuvos, bet ir tarp partijos ir Lenkijos valdančiosios partijos. Iš kitos pusės galime matyti, kaip partija formuoja ypatinga užsienio politikos horizontą ir tuo pačiu nuo „vieno klausimo“ partijos pereina į politinio lauko „šerđį“, kurioje formuoja savo nuomonę įvairiais klausimais, kas platina Saideman<sup>221</sup> ir Moore<sup>222</sup> teorinės prielaidas, kad mažumų partijoms gali rūpėti tik užsienio politikos gairės susijusios su jų tautine mažuma.

Kaip pažymi mokslininkai, išsakydamos savo nuomonę įvairiais visuomenės klausimais, tautinių mažumų partijos aktyviai dalyvauja koalicinėse sąveikose, kas rodo valstybių transformaciją ir demokratiškumą<sup>223</sup>. Etninės mažumos dažnai gali būti labiau veikios užsienio politikoje, negu nacionalinių partijų atstovai<sup>224</sup>, todėl čia vertėtų praplėsti, kad jos gali turėti ir skirtingas, negu jų atstovaujamos valstybės, nuomones, kas irgi rodo demokratijos apraiškas valstybėje<sup>225</sup>.

Jau nuo 2017 m. imta kalbėti apie Rusijos įtaką šiai partijai bei tautinių mažumų neatsparumą prieš rusišką propagandą. Kovos menų akademijos saugumo tyrimų centro 2017 metais parengtoje vidinėje analizėje yra rašoma apie lenkų mažumos situaciją Lietuvoje. Kaip teigia tyrimų centras: „nerimą keliantis reiškinys yra žmonių, politiškai susijusių su Kremliaus interesais, infiltracija į LLRA-KŠS. Todėl tolesnė neribotos paramos LLRA-KŠS, kaip lenkų interesų atstovės Lietuvoje, politika yra klaidinga ir gali kelti grėsmę Lenkijos Respublikos interesams“<sup>226</sup>. Viena iš šio dokumento gijų – europarlamentaro V.Tomaševskio veikla ir jo santykiai su Rusijos politikais. „(...) tęsdamas dabartinį kursą, t.y. santykius su Rusijos jėgomis, Tomaševskis gali prarasti dalį partijos kontrolės arba tapti politine marionete politinių bendraminčių rankose, vykdančia Rusijos ambasados įsakymus“. Analizėje priduriama, kad „rusų interesai Lietuvoje susikerta su LLRA-KŠS ir Tomaševskio interesais“<sup>227</sup>.

Tiesa, šioje situacijoje galima priminti, kad LLRA-KŠS bendradarbiauja su rusų mažuma, tam kad galėtų viršyti rinkimų slenkstį ir patekti į politiką nacionaliniu mastu. Tai yra vienas iš interesų grupės apraiškų, kai bandoma gauti daugiau rėmėjų, tam kad galima būtų atstovauti savo interesus instituciškai. Ši situacija yra gan kėbliai suprantama Lietuvos ir ypač Lenkijos mastu. Tą tvirtina ir

<sup>220</sup> Ewelina Mokrzecka, interviu su autore, Vilnius, 2022 m. vasario 28 d.

<sup>221</sup> Saideman, 93.

<sup>222</sup> Moore, 79.

<sup>223</sup> Panov, *Ethnic and Regional Parties*, 2-4.

<sup>224</sup> Saideman, *The Power*, 93.

<sup>225</sup> Nebent tai sutveria sujroutes valstybėje. Šioje pozicijoje kalbama apie taikius nuomonių skirtumus.

<sup>226</sup> Anna Gielewska, Marcin Dzierzanowski, „Do Polonii Litewskiej przenikają ludzie Kremla? Polskie władze zbadają sprawę“, wprost.pl, žiūrėta 2020 m. sausio 4 d., <https://www.wprost.pl/tylko-u-nas/10134992/do-polonii-litewskiej-przenikaja-ludzie-kremla-polskie-wladze-zbadaja-sprawe.html>.

<sup>227</sup> Marek Trojan, „Analiza Akademii Sztuki Wojennej: wspieranie partii Polaków na Litwie sprzeczne z interesami RP“, Kresy, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://kresy.pl/wydarzenia/analiza-akademii-sztuki-wojennej-wspieranie-partii-polakow-na-litwie-sprzeczne-z-interesami-rp/>.

istorikas ir politologas Jaroslav Volkonovski, kuris teigia, jog „dėl sąjungos su prokremliškais rusais LLRA-KŠS prarado Lenkijos valdžios ir didžiosios dalies politinio elito pasitikėjimą Lietuvoje“<sup>228</sup>. Jam antrina ir žurnalistas bei Lenkų Diskusijų Klubo 2020 m. pirmininkas Antoni Radčenko pažymėdamas, kad „Valdemaro Tomaševskio autoritetas buvo suteptas po 2014 metų gegužės 9 dienos, kai jis Antakalnio kapinėse pasirodė su vadinamąja Šv. Jurgio juostele, kuri buvo ir išlieka prorusiškų separatistų Rytų Ukrainoje simboliu. Šis gestas, turėjęs užkariauti rusakalbius rinkėjus, buvo kritikuojamas ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje. Be to, reikia atsiminti, kad šiuo metu Lenkijoje valdanti Teisė ir teisingumas didžiaja dalimi yra antikremliška partija. Todėl LLRA-KŠS lyderio veiksmai ir pareiškimai tikrai erzina didelę dalį PiS politikų ir aktyvistų. A.Radčenko pažymi, kad „Tomaševskis tapo savo politikos įkaitu, nes supranta, kad negali iki galo atsisakyti prorusiškos retorikos, nes praras rusakalbių balsus, o tai reiškia, kad jis neturės savo frakcijos LR Seime“<sup>229</sup>. Analizuojant Kovos menų akademijos saugumo tyrimų centro analizę bei gautus interviu, galima daryti prielaidą, jog dėl partijos pozicijos nesutapimo su Lenkija šiuo klausimų, ji prarado galimybę veikti Lenkijos valdančiuosius neformaliojo dialogo būdu.

Neapmalšino prokremliškumo gandu ir 2020 m. organizuota apkalta prieš LLRA-KŠS frakcijos Seime narę Iriną Rozovą. Paaiškėjo, jog prašyme išduoti leidimą dirbti su įslaptinta informacija politikė nenurodė savo ryšių su Rusijos diplomatinio korpuso vadovais. Valstybės saugumo departamentas teigė, kad tai buvo neformalūs ryšiai, o politikė tarėsi dėl finansinės paramos Rusų aljansui bei aptardavo galimybes formuoti bendrą tautinėms mažumoms atstovaujantį politinį junginį su LLRA-KŠS. Seimas apkaltai nepritarė, tačiau dalis Seimo narių vadino tai „nenorų ieškoti Rusijos įtakos Lietuvoje“<sup>230</sup>.

Tačiau, jeigu tokio tipo kaltinimai ir komentarai iki galo neturi galios parodyti LLRA-KŠS veiksnį Lietuvos-Lenkijos užsienio (ir dalinai saugumo) politikoje, tai balsavimai už tam tikras rezoliucijas gerai vaizduoja, ar LLRA-KŠS nuostatos ir veiksmai konsoliduojasi su Lietuvos-Lenkijos santykiuose įvardintos, kaip grėsmė, Rusijos klausimu.

2020 m. balandžio 7 d. Lietuvos Respublikos Seimas balsavo dėl rezoliucijos „Dėl Rusijos Federacijos istorinio revizionizmo“, kurioje Lietuva išreiškė paramą savo „strateginei partneriai Lenkijai ir kitoms valstybėms sąjungininkėms, kurias Rusijos Federacija siekia apkaltinti prisidėjus

---

<sup>228</sup> Jaroslav Volkonovski, Gmail laiškas su autore, Vilnius, 2020 m. gegužės 8 d.

<sup>229</sup> Antoni Radčenko, Facebooklaiškas su autore, Vilnius, 2020 m. gegužės 19 d.

<sup>230</sup> Paulina Levickytė, „Rozovos apkaltos klausimas Seime galutinai „uždarytas“: parlamentarė dėkojo kolegoms“, LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1184390/rozovos-apkaltos-klausimas-seime-galutinai-uzdarytas-parlamentare-dekojo-kolegoms>.

prie Antrojo pasaulinio karo pradžios“. Rezoliucijoje pažymima, kad Lietuva „smerkia Rusijos Federacijos vykdomą istorinį revizionizmą ir skleidžiamą dezinformaciją“<sup>231</sup>.

Rezoliucijai pritarė 97 seimo nariai. Niekas nebalsavo prieš ir nesusilaikė. Rezoliucijai pritarė tik trys parlamentarai iš LLRA-KŠS: J.Narkevič, M.Mackevič ir R.Tamašunienė. Kiti frakcijos nariai balsavime nedalyvavo<sup>232</sup>. Šis partijos atstovų trūkumas balsavimo metu gali būti įtakotas daugelio dalykų, tačiau reikia pripažinti, kad partija nepasinaudojo puikia proga parodyti, kad yra nei prokremliška, nei remia Rusijos revizionizmą. Tokiu būdu veikdama instituciškai, kaip interesų grupė, partija galėjo parodyti paramą Lenkijai ir taip savo veiklą pradėti nuo „balto lapo“, kuris neduotų oponentams galimybių vadinti partiją nelojalia Lietuvai arba Lenkijai.

Kaip teigia J.Volkonovski, „pastaraisiais metais LLRA-KŠS frakcija nenori užimti pozicijos dėl Rusijos istorinio revizionizmo – tai įsipareigojimų iš bendro sąrašo su prokremliškais rusais rezultatas. (...) Šis nutarimas buvo puikus momentas sukurti platformas bendrai Lenkijos ir Lietuvos veiklai Lietuvos Seime, bet, deja, LLRA-KŠS tai vėl iššvaistė.(...) Tokie LLRA-KŠS frakcijos veiksmai kompromituoja ją ir yra labai blogai vertinami Lenkijoje“<sup>233</sup>. Apie progų neišnaudojimą kalba ir A.Radčenko, pažymintis, kad „jau daugelį metų partija turi prisegtą „prorusiškos galios Lietuvoje“ lopinėlių, jei per balsavimą būtų įvesta partinė drausmė, tai būtų argumentas politiniams oponentams, kad jų kaltinimai nepagrįsti. Deja, proga nebuvo išnaudota“<sup>234</sup>.

Partijos lyderio V. Tomaševskio ir numeris vienas 2020 m. Seimo rinkimuose LLRA-KŠS kandidatų sąrašė Zbignev Jedinski nuomonės po Rusijos karo prieš Ukrainą pradžios verčia suprasti, kad partija turi kitokią santykių su Rusija viziją negu Lietuva ir Lenkija. Pabrėžiant Lenkiją, verta pridurti, jog vienas iš pagrindinių Lenkijos nacionalinio saugumo sistemos plėtros strategijos 2022 uždavinių buvo gilinti bendradarbiavimą su partneriais iš Rytų Europos (ypač su Ukraina), plėtojant politinį dialogą ir bendradarbiavimą tarptautinio saugumo srityje<sup>235</sup>.

Po to kai Rusija 2022 m. vasario 24 d. pradėjo karą prieš visą Ukrainą, buvęs Seimo narys bei Č.Olševskio patarėjas Z. Jedinski savo Facebook paskyroje paskelbė, kad „Lenkija privalo pasitraukti iš NATO ir ES bei kuo greičiau sudaryti aljansą su Rusija“/ Jis aiškino, kad „tai bus stipriasia slavų šalių sąjunga, pagrįsta krikščioniškomis ir šeimos vertybėmis“. Nors įrašas buvo ištrintas, tačiau apie

<sup>231</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Rezoliucija dėl Rusijos Federacijos istorinio revizionizmo“, Vilnius, 2020 m., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/7b5a04f05d2d11eaac56f6e40072e018> (žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d.).

<sup>232</sup> Antoni Radczenko, „Litwa potępia rosyjsi rewizjonizm historyczny“, Kurier Wileński, žiūrėta 2022 m. balandžio 22 d., <https://kurierwilenski.lt/2020/04/09/litwa-potepia-rosyjski-rewizjonizm-historyczny/>.

<sup>233</sup> Jaroslav Volkonovski, Gmail laiškas su autore, Vilnius, 2020 m. gegužės 8 d.

<sup>234</sup> Antoni Radčenko, Facebook laiškas su autore, Vilnius, 2020 m. gegužės 19.

<sup>235</sup> Grair Magakian ir Monika Magakian, *Ściana Wschodnia RP – Ukraina Zachodnia. Partnerstwo Strategiczne?* (Ostrowiec Świętokrzyski: Stowarzyszenie na Rzecz Postępu Demokracji „ERWIN“, 2013, 7.

tokius Z. Jedinskio pasisakymus buvo garsiai kalbama ir Lenkijoje<sup>236</sup>. Tiesa, partija atsiribojo nuo tokių Z. Jedinskio pasisakymų ir po tam tikro laiko jis pasitraukė iš partijos bei buvo atleistas iš patarėjo pareigų. Pažymėti verta ir kad LLRA-KŠS bei LLS lyderis V. Tomaševskis pareiškė, jog neigiamai vertina tai, kaip valstybėje sureagavo į Rusijos karinę agresiją Ukrainoje. Politikas peikia dalį rusų kanalų uždarymą, nes tai yra „nedemokratiška ir tautinė nesantaiką kurstantis precedentas“<sup>237</sup>. Šioje vietoje reikėtų pabrėžti, kad kritika žiniasklaidoje, kaip interesų grupės atstovas, Tomaševski bando paveikti svarbų Lietuvos priimta sprendimą dėl rusiškų kanalų, tačiau daugiau nei eskaluoti šiuo klausimo, nieko nepavyko.

Rusijos atvejis parodė, jog bent jau šiuo klausimu 2016-2020 m. LLRA-KŠS nebuvo konsoliduojantis Lietuvos-Lenkijos užsienio (ir dalinai saugumo) politiką veiksnys. Partijos programinės nuostatos šiuo klausimu visiškai skiriasi nuo Lietuvos ir Lenkijos užsienio ir saugumo nuostatų, tačiau verta pabrėžti, kad šis pavyzdys reikalauja ištirti, kaip LLRA-KŠS ir LLS nariai reaguoja į kitus užsienio politikos atvejus, tokius kaip Baltarusija, tam kad išsiaiškinti organizacijų konsolidacijos veiksnį Lietuvos-Lenkijos užsienio politikos kūrime.

### **3.2 Baltarusija: istorinės tapatybės svarba**

Pirmuoju Baltarusijos valstybingumo laikotarpiu, ypač 1991-1994 m., bendra istorinė Abiejų Tautų Respublikos praeitis tapo dalyku, formavusiu baltarusių tapatybę. Tuo metu viską buvo bandoma baltarusinti, o kitų kultūrų elementus daryti baltarusiškos kultūros bruožais. Baltarusiai tada rėmėsi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Abiejų Tautų Respublikos paveldu, bet ne visai teisingai. Štai Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvo traktuojama kaip Baltarusijos valstybingumo forma, o lietuviais esą buvo vadinami baltarusiai, kas nėra visiška tiesa<sup>238</sup>.

Dabar Baltarusija tampa vis labiau priklausoma nuo Rusijos, tai ypač matoma saugumo srityje. Abiejų šalių slaptosios tarnybos ir ginkluotosios pajėgos jau daugelį metų stiprina ryšius, rengia

---

<sup>236</sup> Jacek Pawlicki, „Skandal na Litwie. Czy wpływowa Akcja Wyborcza Polaków popiera Kreml?, Newsweek, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.newsweek.pl/swiat/litwa-czy-akcja-wyborcza-polakow-jest-partia-prokremlowska/t8hlfk3>.

<sup>237</sup> Benas Brunalas, „Tomaševskis piktinasi sprendimais dėl rusiškų kanalų, nenoriai komentuoja Rusijos sukeltą karą Ukrainoje“, LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1635326/tomasevskis-piktinasi-sprendimais-del-rusisku-kanalu-nenoriai-komentuoja-rusijos-sukelta-kara-ukrainoje>.

<sup>238</sup> Łukasz Jasina, „Polska, Litwa, Białoruś – w pułapce wspólnej historii?, Fundacja Republikańska, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://fundacjarepublikanska.org/polska-litwa-bialorus-w-pulapce-wspolnej-historii/>.

bendras pratybas ir bendradarbiauja visais lygmenimis. Labai tikėtina, kad ši tendencija gali išlikti ir stiprėti<sup>239</sup>.

Per stiprą revoliucinį suaktyvėjimą ir represijų laikotarpį Baltarusijoje po 2020 m. rugpjūtį vykusių prezidento rinkimų klastojimo, Lietuva Lenkijos žiniasklaidoje buvo pristatyta kaip šalis, atliekanti bene didžiausią vaidmenį remiant Baltarusijos siekius<sup>240</sup>, tačiau reikia pabrėžti, kad Lietuva ir Lenkija daugelių klausimų veikė kartu<sup>241</sup>.

Nesant adekvačio ES atsako diktatoriui, Lietuvos Seimas 2020 m. rugpjūčio 18 d. priėmė rezoliuciją, kurioje atsisakė pripažinti A.Lukašenką teisėtų Baltarusijos Respublikos vadovu, bei paragino tą patį padaryti kitoms ES narėms. Už rezoliuciją „Dėl padėties Baltarusijos Respublikos po suklastotų Prezidento rinkimų“ balsavo 120 parlamentarai, susilaikė du. Penki LLRA-KŠS atstovai palaikė šią rezoliuciją, o I. Rozova, Z.Jedinskij ir Č.Olševski nedalyvavo balsavime<sup>242</sup>.

Tačiau 2020 m. rugsėjo 10 d. balsuojant dėl rezoliucijos „Dėl neteisėtos ir primetamos Rusijos sąjungos Baltarusijai“ nei vienas LLRA-KŠS atstovas net nepasirodė balsavime<sup>243</sup>. Kaip rodo TV3 nufilmuota medžiaga, tuo metu LLRA-KŠS atstovai puotavo frakcijos patalpose<sup>244</sup>. Partijos lyderis pareiškė, kad LLRA-KŠS nedalyvavo balsuojant dėl rezoliucijos, nes tai buvo „konservatorių, norinčių ginčytis su kaimynais, rinkimų kampanijos dalis“. Kaip pabrėžė Tomaševskis, „tokie nutarimai nepadedą gerinti santykių su kaimynais. Jie tik sukuria įtampą. Mūsų partijos prioritetą – geri santykiai su visomis kaimynėmis. Kaimynai nesirenkami“<sup>245</sup>. Tikrai, LLRA-KŠS rinkiminių programų į Seimą 2016 ir 2020 m. nuostatose, yra pateikta, kad su visomis kaimynėmis partija nori išlaikyti draugiškus santykius<sup>246,247</sup>.

---

<sup>239</sup> Ministerstwo Obrony Narodowej, „Środowisko bezpieczeństwa RP“, gov.pl, žiūrėta balandžio 30 d., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/rodowisko-bezpieczenstwa-rp>.

<sup>240</sup> Aleksandra Kuczyńska-Zonik, „Międzynarodowa rola Litwy wobec kryzysu na Białorusi“ *Instytut Europy Środkowej*, 150(2020), <https://ies.lublin.pl/komentarze/miedzynarodowa-rola-litwy-wobec-kryzysu-na-bialorusi/>.

<sup>241</sup> Łukasz Jasina, „Polska, Litwa, Białoruś – w pułapce wspólnej historii?“, Fundacja Republikańska, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://fundacjarepublikanska.org/polska-litwa-bialorus-w-pulapce-wspolnej-historii/>.

<sup>242</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo narių balsavimo rezultatai, LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 22 d., [https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p\\_r=37067&p\\_k=1&p\\_kade\\_id=8&p\\_ses\\_id=118&p\\_fakt\\_pos\\_id=-501519&p\\_bals\\_id=-39389#balsKlausimas](https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37067&p_k=1&p_kade_id=8&p_ses_id=118&p_fakt_pos_id=-501519&p_bals_id=-39389#balsKlausimas).

<sup>243</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo narių balsavimo rezultatai“, LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 22 d., [https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p\\_r=37067&p\\_bals\\_id=-39394](https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37067&p_bals_id=-39394).

<sup>244</sup> Mindaugas Vasiliauskas, „Kai kurie seimūnai balsavimą dėl įvykių Baltarusijoje iškeitė į puotą“, TV3, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.tv3.lt/naujiena/video/kai-kurie-seimunai-balsavima-del-ivykiu-baltarusijoje-iskeite-i-puota-n1058369>.

<sup>245</sup> KW, „Kiedy Sejm głosował nad rezolucją ws. Białorusi, AWPL-ZChR urządziła bal“, *Kurier Wileński*, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://kurierwilenski.lt/2020/09/11/kiedy-sejm-glosowal-nad-rezolucja-ws-bialorusi-awpl-zchr-uradzila-bal/>.

<sup>246</sup> Awpl.lt, „Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – krikščioniškų šeimų sąjungos programinės nuostatos 2016 m. Seimo rinkimai“, awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://www.awpl.lt/?p=4768&lang=lt>.

Lenkijoje pabrėžiama, kad „tikra druska į akis“ buvo LLRA-KŠS politikų pasisakymai: Z.Jedinskij pasisakė, kad Baltarusijos policija tik „gina konstituciją“, o partijos lyderis V.Tomaševskis kritikavo Lietuvos užsienio reikalų ministro L. Linkevičiaus poziciją Baltarusijos atžvilgiu, teigdamas taip yra „užkertamas kelias dialogui“<sup>248</sup>.

Neatėjimas į balsavimą bei kritiški komentarai žiniasklaidoje, dar kartą įrodo, kad šie metodai yra gan populiarius, mažumų partijoms, kaip interesų grupėms, norint paveikti užsienio politikos kūrimą, nors grupės gali pastelkti žiniasklaidą ir aktyvizmą tam, kad išreikštų savo poziciją bei nupieštų tam tikrą situacijos „paveikslą“<sup>249</sup>, tačiau šie atvejai buvo nesėkmingi, kadangi ir be partijos buvo sėkmingai prabalsuota už rezoliucijos priėmimą, o po kritikos užsienio politikos gairės Baltarusijos atžvilgiu nebuvo pakeistos.

Pasyvi LLRA-KŠS ir LLS reakcija buvo ir represuotos lenkų mažumos Baltarusijoje atžvilgiu. Pirmieji buvo LLS Vilniaus skyrius, kurie paskelbė, kad yra „pilni susižavėjimo ir pagarbos už lenkų mažumos Baltarusijoje tvirtą požiūrį“<sup>250</sup>. Vėliau savo pareiškimą dėl Baltarusijoje suimtų lenkų paskelbė ir LLS pagrindinė valdyba<sup>251</sup>. Tuo metu tai buvo labai sveikintinas dalykas, tačiau „Kurier Wileński“ suskaičiavo, kad pareiškimė tik 31 proc. teksto reiškia solidarumą su suimtaisiais, o visas likęs yra apie Ukrainą ir Lietuvą<sup>252</sup>. Pareiškimė kalbama, kad lenkams Baltarusijoje blogai, tačiau Lietuvoje esantys lenkai irgi susiduria su problemomis, kurias sutveria valdžia. Kitaip tariant, bandydami pareikšti solidarumą su lenkais Baltarusijoje, LLS pradėjo eskaluoti lenkų problemas Lietuvoje, kas vaizduoja, kaip mažumos, kaip interesų grupė, bando kelti kitą rūpimą klausimą tarptautinių būdu, manydami, kad apie jų problemas perskaitys Baltarusijoje ir Lenkijoje, kas gali būti nulemta to, kad atsiradus nuomonių nesuderinamumui, ši partija, kaip interesų grupė, negali jau veikti Lenkijos per neformalųjį dialogą.

Kaip teigia žurnalistė Evelina Knutovič, „LLRA-KŠS ir LLS pozicija Baltarusijos įvykių kontekste buvo labai pasyvi, o tautinių mažumų užsienyje kontekste ir abejinga. Apie nenorą

---

<sup>247</sup> Awpl.lt, „Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – Krikščioniškų šeimų sąjungos programinės nuostatos 2020 m. Seimo rinkimai“, awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://awpl.lt/wyborzy2020/rinkimu-programa/?lang=lt>.

<sup>248</sup> Aleksandra Kuczyńska-Zonik, „Międzynarodowa rola Litwy wobec kryzysu na Białorusi“ *Instytut Europy Środkowej*, 150(2020), <https://ies.lublin.pl/komentarze/miedzynarodowa-rola-litwy-wobec-kryzysu-na-bialorusi/>.

<sup>249</sup> Saideman, 102.

<sup>250</sup> Wilnoteka, „Wileński Oddział Miejski Związku Polaków na Litwie ws. rodaków na Białorusi“, Wilnoteka, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://www.wilnoteka.lt/artukul/wilenski-oddzial-miejski-zwiazku-polakow-na-litwie-ws-rodakow-na-bialorusi>.

<sup>251</sup> Zarząd Główny Związku Polaków na Litwie, „Związek Polaków na Litwie solidaryzuje się z Rodakami na Białorusi“, awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://www.awpl.lt/?p=20780>.

<sup>252</sup> Apolinary Klonowski, „Związek Polaków na Litwie pluje w twarz aresztowanym. Kto podpisał „specyficzne oświadczenie?“, Kurier Wileński, žiūrėta 2022m. balandžio 22 d., <https://kurierwilenski.lt/2021/03/26/zwiazek-polakow-na-litwie-pluje-w-twarz-aresztowanym-kto-podpisal-specyficzne-oswiadczenie/>.

komentuoti tautinių mažumų klausimus byloja partijos lyderio tyla po Baltarusijos lenkų sąjungos vadovės Andželikos Borys ir žurnalisto Andrzejaus Poczobuto arešto. Net po to, kai areštą pasmerkė nevyriausybinių organizacijų, Lenkijos valdžia bei EP Delegacijos ryšiams su Baltarusija pirmininkas Robert Biedroń, Tomaševskis ( EP Delegacijos ryšiams su Baltarusija vicepirmininkas) tylėjo“. Pašnekovė priduria, kad „LLRA lyderio siekį pradėti dialogą su Lukašenka galima vertinti kaip siekį izoliuotis nuo Europos ir kartu netiesiogiai, sąmoningai ar ne tapti V. Putino sąjungininku<sup>253</sup>“. Jai antrina ir E. Mokrzecka, tvirtindama, kad partijos „pozicija šiuo klausimu buvo labai silpna. Tomaševskis teigė, kad tai yra Baltarusijos reikalas ir kad šie ryšiai turi būti palaikomi, o su kaimynais nereikia ginčytis.“<sup>254</sup>.

Pažymima, kad V.Tomaševskis yra Europos parlamento delegacijos ryšiams su Baltarusija vicepirmininkas, tačiau 2020 m. rugsėjį jis nebalsavo Europos Parlamente dėl rezoliucijos dėl padėties Baltarusijoje. Tą patį padarė ir 2020m. spalio 21 d., kai Europos Parlamente buvo priimtas rekomendacijų rinkinys, kaip ES turėtų iš naujo įvertinti savo santykius su Baltarusija. Nutarime taip pat nepripažįstama melagingų Baltarusijos centrinės rinkimų komisijos paskelbtų rezultatų bei išreiškiama parama Baltarusijos piliečiams<sup>255</sup>. Šie atvejai vėl vaizduoja, kaip interesų grupės atstovas instituciškai neateidamas į balsavimą bando, jeigu nepaveikti, tai parodyti savo poziciją į šį klausimą užsienio politikos kūrimo, tačiau dėl palaikymo stokos, šie metodai neveikia.

Tiek Baltarusijos, tiek Rusijos atvejais ne tik rodo LLRA-KŠS ir LLS skirtingų užsienio politikos ir saugumo gaires su Lietuva ir Lenkija, tačiau ir tai, kad tautinių mažumų partijos ir organizacijos gali turėti atskiras nuo jų atstovaujama valstybių nuomones užsienio politikos konstravimo klausimais ir bando aršiai jas įgyvendinti. Tai jos daro bandydamos nedalyvauti balsavimuose arba kritikuodamos atstovus, kurie jų nuomone kuria neveiksmingą užsienio politiką. Tuo tarpu tampa įdomu, kaip šios organizacijos elgiasi klausimuose, dėl kurių įgyvendinimo šios organizacijos ir susikūrė.

### **3.3 Lenkų tautinės mažumos klausimas: istorinės ir etninės tapatybės konflikto elementas**

Lenkų mažumos nariai tankiai gyvena teritorijose, kurios iki karo priklausė Lenkijos valstybei, o po Sovietų Sąjungos žlugimo tai įtakojo autonomijos siekius ir su istorine bei etnine tapatybėmis

---

<sup>253</sup> Evelina Knutovič, interviu su autore, Vilnius, 2022 m. balandžio 12 d.

<sup>254</sup> Ewelina Mokrzecka, interviu su autore, Vilnius, 2022 m. vasario 28 d.

<sup>255</sup> Znad Willij, „Tomaszewski nie poparł rezolucji PE w sprawie Białorusi“, zw.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://zw.lt/swiat/tomaszewski-nie-poparl-rezolucji-pe-w-sprawie-bialorusi/>.

susijusius konfliktus. Būtent ši mažuma išskiriama mokslininkų, kaip svarbus veiksnys užsienio politikos formavime ir santykių plėtojime<sup>256</sup>.

Reikia suprasti, jog Lenkijos politikų retorika lenkų diasporos klausimais yra labai stipri visų šalių, kuriose yra lenkų tautinė mažuma, atžvilgiu. Pavyzdžiui, 2011 m. Lenkija atšaukė derybas su Vokietijos delegacija, o vėliau buvo atsisakyta pasirašyti dvišalę deklaraciją dėl tarpvyriausybinių Lenkijos ir Vokietijos susitarimo įgyvendinimo. To priežastimi tapo teiginiai, jog lenkų mažumą Vokietijoje yra diskriminuojama. Tas pats lenkų tautinės mažumos klausimas iškyla ir dvišaliuose santykiuose su kitomis šalimis, todėl šiuo atžvilgiu su tautinių mažumų klausimu susiduria ne tik Lietuva<sup>257,258</sup>.

Tačiau Lenkijos pusė pripažįsta, jog ir lietuviai vis dar atidžiai stebi lenkų mažumos veiksmus Vilniuje.<sup>259</sup> Dėl istorinių tapatybės elementų yra atidžiai stebima ir LLRA-KŠS su LLS veikla.

Istorija daro įtaką mažumų pretenzijoms ir rūpesčiams, o šie veiksniai formuoja politines strategijas, kurių laikosi šios grupės<sup>260</sup>. Jų įgyvendinimui padėta ir motininė tėvynė. Tyrėjų manymu, gimininės valstybės daro įtaką sėkmingam tautinių mažumų formavimuisi ir gyvavimui<sup>261</sup>. Akcentuojama, kad atsižvelgiant į šalių praktikas, tautinių mažumų teisės dažnai susiduria su sunkumais būti neįgyvendintomis be pačios mažumos politinio atstovavimo<sup>262</sup>. Todėl yra natūralu, kad ir Lietuvos lenkų klausimams spręsti yra sukurta LLRA-KŠS. Šios partijos strategija yra gan sumani ir gerai apgalvota, kitaip kodėl per tiek metų LLRA-KŠS ir LLS atstovai gauna vietas Lietuvos Respublikos Seime, Europos Parlamente ir savivaldose. Pripažinti reikia ir tai, kad kai kuriuose savivaldybėse jau daugelį metų LLRA-KŠS ir LLS atstovai neturi lygių. Tam daryti įtakos gali daug veiksnių. Pagrindiniai yra stiprus elektorato laikymas savo rankose bei pasiūlos, kurių negali nurugti jokia kita partija. Pagrindine pasiūla išlieka tautinių mažumų klausimai, apie kurių sprendimus dažniausiai ir labiausiai kalba LLRA-KŠS ir LLS atstovai.

Kalbėdamas apie 2016-2020 m. LLRA-KŠS kadenciją Seime, J.Volkonovski pažymi, kad „partija rūpinosi tik patekimu į Seimą, tačiau ji nieko nepadarė, kad išspręstų pavyzdines problemas – dėl pavardžių rašybos ir dvikalbių vietovardžių lentelių, ką būtų galima padaryti Tautinių mažumų

---

<sup>256</sup> Michał Wołłejko, „Sytuacja mniejszości polskiej na Litwie a relacje polsko-litewskie” *Bezpieczeństwo Narodowe*, No.1 (2011), 16-17.

<sup>257</sup> Vaščenkaitė, *Lithuanian-Polish Relations*, 99.

<sup>258</sup> BNS, „Supykusi Lenkija atšaukė derybas su Vokietijos atstovais”, Delfi, žiūrėta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/world/supykusi-lenkija-atsauke-derybas-su-vokietijos-atstovais.d?id=45172811>.

<sup>259</sup> Bierowiec, 15-16.

<sup>260</sup> Koev, *Ethnic minority party formation*, 17.

<sup>261</sup> Koev, *Ethnic minority party formation*, 16.

<sup>262</sup> Bieber, *Introduction: minority participation*, 6.

įstatyme esant daugumos koalicijoje - iš tikrųjų tai yra pagrindinių partijos šūkių išdavystė. (...) Tai ir įžaidimas Lenkijos Respublikai, kuri jau daug metų siekia, kad Lietuvos lenkams būtų lenkiška pavardžių rašyba ir dvikalbės lentelės“. Kaip teigė Volkonovski, „LLRA-KŠS ir LLS yra suinteresuoti lenkų ir lietuvių įtampa, o ne lenkų problemų sprendimu Lietuvoje, nes tai skatina lenkų nenorą Lietuvos valdžios atžvilgiu, dėl ko kyla LLRA-KŠS reitingas“<sup>263</sup>.

Reikia pažymėti, kad 2016-2020 m. kadencijoje LLRA-KŠS nutolo nuo tautinių mažumų klausimų, tai įrodo 2016 m. rinkimų programa, kurioje apie tautinės mažumas parašytos bendrybės, akcentuojant įvairovę ir istoriją bei tarptautinių įsipareigojimų vykdymą. Lenkų mažuma neišskyriama, paliekant ją tame pačiame lygyje su kitomis mažumomis<sup>264</sup>. O LLRA-KŠS frakcijos Seime seniūnė V. Kračionok LRT teigė, kad „originali asmenvardžių rašyba nėra prioritetas, tai penktos eilės klausimas“, šio klausimo nebuvo įrašyto ir koalicijos sutartyje<sup>265</sup>. A. Radčenko minima LLRA-KŠS tendenciją, kurioje „partija nuo tautinių mažumų postulatų tolsta socialinių postulatų naudai“<sup>266</sup>, patvirtina Seime registruotos LLRA-KŠS teisinės pataisos. Siūlymai susiję su gyventojų pajamų mokesčiu<sup>267</sup>, 120 Eur išmoka už vaiką<sup>268</sup>, nemokamais vaistais sulaukusiams 75 metų amžiaus<sup>269</sup>, liustracija<sup>270</sup>, 100 eurų metiniu pensijos priedu<sup>271</sup>, valstybės rinkliavomis už pasą<sup>272</sup>, ikimokykliniu ugdymu<sup>273</sup>, pajūrio

<sup>263</sup> Jaroslav Volkonovski, Gmail laiškas su autore, Vilnius, 2020 m. gegužės 8 d.

<sup>264</sup> Awpl.lt, „Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – krikščioniškų šeimų sąjungos programinės nuostatos 2016 m. Seimo rinkimai“, awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://www.awpl.lt/?p=4768&lang=lt>.

<sup>265</sup> Znad Wilii, „Krawczonok: Oryginalna pisownia nazwisk to sprawa pięciorzędna“, zw.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/krawczonok-oryginalna-pisownia-nazwisk-to-sprawa-pieciorzedna/>.

<sup>266</sup> Antoni Radčenko, Facebook laiškas su autore, Vilnius, 2020 m. gegužės 19 d.

<sup>267</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 20,27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, lrs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b6cfb8d0f4ea11e6be918a531b2126ab?fbclid=IwAR0eEVMZrGfVnWHZ-rQzUARPiOdKkHORptXXTwP1bQBRQc1vI8yEnMHRqJ4>.

<sup>268</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Išmokų vaikams įstatymo Nr. I-621 6 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas“, lrs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/31efc2e0f4ea11e6be918a531b2126ab?fbclid=IwAR3blm\\_yP-m3MXSNksyd75N8PrWoiXVI8ZE0ps3qi4wgY9crVKfjCp1BMSk](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/31efc2e0f4ea11e6be918a531b2126ab?fbclid=IwAR3blm_yP-m3MXSNksyd75N8PrWoiXVI8ZE0ps3qi4wgY9crVKfjCp1BMSk).

<sup>269</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Sveikatos draudimo įstatymo Nr. I 1343 10 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas“, lrs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/5e0164b0663c11e7a53b83ca0142260e?fbclid=IwAR2uUZyBzPWQASVHefwsv1YAFS8lDKOpn4LgBi7GS7IAeEFlrqDwfZf9HQw>.

<sup>270</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, pripažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo Nr. VIII -1436 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“, lrs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/bffe9cf071ea11e7aefae747e4b63286?fbclid=IwAR27Dn2endZuaJ8il6IQ-rRxgRaPfzDXWhI9\\_9MCNu8U6FGTMnJUZEIGA08](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/bffe9cf071ea11e7aefae747e4b63286?fbclid=IwAR27Dn2endZuaJ8il6IQ-rRxgRaPfzDXWhI9_9MCNu8U6FGTMnJUZEIGA08).

<sup>271</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Valstybių socialinio draudimo pensijų įstatymo Nr. I-549 28 straipsniopakeitimo įstatymo projektas“, lrs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a971bae0b55511e7b2ae99faa58060a3?fbclid=IwAROKAk8E2hVBHYJlo6PkUxL-CurvGhwNZnlp9RjfoN-JfHhB7zw16-K4eiU>.

juostomis<sup>274</sup>, rinkimų įstatymais<sup>275</sup>, bankų apmokestinimu<sup>276</sup>, šeimų kortelėmis<sup>277</sup>, žemės gražinimu<sup>278</sup>, dėl nedarbo dienos lapkričio 2-ąją<sup>279</sup> ir kt.

Asmenvardžių įstatymo nesvarbumą LLRA-KŠS patvirtino ir 2022 m. 2022 m. sausį Seimas priėmė Laisvės partijos atstovės E. Dobrovolskos įstatymo projektą ir įteisino „x“, „w“ ir „q“ raides asmens dokumentuose<sup>280</sup>. Šis projektas sulaukė LLRA-KŠS atstovų, V.Tomaševski<sup>281</sup> ir R.Tamašunienės<sup>282</sup> kritikos dėl to, kad negalima rašyti diakritinių ženklų. O jau balandį LR Seime svarstant dvi lenkų mažumai svarbias pataisas, be kurių priimtas Pavardžių rašybos įstatymas praktiškai nebūtų realizuojamas. Vienas pakeitimas susijęs su tautybės įrašymu registre, nes jo pagrindu galima

<sup>272</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Rinkliavų įstatymo Nr.VIII-1725 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2863b2301ae711e88a05839ea3846d8e?fbclid=IwAR3blm\\_yP-m3MXSNksyd75N8PrWOiXVI8ZE0ps3qi4wgY9crVKfjcP1BMSk](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2863b2301ae711e88a05839ea3846d8e?fbclid=IwAR3blm_yP-m3MXSNksyd75N8PrWOiXVI8ZE0ps3qi4wgY9crVKfjcP1BMSk).

<sup>273</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Švietimo įstatymo Nr.I-1489 2 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/8e1c4de01ae611e88a05839ea3846d8e?fbclid=IwAR2-dWnJEbYpvFAgrXWc3TqqM2Bj8HAJqhk8JVPgSIH5R60LGNWpCgnPfo>.

<sup>274</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Pajūrio juostos įstatymo Nr. IX-1016 4,7 ir 8 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/951e140031b811e8ab62b6c0fc2adb3f?fbclid=IwAR3o6-dxMUHz9QPxe-W-nIGt\\_nhDw0JsX397LIGYQONtLLA2HKfy4dVvIU](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/951e140031b811e8ab62b6c0fc2adb3f?fbclid=IwAR3o6-dxMUHz9QPxe-W-nIGt_nhDw0JsX397LIGYQONtLLA2HKfy4dVvIU).

<sup>275</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo rinkimų įstatymo Nr.I-2721 98 straipsnio įstatymo projektas“, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/35e4dab1c0be11e883c7a8f929bfc500?fbclid=IwAR1xjsG7C0dhT2K7V8o--g683jjLEJVR8HwS00l0hZY0qgQtc7M153FidEQ>.

<sup>276</sup> Lietuvos Respubliko Seimas, „Finansų rinkos dalyvių mokesčio įstatymo projektas“, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2e7f2070ec2111e99ab7ff5a9ea34fcc?fbclid=IwAR3KfVQP0bsFgM0L\\_bSFGKd2L6E\\_2vz41j-aNc9T-sBVIQCaMm2rK7cUJKw](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2e7f2070ec2111e99ab7ff5a9ea34fcc?fbclid=IwAR3KfVQP0bsFgM0L_bSFGKd2L6E_2vz41j-aNc9T-sBVIQCaMm2rK7cUJKw).

<sup>277</sup> Lietuvos Respublikos Semas, „Šeimoms kortelės įstatymo Nr. XIII-1406 2 ir 3 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3f346a5006ad11ea87aeea1d28b191f8?fbclid=IwAR0WY2Rljsl5sH9bezZQ\\_OYjszidd\\_KVm13X9tlnuPizeGigHzFeP5YWRo](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3f346a5006ad11ea87aeea1d28b191f8?fbclid=IwAR0WY2Rljsl5sH9bezZQ_OYjszidd_KVm13X9tlnuPizeGigHzFeP5YWRo).

<sup>278</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Piliečių nuosavybės teisių j išlikusį nekilnojamjį turtą atkūrimo įstatymo Nr.VIII-359 5, 12 ir 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas“, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/c59bebd874a411eaa38ed97835ec4df6?fbclid=IwAR182wyPpmLxbF8QDLpdAF901bKzmSzwfWcAjdyhshwNWmzMV475WDZLYo>.

<sup>279</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Darbo kodekso Nr. IX-926 126 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas“, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2cc43340a0d611e68987e8320e9a5185?fbclid=IwAR1Uj9jfn-1QsHnW-QeVFVZfrn9KhP4Gkwk8KHiagzHBnBIVqo2G8WreH8>.

<sup>280</sup> BNS, „Seimas įteisino „x“, „w“ ir „q“ raides asmens dokumentuose“, Delfi, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimas-iteisino-x-w-ir-q-raides-asmens-dokumentuose.d?id=89226495>.

<sup>281</sup> Radio Maryja, „[TYLKO U NAS] W. Tomaszewski o przyjęciu przez litewski Sejm Ustawy dot. Pisowni nielitewskich nazwisk: decyzja jest pozytywna, ale nie kończy sprawy“, Radio Maryja, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://www.radiomaryja.pl/informacje/tylko-u-nas-w-tomaszewski-o-przyjeciu-przez-litewski-sejm-ustawy-dot-pisowni-nielitewskich-nazwisk-decyzja-jest-pozytywna-ale-nie-konczy-sprawy/>.

<sup>282</sup> Rita Tamašunienė (@Rita Tamašuniėnė), „Dzisiaj Sejm zalegalizował oryginalną pisownię imion i nazwisk w dokumentach osobistych alfabetem łańskim.“ Facebook įrašas, 2022 m. sausio 18 d., <https://www.facebook.com/profile.php?id=100063777307309>.

prašyti originalaus asmenvardžio įrašymo, o antrasis pakeitimas turėjo patikslinti pavardžių rašymo dokumentuose teisinė tvarka. Šie nutarimai yra labai svarbus tautinėms mažumoms, tačiau pažymima, kad R.Tamašunienė neatvyko į balsavimą, o Č.Olševski „susilaikė“. „Už“ balsavo tik neseniai LLRA-KŠS gretas palikusi B. Petkevič<sup>283</sup>. Dėl balsavimo kyla klausimų, nes 2019 m. minint 1994 m. Lietuvos ir Lenkijos sutarties metines, Seime esant Senato pirmininkui Karčevskiui, būtent Tamašunienė kalbėjo apie tautinių mažumų problemų sprendimą<sup>284</sup>, akcentuodama ir asmenvardžių rašybą, tačiau tai gali demonstruoti LLRA-KŠS kalbėjimą apie mažumų problemas tik tada, kai arti yra Lenkijos atstovai, kadangi kaip rodo jų pasisakymai Lietuvos žiniasklaidoje bei Seime teikti teisės projektų pakeitimai – tautinių mažumų klausimai nėra partijai tokie svarbus, kaip socialiniai. Galima kelti prielaidą, kad kritikuodami ir bandydami paveikti instituciškai, šios interesų grupės norėjo parodyti savo svarbą svarstant šiuos svarbius tautinėms mažumoms klausimus, kadangi tokių pakeitimų buvo laukta iš jų. Patį partija nesiūlė tokio projekto suprasdama, kad neturi instituciškai tam galių, todėl šie klausimai buvo atidėti į „antrą planą“.

Tačiau, jeigu LLRA-KŠS nutolo nuo tautinių mažumų problemų sprendimo, jie vis tiek bandė išlaikyti savo, kaip mediatoriaus pozicijas susitikdami su Lenkijos politikais. Išskirti galima 2018 m. vasario 14 d. V.Tomaševskio susitikimą Varšuvoje su Lenkijos prezidentu A.Duda dieną prieš jo pirmą vizitą Lietuvoje<sup>285</sup>, 2018 m. gruodžio 7 d. V.Tomaševskio susitikimus su Lenkijos premieru M.Morawiecki ir Lenkijos prezidentu A.Duda<sup>286</sup> ir 2018 m. vasario 23 d. LLRA-KŠS frakcijos susitikimą su Lenkijos Respublikos Seimo nariais<sup>287</sup>. Visuose susitikimuose minėti lenkų tautinės mažumos klausimai. Nors interesų grupė, bandė paveikti Lenkijos valdančiuosius tiek formaliuose susitikimuose, tiek, galima suprast, neformaliuose, tačiau tai nepadėjo išvengti skandalų su Lenkijos atstovais, dėl ko LLRA-KŠS ir LLS galimybės, kaip interesų grupės, paveikti Lenkijos valdančiuosius tapo neįgyvendinamos.

---

<sup>283</sup> Apolinary Klonowski, „Akty do Ustawy o pisowni nazwisk. AWPL-ZChR nie zagłosował koniecznymi poprawkami”, Kurier Wileński, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://kurierwilenski.lt/2022/04/14/akty-do-ustawy-o-pisowni-nazwisk-awpl-zchr-nie-zaglosowalo-za-koniecznymi-poprawkami/>.

<sup>284</sup> AWPL, „Rocznica Traktatu polsko-liteskiego – potrzeba nie fasadowych deklaracji, leczkonstruktywnych rozwiązań”, awpl, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <http://www.awpl.lt/?p=16596>.

<sup>285</sup> Bogusław Rogalski, „Spotkanie Andrzeja Dudy z Waldemarem Tomaszewskim to sygnał wysłany na Litwę”, AWPL, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <http://www.awpl.lt/?p=10648>.

<sup>286</sup> AWPL, „Ważna wizyta lidera AWPL-ZChR w Warszawie”, awpl, žiūrėta 2022 m. gegužės 1d., <http://www.awpl.lt/?p=15158>.

<sup>287</sup> Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo LLRA-KŠS frakcijos nariai susitiks su Lenkijos Respublikos Seimo nariais”, Irs.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p\\_r=36023&p\\_k=1&p\\_t=255413&fbclid=IwAR2O\\_dhP5V2EiRXUSEJ-2jQgCRQtz9spahL1cyFPyvsIbjRfYEec9sBptSo](https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=36023&p_k=1&p_t=255413&fbclid=IwAR2O_dhP5V2EiRXUSEJ-2jQgCRQtz9spahL1cyFPyvsIbjRfYEec9sBptSo).

2018 m. birželį Fondas „Pagalba lenkams Rytuose“ viešai apkaltino LLS pirmininką ir LLRA-KŠS frakcijos narį M.Mackevič suklastojus sąskaitos faktūras už 128 tūkst. zlotų. Pasak Fondo, nesutapo skaičiai sąskaitose dėl laikraščio „Nasza Gazeta“ spausdinimo, kurios gautos iš spaustuvės Balstogėje ir LLS<sup>288</sup>. Byla pateko į prokuratūrą, vėliau – į teismą<sup>289</sup>. Paragintas Lenkijos ambasadorės Lietuvoje nekandidatuoti į LLS pirmininko postą, Mackevič nepaklausė, o vėliau visa situacija išsirutuliojo į ginčą, kuriame, Mackevič retoriškai klausė, „kas tokia yra Lenkijos ambasadorė, kad sakytų, ką man daryti?“<sup>290</sup>. Kaip teigia E. Knutovič : „Nasza Gazeta“ atvejis galėjo pakenkti gerėjantiems Lietuvos ir Lenkijos santykiams. Tai ypač matosi 2018 m. vykusiuose Lenkijos Nepriklausomybės 100-mečio minėjimuose, kurių metu LLRA-KŠS buvo labai pasyvi, leidosi į konfliktus nedalyvaudama ar dalyvaudama kada pati panoręs minėjimų ceremonijose ir pan.“<sup>291</sup>.

Šiuo incidentu viskas nepasibaigė, 2018 m. po A.Dudos vizito į Lietuvą, R.Cytacka kritikavo jo išsakytas mintis per bendrą prezidentų konferenciją. „Beveik visi A.Dudos pasisakymai dėl lenkų padėties Lietuvoje konferencijos metu yra tam tikras siurrealizmas vietinių lenkų požiūriu“. Vėliau Polonijos Forumo metu Torūnėje Cytacka apkaltino Lenkijos valdančiuosius strategijos nebuvimu užsienyje gyvenančių lenkų atžvilgiu, finansavimo sumažėjimu ir paragino Lenkiją stebėti, kaip Lietuva vykdo 1994 m. Lietuvos ir Lenkijos sutarties nuostatų įsipareigojimus. Senato pirmininkas S.Karčevskis nesutiko su kaltinimais, teigdamas, jog finansavimas padidėjo, tačiau „finansuojant lenkų organizacijas Lietuvoje dažnai pasitaikydavo pažeidimų“<sup>292</sup>. Šie konfliktai vaizdžiai sugadino LLRA-KŠS ir Lenkijos valdančiųjų santykius, apie tai tvirtina ir E.Knutovič, teigdama, kad „iki 2017 m. LLRA-KŠS teoriškai galėjo daryti tam tikrą poveikį(...). Dabar LLRA-KŠS jau nebegali pasinaudoti tokiu koziriu, nes Lenkija prarado pasitikėjimą šia partija“<sup>293</sup>.

Apie sumažėjusią paramą Polonijos suvažiavime 2018 m Osle kalbėjo ir V.Tomaševskis, kuris pabrėžė, kad Lenkijos valdantieji užmiršta apie Kresuose gyvenančius lenkus<sup>294</sup>. E.Mokrzecka tam turi

<sup>288</sup> Violeta Grigaliūnaitė, „Įtarimai Lietuvos Seimo nariui Michalui Mackevičiui: Lenkijos mokesčių moketojų pinigus leido kaip savus“, 15min, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/itarimai-michalui-mackeviciui-lenkijos-mokesciu-moketoju-pinigus-leido-kaip-savus-56-983302>.

<sup>289</sup> Antoni Radczenko, „Sprawa faktur ZPL: Stefanowicz skazany, Mackiewicz nadal unika kontaktu“, Kurier Wileński, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://kurierwilenski.lt/2021/08/10/sprawa-faktur-zpl-stefanowicz-skazany-mackiewicz-nadal-unika-kontaktu/>.

<sup>290</sup> „XV Zjazd ZPL – M.Mackiewicz o zarzutach/ Wilnoteka.lt 2018“ nufilmuota 2018 m., Youtube vaizdo įrašas, 1:30-2:30, paskelbta „WilnotekaLT“ 2018 m. gegužės 27 d., <https://www.youtube.com/watch?v=m3ErZFQvhDg>.

<sup>291</sup> Evelina Knutovič, interviu su autore, Vilnius, 2022m. balandžio 12 d.

<sup>292</sup> Antoni Radczenko, „Reata contra Warszawa“ Cytacka „złym policjantem“ Tomaszewskiego?, ZW, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/renata-contra-warszawa-cytacka-zlym-policjantem-tomaszewskiego/>.

<sup>293</sup> Evelina Knutovič, interviu su autore, Vilnius, 2022m. balandžio 12 d.

<sup>294</sup> „Waldemar Tomaszewski:Rządzący o nas zapomnieli!“ nufilmuota 2018m., Youtube vaizdo įrašas, 1:30-6:20, paskelbta „Zjazd Polonii“ 2018 m. gegužės 16 d., [https://www.youtube.com/watch?v=XRbEzWAVQ\\_A](https://www.youtube.com/watch?v=XRbEzWAVQ_A).

paaikškinimą, teigdama, kad „kiekvieną kartą, kai į Lietuvą atvykdavo delegacija iš Lenkijos, būdavo rengiami protestai, įvairūs manifestai dėl mokyklų uždarymo ir kitų reikalų. Tai visada buvo paprastas eskalavimas. O Varšuva tai pastebėjo ir pasakė „stop“. Būtent po to, kai Tomaševskis paliko tarpininko vaidmenį, kurį jis pats sau suteikė, Lenkijos ir Lietuvos santykiai pradėjo gerėti ir tapo tokiais, kokie yra dabar“<sup>295</sup>.

Apie įtampa su Varšuva įrodo 2021 m. nutekėjusios M. Dworczyko el.žinutės Ministrui Pirmininkui Morawieckiui, kurioje Dworczykas mini susitikimą su LLRA-KŠS nariais ir jos lyderiu V. Tomaševskiu kaip drama. Kaip patikslina M. Dworczykas „jokios refleksijos po pralaimėtų rinkimų“<sup>296</sup>. Būtent sumažėjęs gimininės šalies palaikymas ir sumišimai partijoje yra autorių minima, kaip tiesus kelias į partijos, kaip interesų grupės, nesėkmes<sup>297</sup>. 2016 – 2020 m. laikotarpyje yra pastebimas LLRA-KŠS ir LLS, kaip interesų grupės, „perdegimas“ ir nuosmukis, kadangi jie negalėjo paveikti nei Lenkijos per kritiką, žiniasklaidą, formalius ir neformalius dialogus, taip pat nepavyko veikti Lietuvos instituciškai bei kritikos pasitelkimu. Kitaip tariant, buvo bandoma, tačiau tai poveikio užsienio politikos kūrimui neturėjo.

Analizuojant lenkų tautinės mažumos elementą Lietuvos-Lenkijos užsienio politikos kūrime bei kaip santykius gali paveikti LLRA-KŠS ir LLS išaiškėjo, jog ne visos deklaruojamos nuostatos ir tikslai visiškai atitinka tikrąją šių organizacijų veiklą. Būtent lenkų mažumos klausimas yra tas elementas, kuris rodo nesutapimus tarp partijos postulatų ir išsakytų kalbų esant Lenkijos delegacijoms, bei tikrųjų veiksmų 2016-2020 m. Seimo kadencijoje, kai vienintelis tautinėms mažumoms skirtas dalykas, gali būti žemės gražinimo teisinis projekto pakeitimas. Kalbant apie asmenvardžius, esant geram momentui tam pridėdama svarbos, tačiau realūs poelgiai, kaip balsavimas Seime rodo, ką kitą. Taip pat galima teigti, jog būtent nutolinimas nuo šių postulatų buvo nepasisekusių rinkimų priežastimi.

Šis atvejis taip pat rodo ir tai, jog LLRA-KŠS ir LLS šiame klausime nėra konsoliduojantis Lietuvos-Lenkijos santykius veiksnys, kadangi tam sutrukdė pasikeitusios valdžios Lenkijoje pragmatinis požiūris į šias organizacijas bei konfliktai, kuriu metų buvo aiškiai parodyta, jog šios organizacijos neturi galios paveikti Lenkijos valdančiųjų, ką įrodo ir pačių organizacijų atstovų pasisakymai. Tačiau galūtinai šiai hipotezei paneigti arba patvirtinti yra būtina ištirti ES atveji.

---

<sup>295</sup> Ewelina Mokrzecka, interviu su autore, Vilnius, 2022 m. vasario 28 d.

<sup>296</sup> Kresy, „Afera mailowa: Dworczyk uważa szefa litewskiego MSZ za „polonosceptyka”, kresy.pl, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://kresy.pl/wydarzenia/afere-mailowa-dworczyk-nazwal-szefa-litewskiego-msz-polonosceptykiem/>.

<sup>297</sup> Koev, *Ethnic minority party formation*, 16.

### 3.4 Europos Sąjunga: paramos elementas

Ginčas dėl teisėkūros tarp Lenkijos ir Europos Sąjungos aštrėja nuo 2015 metų, kai Lenkijos valdančioji dauguma pradėjo teises pataisas susijusias su Konstituciniu Tribunalu. Vėliau priešpriešinis Varšuvos vyriausybės požiūris paaštrino konfliktą nevykdant ES Teisingumo Teismo sprendimų<sup>298</sup>. Būtent šie konfliktai daugelio analitikų yra vadinami vienu Lietuvos – Lenkijos santykių suartėjimo veiksmų. Lenkija vedina pragmatinių tikslų siekia sulaukti Lietuvos paramos<sup>299</sup>. Šioje situacijoje atsiskleidžia ir LLRA-KŠS svarba, kadangi iš V.Tomaševskio, kaip iš lenkų tautinės mažumos atstovo Europos Parlamente (toliau – EP), Lenkija tikisi ypač stipraus palaikymo.

Šioje situacijoje atsiskleidžia tautinių mažumų partijų, kaip pastovaus politinio žaidėjo užsienio politikoje vaidmuo. Pasak E.Hepburn tautinių mažumų partijos tapo nuolatinis Europos šalių politinio kraštovaizdžio bruožas, kadangi dabar šios partijos tapo įtakingomis ir nusistovėjusiomis politinėmis žaidėjomis Europoje<sup>300</sup>.

Tačiau, kai atrodė, kad tai yra bene vienintelis atvejis, kai LLRA-KŠS atstovai visiškai turi palaikyti bent jau Lenkijos interesą ir tapti konsoliduojančiu 2016 -2020 m. Lietuva ir Lenkija veiksmu, atsitiko precedento neturintys įvykis.

2020 m. balandžio 17 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl kovos su koronaviruso pandemija, kurioje buvo fragmentas, kritikuojantis Lenkijos valdžios veiksmus pandemijos metu. Rezoliucijai pritarė 395 europarlamentarai, 171 buvo prieš, o 128 susilaikė. Rezoliucijai pritarė ir europarlamentaras V.Tomaševskis, kuris priklauso tai pačiai EKR grupei, kaip ir PiS europarlamentarai. Lenkijos žurnalistas Rafał Dzieciołowski ši europarlamentaro poelgį pakomentavo, kaip nuostabos nekeliantį, nes „ponas Tomaševski savo politinius veiksmus jau ne vienerius metus stato į Lenkijos priešų pusę“<sup>301</sup>. Su šia nuomone sutinka J.Volkonovski, teigdamas, jog jau „kurį laiką V. Tomaševskis daugeliu klausimų nepalaiko Lenkijos pozicijos EP. Taip yra dėl bendro sąrašo su rusais įsipareigojimų“<sup>302</sup>.

<sup>298</sup> Anna Wójcik, „Kasa i Trybunał Przyłębskiej. Konflikt między Polską i UE będzie narastał”, OKO.press, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://oko.press/eskalacja-sporu-praworzadnosc-miedzy-polskim-rzadem-a-europa/>.

<sup>299</sup> Andrius Balčiūnas, „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: šyla, bet džiaugtis dar anksti”, LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/245281/lenkijos-ir-lietuvos-santykiai-syla-bet-dziaugtis-dar-anksti>

<sup>300</sup> Eve Hepburn, „Introduction: Reconceptualizing Sub-State Mobilization” *Regional & Federal Studies*, 19(4-5) (2009), 477, DOI: 10.1080/13597560903310204.

<sup>301</sup> Igor Szcześnowicz, Adrian Siwek, „Od lat po stronie wrogów Polski”. Czemu europoseł Tomaszewski poparł godzącą w Polskę rezolucję?, Niezależna, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://niezalezna.pl/324814-od-lat-po-stronie-wrogow-polski-czemu-europoseł-tomaszewski-poparł-godzaca-w-polske-rezolucje>.

<sup>302</sup> Jaroslav Volkonovski, Gmail laiškas su autore, Vilnius, 2020 m. gegužės 8 d.

Tiesa, yra galimybė, kad čia buvo tiesiog klaida, apie tai pažymi ir A.Radčenko, kuris sako, kad „visai gali būti, kad balsavimo EP atveju suveikė žmogiškasis faktorius ir europarlamentaras tiesiog paspaudė ne tą mygtuką, o tada kaip klasikinis „autoritarinis lyderis“ negalėjo pripažinti savo klaidos“<sup>303</sup>. Šis atvejis gali praplėsti mokslininkų prielaidas, kad tiek gimininių šalių palaikymas, tiek tautinių mažumų, kaip interesų grupių, gimininių šalių palaikymas, yra visiškai suprantamas dalykas<sup>304</sup>. Šis atvejis rodo, kad ne visą laiką šios interesų grupės gali palaikyti savo gimininės šalis. Tiesa, tai joms dažniausiai pasibaigia galimybių paveikti tą šalį atėmimu.

Reikia pabrėžti, kad LLRA-KŠS bandė reabilituotis ir 2021 m. ir kartu su Seimo Lietuvos regionų frakcija įregistravo rezoliuciją „Dėl solidarumo su Lenkija Respublika hibridinės atakos akivaizdoje“. Tiesa, rezoliucija buvo priimta ne iš pirmo karto, kas rodo gan mažus LLRA-KŠS resursus paveikti Lietuvos Seimą ir priimti jai arba Lenkijai naudingus sprendimus. Patobulintą rezoliuciją buvo priimta 2021 m. lapkričio 11 d. per Lenkijos nepriklausomybės dieną. Joje buvo išreiškiama parama Lenkijai ginančiai savo sienas nuo hibridinių Baltarusijos atakų bei raginama pradėti intensyvų dialogą Lenkijos ir Europos Komisijos ginče bei šiuo klausimu<sup>305</sup>. Apie resursų stoką kalba ir E.Knutovič, sakydama, kad jau vien dėl to, kad jiems kuo toliau, tuo sunkiau bus patekti į Seimą, nes pasitikėjimas šia partija mažėja net ilgalaikių gerbėjų tarpe. Net gavus minimalų būtinų balsų skaičių, LLRA neturės tiek galios, kad galėtų siūlyti galimus Lenkijos projektus“.

Reabilituotis bando ir V.Tomaševskis. 2021 m. liepą EP vykstant debatams dėl Vengrijos įstatymo dėl asmenų iki 18 m. apsaugos, Tomaševskis stojo ginti Lenkiją ir Vengriją teigdamas, jog būtina „nutraukti ideologinius išpuolius prieš Lenkiją ir Vengriją“<sup>306</sup>.

Reziumuojant, 2016-2020 m. LLRA-KŠS ir LLS nebuvo konsoliduojantis užsienio politikoje Lietuvos-Lenkijos santykius veiksny ES atvejuje, tačiau tai dar kartą įrodė, kad neatsižvelgiant iki to nusistovėjusias mokslininkų nuostatas, kad tautinių mažumų partijos turi gan ribotą poziciją užsienio politikoje, iš tikro kiekvienas atvejis yra individualus, o LLRA-KŠS atvejis demonstruoja tai, kad tautinių mažumų partijos turi savo nuosavą nuomonę plataus spektro užsienio politikos klausimų gausoje.

---

<sup>303</sup> Antoni Radčenko, Facebook laiškai su autore, Vilnius, 2020 m. gegužės 19 d.

<sup>304</sup> Koev, *Ethnic minority party formation*, 16.

<sup>305</sup> L24, „Z inicjatywy AWPL-ZChR Sejm Litwy przyjął rezolucję o wsparciu dla Polski“, L24, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d. <http://l24.lt/pl/polityka/item/366736-z-inicjatywy-awpl-zchr-litewski-sejm-przyjal-rezolucje-o-wsparciu-dla-polski>.

<sup>306</sup> L24, „PE: Waldemar Tomaszewski broni Polski i Węgier!“, L24, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d. <https://prawy.pl/114805-pe-waldemar-tomaszewski-broni-polski-i-wegier/>.

## IŠVADOS

Atsižvelgiant į Lietuvos-Lenkijos „šiltesnius“ ar „šaltesnius“ santykius, „švelnėdavo“ arba „aštrėdavo“ tautinių mažumų klausimai. Kaip darbe minimi autoriai pabrėžia, šių šalių santykiuose šis elementas visada likdavo ir būdavo aptariamas šalių lyderiams ir delegacijoms susitikus. Logiška, kad šių klausimų sprendime mediatoriumi turėjo būti LLRA-KŠS ir LLS, tačiau šios organizacijos buvo kaltintos problemų eskalavimų ir pasipelnimų iš Lietuvos-Lenkijos konflikto, todėl buvo nuspręsta iširti, koks buvo šių organizacijų veiksnys formuojant Lietuvos-Lenkijos santykius 2016-2020 m. Seimo kadencijoje, analizuojant užsienio politikos formavimo atvejus.

Teorinėje dalyje pasirinkta naujas realistiškai-konstruktivistinis strateginės partnerystės modelis, kuris leido tyrimui būti elastingesniu, tyriant kaip interesų grupės, kaip tautinės mažumos, gali paveikti tam tikrą strateginės partnerystės kūrimo procesą ir kaip strateginę partnerystę kuriantys politikos lyderiai leidžia savo santykius paveikti interesų grupėms. O tautinių mažumų politinio dalyvavimo teorija leido plačiau suvokti kiekvieno tautinių mažumų partijų atvejo individualumą bei jų veiksnį užsienio politikos kūrime, darbo tyrime praplėčiant jį. Remiantys šiomis teorijos ir atlikus tyrimą, išaiškėjo, kad:

- Atlikus Lietuvos – Lenkijos santykių dinamiką ir ištyrus lyderių pozicijas santykių kūrime, šiems santykiams buvo pritaikytas realistiškai-konstruktivistinis strateginės partnerystės modelis, kuris nurodo, kad ne tik saugumas, bet ir lyderių savybės ir įsitikinimai yra svarbus kuriant tarpvalstybinius santykius. Būtent lyderių savybės paaiškina neišspręstų problemų „suaštrėjimą“ arba „sušvelnėjimą“, todėl hipotezė, kad Lietuvos – Lenkijos santykių pagėrėjimas yra grįstas ne tik saugumu, bet ir pasikeitusių valdžių poziciją į dvišalių santykių kūrimą, pasitvirtino. O šis patvirtinimas bei realistiškai-konstruktivistinio modelio bruožai, leido toliau tirti LLRA-KŠS ir LLS veiksnį Lietuvos- Lenkijos santykių formavime, išskiriant: Rusijos, Baltarusijos, lenkų tautinės mažumos ir ES atvejus.
- Ištyrus LLRA-KŠS ir LLS veiksnį Lietuvos-Lenkijos užsienio politikos klausimų formavime 2016-2020 m., paaiškėjo, kad LLRA-KŠS ir LLS nėra konsoliduojantis užsienio politikoje Lietuvos-Lenkijos santykius veiksnys 2016-2020 m. Šių organizacijų programinės nuostatos Rusijos ir Baltarusijos atvejuose neatitinka Lietuvos ir Lenkijos grėsmių ataskaitų, deklaracijų bei oficialios politikos pozicijų. Lenkų mažumos ir ES atvejuje tam trukdo konfliktai su Lenkijos valdančiais bei pragmatinis Lenkijos požiūris į LLRA-KŠS bei LLS. Tačiau šie atvejai atskleidė, jog tautinių mažumų

organizacijų galimybes veikti tarpvalstybinius santykius įtakoja tų organizacijų santykis su abiem valstybėmis. Tyrimas atskleidė, jog tautinės mažumos, kaip interesų grupės, ne tik veikios užsienio politikoje (pvz.: bandydamos savo požiūri parodyti nebalsuodamos arba kritikuodamos tam tikrą požiūrį į užsienio politikos kūrimą bei tą darydamos nuo partijos įkūrimo), tačiau jos domisi plačių spektrų užsienio politikos klausimų. Šis teiginys leidžia praplėsti teoriją, kurioje iki tol vyravo nuostatos, jog tautinių mažumų partijos sutelkia savo dėmesį į ribotą užsienio politikos klausimų rinkinį, todėl verta pabrėžti, kad kiekvienas atvejis yra individualus. Tačiau pažymima, kad šiame atvejyje 2016-2020 m. LLRA-KŠS ir LLS, kaip interesų grupė, neturėjo pakankamai resursų, kad paveikti Lietuvos-Lenkijos užsienio politikos kūrimą.

- O lenkų tautinės mažumos atvejis parodė, jog hipotezė, kad – LLRA-KŠS ir LLS deklaruojamos nuostatos ir tikslai visiškai atitinka tikrąją šių organizacijų veiklą – yra patvirtinama tik iš dalies, kadangi jų programos nuostatos, Seime registruotos LLRA-KŠS teisinės pataisos bei jų pasisakymai Lietuvos žiniasklaidoje rodo, kad 2016-2020 m. jie nutolo nuo tautinių mažumų klausimų, socialinių klausimų, deklaruotų savo 2016 m. programinėse nuostatuose, naudai.

Tyrimo metu minint 2021-2022 m. įvykius, tam, kad patvirtinti kai kurias 2016-2020 m. nuostatas ir poelgius, tampa įdomu, ar šios partijos veiksnyje Lietuvos-Lenkijos santykių užsienio politikos formavimo klausimuose pasikeis ir ar partija sugebės tapti šias šalis konsoliduojančiu veiksniumi, todėl ateities tyrimams rekomenduojama plačiau iširti šios partijos veiksnį užsienio politikos kūrime. Beveik nėra tyrimų, kurie analizuotų mažumų politinių partijų poveikį užsienio politikai, todėl perspektyvų būtų iširti visų arba dalies tautinių mažumų partijų veiksnį užsienio politikos kūrime Europoje, siekiant praplėsti teorijos lauką.

## ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. „XV Zjazd ZPL – M.Mackiewicz o zarzutach/ Wilnoteka.lt 2018” nufilmuota 2018 m. Youtube vaizdo įrašas, paskelbta „WilnotekaLT“ 2018 m. gegužės 27 d.,  
<https://www.youtube.com/watch?v=m3ErZFQvhDg>.
2. „2021-10-19 Lietuvos ir Lenkijos prezidentų pranešimai Seimo posėdyje (lenkų k.)“ nufilmuota 2021 m. Youtube vaizdo įrašas, paskelbta „Atviras Seimas“ 2021 m. spalio 19d.,  
<https://www.youtube.com/watch?v= IdURsV8 2w>.
3. 15min. „Lenkijos žiniasklaidos reakcija po Sauliaus Skvernelio vizito:„Daug žadantis nubudimas““. 15min.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 26 d.,  
<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lenkijos-ziniasklaidos-reakcija-po-sauliaus-skvernelio-vizito-daug-zadantis-nubudimas-56-849790>.
4. Adamowicz, Honorata. „Stosunki polsko-litewskie po tragedii w Smoleńsku”. Kurier Wileński, žiūrėta 2022 m. balandžio 19 d., <https://kurierwilenski.lt/2018/04/09/stosunki-polsko-litewskie-po-tragedii-w-smolensku/>.
5. Andrulevičiūtė, Vilija. „R.Lopata: lietuvių ir lenkų santykiai – Lietuvos politikų impotencijos išraiška“. Delfi, žiūrėta 2022 balandžio 21 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-lopata-lietuviu-ir-lenku-santykiai-lietuvos-politiku-impotencijos-israiska.d?id=63947100>.
6. AWPL. „Istorija“. awpl.lt, žiūrėta 2022 m. sausio 3 d.,  
[http://www.awpl.lt/?page\\_id=43&lang=lt](http://www.awpl.lt/?page_id=43&lang=lt).
7. AWPL. „Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – krikščioniškų šeimų sąjungos programinės nuostatos 2016 m. Seimo rinkimai“. awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d.,  
<http://www.awpl.lt/?p=4768&lang=lt>.
8. AWPL. „Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – Krikščioniškų šeimų sąjungos programinės nuostatos 2020 m. Seimo rinkimai“. awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d.,  
<http://awpl.lt/wybory2020/rinkimu-programa/?lang=lt>.
9. AWPL. „Rocznica Traktatu polsko-liteskiego – potrzeba nie fasadowych deklaracji, leczkonstruktywnych rozwiązań“. awpl, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d.,  
<http://www.awpl.lt/?p=16596>.
10. AWPL. „Ważna wizyta lidera AWPL-ZChR w Warszawie“. awpl, žiūrėta 2022 m. gegužės 1d.,  
<http://www.awpl.lt/?p=15158>.

11. Balčiūnas, Andrius. „Lenkijos ir Lietuvos santykiai: šyla, bet džiaugtis dar anksti”. LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/245281/lenkijos-ir-lietuvos-santykiai-syla-bet-dziaugtis-dar-anksti>
12. Baltruokečius, Mantas. “Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga: naujas pavadinimas reiškia didesnes ambicijas?”. bernardinai.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://www.bernardinai.lt/2016-08-10-lietuvos-lenku-rinkimu-akcija-krikscionisku-seimu-sajunga-naujas-pavadinimas-reiskia-didesnes-ambicijas/>.
13. Barkin, J. Samuel. „Realist Constructivism”. *International Studies Review*, Vol.5, No.3, 2003.
14. Baron, Roman et al. *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej*. Praha: Historycky Ustav, 2016.
15. Bell, Duncan. „Political realism and international relations”. *Philosophy Compass*, Vol.12, No.2, 2017, doi: 10.1111/phc3.12403.
16. Bieber, Florian. “Introduction: minority participation and political parties”. kn. *Political parties and minority participation*. Florian Bieber et al. Skopje: Friedrich Ebert Stiftung – Office Macedonia, 2008.
17. Bierowiec, Magdalena. „Analiza stosunków polsko-litewskich w latach 1991-2007”. *Dialogi Polityczne*, No.8, 2007.
18. Birnir, Johanna Kristin. *Ethnicity and Electoral Politics*. New York: Cambridge University Press, 2007.
19. Blanco, Luis Fernando. „The functions of ‘strategic partnership’ in European Union foreign policy discourse”. *Cambridge Review of International Affairs*, Vol.29, 2016, <https://doi.org/10.1080/09557571.2015.1126055>.
20. BNS. „Baigtas elektros jungties „LitPol Link” plėtros projektas”. LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 26 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1541739/baigtas-elektros-jungties-litpol-link-pletros-projektas>.
21. BNS. „Seimas įteisino „x”, „w” ir „q” raidės asmens dokumentuose”. Delfi, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimas-iteisino-x-w-ir-q-raides-asmens-dokumentuose.d?id=89226495>.
22. BNS. „Supykusi Lenkija atšaukė derybas su Vokietijos atstovais”. Delfi, žiūrėta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/world/supykusi-lenkija-atsauke-derybas-su-vokietijos-atstovais.d?id=45172811>.

23. Brunalas, Benas. „Tomaševskis piktinasi sprendimais dėl rusiškų kanalų, nenoriai komentuoja Rusijos sukeltą karą Ukrainoje“. LRT, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1635326/tomasevskis-piktinasi-sprendimais-del-rusisku-kanalu-nenoriai-komentuoja-rusijos-sukelta-kara-ukrainoje>.
24. Cartrite, Britt ir Dan Miodownik. „Determinants of Regional Political Distinctiveness“. *Nationalism and Ethnic Politics*, Vol.22, No.2, 2016, DOI:10.1080/13537113.2016.1169057.
25. Chandra, Kanchan. „Ethnic Parties and Democratic Stability“. *Perspective on Politics*, Vol.3, No.2, 2005.
26. Cochran, David Carrol. „Ethnic Diversity and Democratic Stability: The Case of Irish Americans“. *Political Science Quarterly*, Vol.110, No.4, 1995-1996.
27. Czechowska, Lucyna, Andriy Tyushka, Agata Beata Domachowska, Karolina Gawron-Tabor ir Joanna Piechowiak-Lamparskiej. *Państwa, Organizacje Międzynarodowe i Partnerstwo Strategiczne*. sud. Lucyna Czechowska et al. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2019.
28. Czechowska, Lucyna. „The Concept of Strategic Partnership as an Input in the Modern Alliance Theory“. *The Copernicus Journal of Political Studies*, No. 2(4), 2013.
29. Dambrauskaitė, Živilė et al. „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: užstrigusi dvišalių santykių darbotvarkė ar tuščia strateginė partnerystė?“. *Rytų Europos studijų centras*, No. 3, 2011.
30. Delfi. „Lietuvoje lankysis Lenkijos prezidentas“. Delfi, žiūrėta 2022 m. balandžio 22d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvoje-lankysis-lenkijos-prezidentas.d?id=76473855>.
31. European Commission for Democracy through law (Venice Commission). „Report on electoral rules and affirmative action for national minorities’ participation in decision-making process in European countries“. agora-parl.org, Strasbourg, 15 March 2005, <https://www.agora-parl.org/resources/library/report-electoral-rules-and-affirmative-action-national-minorities-participation> (žiūrėta 2022 m. sausio 4d.).
32. Gajauskaitė, Ieva. „Strateginės partnerystės valstybių užsienio politikoje: Lenkijos-Ukrainos ir Lietuvos-Ukrainos strateginių partnerysčių lyginamoji analizė“. *Lietuvos metinė strateginė apžvalga*, Vol.11, Issue 1, 2013, <https://doi.org/10.47459/lmsa.2013.11.8>.
33. Gielewska, Anna ir Marcin Dzierżanowski. „Do Polonii Litewskiej przenikają ludzie Kremla? Polskie władze zbadają sprawę“. wprost.pl, žiūrėta 2020 m. sausio 4 d.,

<https://www.wprost.pl/tylko-u-nas/10134992/do-polonii-litewskiej-przenikaja-ludzie-kremla-polskie-wladze-zbadaja-sprawe.html>.

34. Grigaliūnaitė, Violeta. „Įtarimai Lietuvos Seimo nariui Michalui Mackevičiui: Lenkijos mokesčių moketojų pinigus leido kaip savus”. 15min, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/itarimai-michalui-mackeviciui-lenkijos-mokesciu-moketoju-pinigus-leido-kaip-savus-56-983302>.
35. Grigaliūnaitė, Violeta. „Kol vieni džiaugiasi Lietuvos Lenkijos santykių atšilimu, R.Cytacka prezidentą A.Dudą išpeikė“. 15min.lt, žiūrėta 2020 m. sausio 13 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kol-vieni-dziaugiasi-lietuvos-ir-lenkijos-santykiu-atsilimu-r-cytacka-prezidenta-a-duda-ispeike-56-928896>.
36. Gudavičius, Stasys. „Susizgribo spartinti karinio mobilumo jungtis, tarp jų – ir “Rail Baltica” su “Via Baltica”. Verslo žinios, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2022/04/21/susizgribo-spartinti-karinio-mobilumo-jungtis-tarp-ju--ir-rail-baltica-su-via-baltica>.
37. Hepburn, Eve. „Introduction: Reconceptualizing Sub-State Mobilization“ *Regional & Federal Studies*, 19(4-5), 2009, DOI: 10.1080/13597560903310204.
38. Holslag, Jonathan. „The Elusive Axis: Assessing the EU-China Strategic Partnership“. *Journal of Common Market Studies*, Vol.49, No.2, 2011, doi:10.1111/j.1468-5965.2010.02121.x.
39. Horowitz, Donald L. “The Challenge of Ethnic Conflict. Democracy in Divided Societies”. *Journal of Democracy*, Vol.4, No. 4, 1993.
40. Ishiyama, John ir Brandon Stewart. „Organization and the structure of opportunities: Understanding the success of ethnic parties in postcommunist Europe“. *Party Politics*, XX (X), 2019, doi:10.1177/1354068819864089.
41. Jakniūnaitė, Dovilė. „Naujausios tendencijos tarptautinių santykių teorijoje: konstruktyvizmas, postmodernizmas ir virtualizmas“. *Politologija*, 20 (4), 2000.
42. Jakučionis, Saulius. „Lietuva ir Lenkija atkuria tarpparlamentinę asamblėją“. 15min, žiūrėta 2022 m. balandžio 22d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-ir-lenkija-atkuria-tarpparlamentine-asambleja-56-933672>.
43. Jasina, Łukasz. „Polska, Litwa, Białoruś – w pułapce wspólnej historii?. Fundacja Republikańska, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://fundacijarepublikanska.org/polska-litwa-bialorus-w-pulapce-wspolnej-historii/>.

44. Kay, Sean. *Global Security in the Twenty-first Century: The Quest for Power and the Search for Peace*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, 2006.
45. Kay, Sean. „What is a Strategic Partnership? *Problems of Post-Communism*. Vol.47, Issue 3, 2000, <https://doi.org/10.1080/10758216.2000.11655882>.
46. Kasčiūnas, Laurynas, Vytautas Keršanskas ir Linas Kojala. „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: recepto paieškos“ *Rytų Pulsas*, Nr.2 (47).2013.
47. Kazėnas, Gediminas. *Electoral Action of Poles in Lithuania in elections in Lithuania. How Electoral Action of Poles in Lithuania managed to surpass the 5 percent*“. *Politeia*, Nr.28, 2014.
48. Klonowski, Apolinary. „Akty do Ustawy o pisowni nazwisk. AWPL-ZChR nie zagłosował zakoniecznymi poprawkami”. *Kurier Wileński*, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://kurierwilenski.lt/2022/04/14/akty-do-ustawy-o-pisowni-nazwisk-awpl-zchr-nie-zaglosowalo-za-koniecznymi-poprawkami/>.
49. Klonowski, Apolinary. „Związek Polaków na Litwie pluje w twarz aresztowanym. Kto podpisał „specyficzne“ oświadczenie?“. *Kurier Wileński*, žiūrėta 2022m. balandžio 22 d., <https://kurierwilenski.lt/2021/03/26/zwiazek-polakow-na-litwie-pluje-w-twarz-aresztowanym-kto-podpisal-specyficzne-oswiadczenie/>.
50. Koev, Dan. „Ethnic minority party formation and success in Europe“. *East European Politics*, Vol.38, 2021, doi: 10.1080/21599165.2021.1895116.
51. Koev, Dan. „Why ethnic parties? A new theory of ethnic minority political strategy in Europe”. *Nations and Nationalism*, Nr. 25(1), 2019.
52. Korab-Karpowicz, W. Julian. „Political Realism in International Relations,“ kn. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, red. Edward N. Zalta. Stanford: The Metaphysics Research Lab, 2017.
53. Kresy. „Afera mailowa: Dworczyk uważa szefa litewskiego MSZ za „polonosceptyka””. *kresy.pl*, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://kresy.pl/wydarzenia/afere-mailowa-dworczyk-nazwal-szefa-litewskiego-msz-polonosceptykiem/>.
54. Krickus, Dick. „Barack Obama and the Security in the Eastern Baltic Sea Region”. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 2010-2011.
55. Kubera, Jacek. „Polska „piastowska“ vs „jagiellońska““. Odmienność wizji relacji z Niemcami jako determinanta poglądów na polską politykę zagraniczną“. *Acta Politica Polonica*, Vol.38, No.4, 2016.

56. Kuczyńska-Zonik, Aleksandra. „Międzynarodowa rola Litwy wobec kryzysu na Białorusi”. *Institut Europy Środkowej*, 150, 2020, <https://ies.lublin.pl/komentarze/miedzynarodowa-rola-litwy-wobec-kryzysu-na-bialorusi/>.
57. KW. „Kiedy Sejm głosował nad rezolucją ws. Białorusi, AWPL-ZChR urządziła bal”. *Kurier Wileński*, październik 2022 m. listopad 30 d., <https://kurierwilenski.lt/2020/09/11/kiedy-sejm-glosowal-nad-rezolucja-ws-bialorusi-awpl-zchr-urzadzila-bal/>.
58. L24. „PE: Waldemar Tomaszewski broni Polski i Węgier!”. L24, październik 2022 m. listopad 1 d. <https://prawy.pl/114805-pe-waldemar-tomaszewski-broni-polski-i-wegier/>.
59. L24. „Z inicjatywy AWPL-ZChR Sejm Litwy przyjął rezolucję o wsparciu dla Polski“. L24, październik 2022 m. listopad 1 d. <http://l24.lt/pl/polityka/item/366736-z-inicjatywy-awpl-zchr-litewski-sejm-przyjal-rezolucje-o-wsparciu-dla-polski>.
60. Levickytė, Paulina. „Rozovos apkaltos klausimas Seime galutinai „uždarytas“: parlamentare dėkojo kolegoms”. LRT, październik 2022 m. listopad 30 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1184390/rozovos-apkaltos-klausimas-seime-galutinai-uzdarytas-parlamentare-dekojo-kolegoms>.
61. Lietuvos Respublikos Seimas. „Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, pripažinimo, įskaitos ir pripažinusiųjų apsaugos įstatymo Nr. VIII -1436 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas”. LRS, październik 2022 m. listopad 1 d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/bffe9cf071ea11e7aefae747e4b63286?fbclid=IwAR27Dn2eNdZuaJ8iI6IQ-rRxgRaPFzDXWhI9\\_9MCNu8U6FGTMnJUZEIGAO8](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/bffe9cf071ea11e7aefae747e4b63286?fbclid=IwAR27Dn2eNdZuaJ8iI6IQ-rRxgRaPFzDXWhI9_9MCNu8U6FGTMnJUZEIGAO8).
62. Lietuvos Respublikos Seimas. „Darbo kodekso Nr. IX-926 126 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas”. LRS, październik 2022 m. listopad 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2cc43340a0d611e68987e8320e9a5185?fbclid=IwAR1Uj9jfN-1QsHnW-QeVFVZfrn9KhP4GkwK8KhiagzHBnBIVqo2G8WreH8>.
63. Lietuvos Respubliko Seimas. „Finansų rinkos dalyvių mokesčio įstatymo projektas”. LRS, październik 2022 m. listopad 1 d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2e7f2070ec2111e99ab7ff5a9ea34fcc?fbclid=IwAR3KfVQP0bsFgM0L\\_bSFGKd2L6E\\_2vz41j-aNc9T-sBVIQCaMm2rK7cUJKw](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2e7f2070ec2111e99ab7ff5a9ea34fcc?fbclid=IwAR3KfVQP0bsFgM0L_bSFGKd2L6E_2vz41j-aNc9T-sBVIQCaMm2rK7cUJKw).
64. Lietuvos Respublikos Seimas. „Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 20,27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“. LRS, październik 2022 m. listopad 1 d., <https://e->

[seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b6c6b8d0f4ea11e6be918a531b2126ab?fbclid=IwAR0eEV MZrGfVnWHZ-rQzUArPiOdKkHORptXXTwP1bQBRQc1vl8yEnMHRqJ4](https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b6c6b8d0f4ea11e6be918a531b2126ab?fbclid=IwAR0eEV MZrGfVnWHZ-rQzUArPiOdKkHORptXXTwP1bQBRQc1vl8yEnMHRqJ4).

65. Lietuvos Respublikos Seimas. „Išmokų vaikams įstatymo Nr. I-621 6 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/31efc2e0f4ea11e6be918a531b2126ab?fbclid=IwAR3bIm\\_y P-m3MXSNKsyd75N8PrWOiXVI8ZEOps3qi4wgY9crVKfjcP1BMSk](https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/31efc2e0f4ea11e6be918a531b2126ab?fbclid=IwAR3bIm_y P-m3MXSNKsyd75N8PrWOiXVI8ZEOps3qi4wgY9crVKfjcP1BMSk).
66. Lietuvos Respublikos Seimas. „Pajūrio juostos įstatymo Nr. IX-1016 4,7 ir 8 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/951e140031b811e8ab62b6c0fc2adb3f?fbclid=IwAR3o6 - dxMUHz9QPxe-W-nIGt\\_nhDw0JsX397LIGYQONtLLA2Hkfy4dVvIU](https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/951e140031b811e8ab62b6c0fc2adb3f?fbclid=IwAR3o6 - dxMUHz9QPxe-W-nIGt_nhDw0JsX397LIGYQONtLLA2Hkfy4dVvIU).
67. Lietuvos Respublikos Seimas. „Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo Nr.VIII-359 5, 12 ir 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/c59bebd874a411eaa38ed97835ec4df6?fbclid=IwAR182wy PpmLxbF8QDLpdAF901bKzmSzwfWcAJdyhshwNWmzMV475WDZLYo>.
68. Lietuvos Respublikos Seimas. „Rezoliucija dėl Rusijos Federacijos istorinio revizionizmo“. Vilnius, 2020 m., <https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/7b5a04f05d2d11eaac56f6e40072e018> (žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d.).
69. Lietuvos Respublikos Seimas. „Rinkliavų įstatymo Nr.VIII-1725 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2863b2301ae711e88a05839ea3846d8e?fbclid=IwAR3bIm\\_yP-m3MXSNKsyd75N8PrWOiXVI8ZEOps3qi4wgY9crVKfjcP1BMSk](https://seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2863b2301ae711e88a05839ea3846d8e?fbclid=IwAR3bIm_yP-m3MXSNKsyd75N8PrWOiXVI8ZEOps3qi4wgY9crVKfjcP1BMSk).
70. Lietuvos Respublikos Seimas. „Seimo LLRA-KŠS frakcijos nariai susitiks su Lenkijos Respublikos Seimo nariais“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p\\_r=36023&p\\_k=1&p\\_t=255413&fbclid=IwAR2O\\_dhP5V2\\_EiRXUSEJ-2jQgCRQtz9spahL1cyFPyvsIbjRfYEEc9sBptSo](https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=36023&p_k=1&p_t=255413&fbclid=IwAR2O_dhP5V2_EiRXUSEJ-2jQgCRQtz9spahL1cyFPyvsIbjRfYEEc9sBptSo).
71. Lietuvos Respublikos Seimas. „Seimo narių balsavimo rezultatai. LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 22 d., [https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p\\_r=37067&p\\_k=1&p\\_kade\\_id=8&p\\_ses\\_id=118&p\\_fakt\\_pos\\_id=-501519&p\\_bals\\_id=-39389#balsKlausimas](https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37067&p_k=1&p_kade_id=8&p_ses_id=118&p_fakt_pos_id=-501519&p_bals_id=-39389#balsKlausimas).

72. Lietuvos Respublikos Seimas. „Seimo narių balsavimo rezultatai“. LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 22 d., [https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p\\_r=37067&p\\_bals\\_id=-39394](https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37067&p_bals_id=-39394).
73. Lietuvos Respublikos Seimas. „Seimo rinkimų įstatymo Nr.I-2721 98 straipsnio įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/35e4dab1c0be11e883c7a8f929bfc500?fbclid=IwAR1xjsG7C0dhT2K7V8o--g683jjLEJVR8HwS00I0hZY0qgQtc7M153FidEQ>.
74. Lietuvos Respublikos Seimas. „Sveikatos draudimo įstatymo Nr.I 1343 10 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/5e0164b0663c11e7a53b83ca0142260e?fbclid=IwAR2uUZ YBzPWQASVHefwsv1YAFS8IDKOpn4LgBi7GS7IAeEFIrqDwzf9HQw>.
75. Lietuvos Respublikos Seimas. „Šeimos kortelės įstatymo Nr. XIII-1406 2 ir 3 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3f346a5006ad11ea87aeea1d28b191f8?fbclid=IwAR0Wy2R ljsl5sH9bezZQ\\_OYJszzdd\\_KVm13X9tINuPizeGigHzFeP5YWRo](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3f346a5006ad11ea87aeea1d28b191f8?fbclid=IwAR0Wy2R ljsl5sH9bezZQ_OYJszzdd_KVm13X9tINuPizeGigHzFeP5YWRo).
76. Lietuvos Respublikos Seimas. „Švietimo įstatymo Nr.I-1489 2 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/8e1c4de01ae611e88a05839ea3846d8e?fbclid=IwAR2-dWnJEbYpvFAgrXWc3TqqM2Bj8HAJqhk8JVPGsIMh5R60LGnWPcgnPfo>.
77. Lietuvos Respublikos Seimas. „Valstybių socialinio draudimo pensijų įstatymo Nr.I-549 28 straipsniopakeitimo įstatymo projektas“. LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a971bae0b55511e7b2ae99faa58060a3?fbclid=IwAR0Kak8 E2hVBHYJlo6PkUxL-CurvGhwNZnlp9RjfoN-JfHhB7zw16-K4eiU>.
78. Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas. „Metiniai grėsmių vertinimai“. vsd.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.vsd.lt/gresmes/metiniai-gresmiu-vertinimai/>.
79. Lietuvos Vyriausioji rinkimų komisija. *2020 m. spalio 11 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai. Balsavimo rezultatai diaugiamandatėje apygardoje*. Vilnius, 2020, <https://www.vrk.lt/2020-seimo/rezultatai?srcUrl=/rinkimai/1104/1/1746/rezultatai/lt/rezultataiDaugmVrt.html> (žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d.).
80. Lijphart, Arendt. *Democracy in Plural Societies. A Comparative Exploration*. New Haven-London: Yale University Press, 1977.

81. Longres, John F. „Minority groups: an interest-group perspective”. *Social Work*, Vol.27, No.1, 1982, <https://www.jstor.org/stable/23711758>.
82. LRT. „LRT aktualijų studija“ *Pirmasis prezidento Gitano Nausėdos užsienio vizitas į Lenkiją – jau rytoj*. Tinklaidės įrašas, 2019 m. liepos 15 d., <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000074167/lrt-aktualiju-studija-pirmasis-prezidento-gitano-nausedos-uzsienio-vizitas-i-lenkija-jau-rytoj>.
83. Magakian, Grair ir Monika Magakian. *Ściana Wschodnia RP – Ukraina Zachodnia. Partnerstwo Strategiczne?*. Ostrowiec Świętokrzyski: Stowarzyszenie na Rzecz Postępu Demokracji „ERWIN“, 2013.
84. Maps. „Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai 2020.Rezultatai”. maps.lt, žiūrėta 2022m. balandžio 22 d., <https://rinkimai.maps.lt/rinkimai2020/seimas/>.
85. Masella, Paola. „National identity and ethnic diversity“. *Journal of Population Economic*, Vol.26, No.2, 2013, doi:10.1007/s00148-011-0398-0.
86. Michalski, Anna. „Diplomacy in a Changing World Order: The Role of Strategic Partnerships“. *The Swedish Institute of International Affairs*, No.10, 2019, <https://www.ui.se/butiken/uis-publikationer/ui-paper/2019/diplomacy-in-a-changing-world-order-the-role-of-strategic-partnerships/>.
87. Mickiewicz, Robert ir Katarzyna Zuchowicz. „Polska i Litwa na zakręcie”. Rzeczpospolita, žiūrėta 2022m. balandžio 19d., <https://www.rp.pl/swiat/art7239341-polska-i-litwa-na-zakrecie>.
88. Ministerstwo Obrony Narodowej. „Środowisko bezpieczeństwa RP”. gov.pl, žiūrėta balandžio 30 d., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/rodowisko-bezpieczenstwa-rp>.
89. Modzelewski, Wojciech Tomasz. „Dwie dekady stosunków Polski z Litwą – wymiar polityczny”. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne SP*, No.3’12, 2012.
90. Moore, Will H. „Ethnic Minorities and Foreign Policy“. *SAIS Review*, Vol.22, No.2, 2002, doi:10.1353/sais.2002.0043.
91. Narbutt, Maja. „Dwie dekady po polsko-litewskim traktacie. To gorzka prawda – daliśmy się ograc jak dzieci i niektórych spraw nie da się odwrócić“. wPolityce, žiūrėta 2022m. balandžio 26 d., <https://wpolityce.pl/swiat/193298-maja-narbutt-dwie-dekady-po-polsko-litewskim-tractacie-to-gorzka-prawda-dalismsy-sie-ograc-jak-dzieci-i-niektorych-spraw-nie-da-sie-odwrocic>.
92. Newsbeezer. „Senat zajmnie się sprawą Związku Polaków na Litwie, dotyczy nieprawidłowości finansowych“. newsbeezer.com, žiūrėta 2022 m. kovo 16 d.,

- <https://newsbeezer.com/poland/senat-zajmie-sie-sprawa-zwiazku-polakow-na-litwie-dotyczy-nieprawidlowosci-finansowych/>.
93. OSCE High Commissioner on National Minorities. *The Hague Recommendations regarding the Education Rights of National Minorities*. Hague, 1996, <https://www.osce.org/hcnm/hague-recommendations> (žiūrėta 2022 sausio 15 d.).
94. OSCE High Commissioner on National Minorities. *The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life*. Lund, 1999, <https://www.osce.org/rom/hcnm/32257> (žiūrėta 2022 vasario 5 d.).
95. OSCE High Commissioner on National Minorities. *The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities*. Oslo, 1998, <https://www.osce.org/hcnm/oslo-recommendations> (žiūrėta 2022 sausio 17 d.).
96. Otock, Tomasz. „Akcja pod progiem. Co partii Tomaszewskiego poszło nie tak?“, *Przegląd Bałtycki*, žiūrėta 2022m. balandžio 30 d., <https://przegladbaltycki.pl/16642.akcja-pod-progiem-co-partii-tomaszewskiego-poszlo-nie-tak.html>.
97. Panov, Petr. „Ethnic and Regional Parties in the CEE Countries: Special Features and Trajectories of Development“. *Bulletin of Perm University. Political Science*, Vol.14, No. 3, 2020, DOI: 10.17072/2218-1067-2020-3-20-34.
98. Pawlicki, Jacek. „Skandal na Litwie. Czy wpływowa Akcja Wyborcza Polaków popiera Kreml?. *Newsweek*, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.newsweek.pl/swiat/litwa-czy-akcja-wyborcza-polakow-jest-partia-prokremlowska/t8hlfk3>.
99. Plikūnė, Dalia. „Dar niekad neviešintos detalės apie Grybauskaitės darbą, vykdančią užsienio politiką: viską galima apibendrinti vienu sakiniu“. *Delfi*, žiūrėta 2022 m. balandžio 16d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dar-niekad-neviesintos-detales-apie-grybauskaites-darba-vykdanant-uzsienio-politika-viska-galima-apibendrinti-vienu-sakiniu.d?id=82761779>.
100. Potocki, Michał. „Jarosław Narkiewicz do odwołania. Skandal wokół litewskich Polaków”, *Gazeta Prawna*, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1448626,litewcy-polacy-skandal-jaroslaw-narkiewicz.html>.
101. Prezidento komunikacinė grupė. „Prezidentas po susitikimo su Lenkijos vadovu: Lietuva ir Lenkija – patikimos sąjungininkės“. *lrp.lt*, žiūrėta 2022m. balandžio 28 d., <https://www.lrp.lt/lt/prezidentas-po-susitikimo-su-lenkijos-vadovu-lietuva-ir-lenkija-patikimos-sajungininkes/36817>.

102. Prezidento komunikacinė grupė. „Prezidentas: Trijų jūrų iniciatyva turi sustiprinti regioninį saugumą“. lrp.lt, žiūrėta 2022m. kovo 13 d., <https://www.lrp.lt/lt/prezidentas-triju-juru-iniciatyva-turi-sustiprinti-regionini-sauguma/34896>.
103. Prezydent.pl. „Wizyta Prezydenta na Litwie”. prezydent.pl, žiūrėta 2022m. balandžio 22 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydent-rozpoznal-wizyte-na-litwie,3022>.
104. Prezydent.pl. „Wystąpienie Prezydenta RP w czasie spotkania z przedstawicielami Polaków w Wilnie”. prezydent.pl, žiūrėta 2022 m. balandžio 22 d., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/wystapienie-prezydenta-rp-w-czasie-spotkania-z-przedstawicielami-polakow-w-wilnie,3580>.
105. Przelomiec, Maria. „Przełomiec: Stosunki polsko-litewskie”. Republica, žiūrėta 2022 m. balandžio 27 d., <https://publica.pl/teksty/przelomiec-stosunki-polsko-litewskie-67662.html>.
106. Radczenko, Antoni. „Litwa potępia rosyjsi rewizjonizm historyczny”. Kurier Wileński, žiūrėta 2022 m. balandžio 22 d., <https://kurierwilenski.lt/2020/04/09/litwa-potepia-rosyjski-rewizjonizm-historyczny/>.
107. Radczenko, Antoni. „Reata contra Warszawa” Cytacka „złym policjantem” Tomaszewskiego?”. ZW, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/renata-contra-warszawa-cytacka-zlym-policjantem-tomaszewskiego/>.
108. Radczenko, Antoni. „Sprawa faktur ZPL: Stefanowicz skazany, Mackiewicz nadal unika kontaktu”. Kurier Wileński, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://kurierwilenski.lt/2021/08/10/sprawa-faktur-zpl-stefanowicz-skazany-mackiewicz-nadal-unika-kontaktu/>.
109. Radio Maryja. „[TYLKO U NAS] W. Tomaszewski o przyjęciu przez litewski Sejm Ustawy dot. Pisowni nielitewskich nazwisk: decyzja jest pozytywna, ale nie kończy sprawy”. Radio Maryja, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://www.radiomaryja.pl/informacje/tylko-u-nas-w-tomaszewski-o-przyjeciu-przez-litewski-sejm-ustawy-dot-pisowni-nielitewskich-nazwisk-decyzja-jest-pozytywna-ale-nie-konczy-sprawy/>.
110. Rogalski, Bogusław. „Kolejny sukces, AWPL-ZChR współtworzy koalicję rządową”. L24, žiūrėta 2022 m. balandžio 25 d., <http://l24.lt/pl/opinie-i-komentarze/item/309272-kolejny-sukces-awpl-zchr-wspoltworzy-koalicje-rzadowa>.
111. Rogalski, Bogusław. „Spotkanie Andrzeja Dudy z Waldemarem Tomaszewskim to sygnał wysłany na Litwę”. AWPL, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <http://www.awpl.lt/?p=10648>.

112. Saideman, Stephen M. „The Power of the Small: The Impact of Ethnic Minorities on Foreign Policy“. *SAIS Review*, Vol.22, No.2, 2002, doi:10.1353/sais.2002.0050.
113. Sammut Bonnici, Tanya ir John McGee. „Case Study“, kn. *Wiley Encyclopedia of Management*. ed. John McGee & Tanya Sammut-Bonnici. John Wiley & Sons, 2014.
114. Sirijos Gira, Vytautas. „Lietuvos – Lenkijos dvišalių santykių vertinimai: probleminiai klausimai“. *Rytų Pulsas*, Nr.2 (36), 2011.
115. Sirutavičius, Vladas. „Etniškumo politizacija Lietuvoje: lenkų autonomistų judėjimas, Sąjūdis ir Lietuvos valdžios politika 1988 m. – 1990 m. pradžioje“. *Etniškumo Studijos*, No.2, 2013.
116. Sirutavičius, Vladas. *Lietuviai ir Lietuvos lenkai, Lietuva ir Lenkija 1988-1994 metais*. Vilnius:Lietuvos istorijos institutas, 2017.
117. Sirutavičius, Vladas. „Lenkų autonomijos problema: 1900 m.pavasaris – vasara“. *Kultūros barai*, No.7/8, 2014.
118. Sobik, Paweł. *Akcja Wyborcza Polaków na Litwie w systemie politycznym Republiki Litewskiej*. Wojnowice: Kolegium Europy Wschodniej (KEW), 2017.
119. Stemplowski, Ryszard. „Następny krok w strategicznym partnerstwie litewsko-polskim?“. *Polski Przegląd Dyplomatyczny*, t.1, No.2 (2), 2001.
120. Stawiski, Jacek. „1918/1989: Dwie niepodległości, dwie modernizacje“. *Kultura Liberalna*, žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d., <https://kulturaliberalna.pl/2014/07/29/jacek-stawiski-analiza-1918-1989-dwie-niepodleglosci/>.
121. „Studio Wilno, 28.06.2021| Waldemar Tomaszewski“ nufilmuota 2021 m. Youtube vaizdo įrašas, 2:00-2:42, paskelbta „TVP Wilno“ 2021 m. liepos 16 d., <https://www.youtube.com/watch?v=IY9SuTz-4Sw>.
122. Szczęsnowicz, Igor ir Adrian Siwek. „Od lat po stronie wrogów Polski“. Czemu europoseł Tomaszewski poparł godzącą w Polskę rezolucję?. *Niezależna*, žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://niezalezna.pl/324814-od-lat-po-stronie-wrogow-polski-czemu-europosel-tomaszewski-poparl-godzaca-w-polske-rezolucje>.
123. Szukała, Michał. „Zakładnicy historii. Mniejszość polska w postradzieckiej Litwie“. *Dzieje*, žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d., <https://dzieje.pl/ksiazki/zakladnicy-historii-mniejszosc-polska-w-postradzieckiej-litwie>.
124. Tamašunienė, Rita (@Rita Tamašuniėnė). „Dzisiaj Sejm zalegalizował oryginalną pisownię imion i nazwisk w dokumentach osobistych alfabetem łacińskim.“ Facebook įrašas, 2022 m. sausio 18 d., <https://www.facebook.com/profile.php?id=100063777307309>.

125. Tolvaišis, Leonas. "Ethnic Minority Policies and Political Parties' Appeal to Ethnic Voters: A Case Study of Estonia's Russians". *Baltic Journal of Law & Politics*, Vol. 4, No. 1, 2011, doi: 10.2478/v10076-011-0005-4.
126. Trojan, Marek. „Analiza Akademii Sztuki Wojennej: wspieranie partii Polaków na Litwie sprzeczne z interesami RP”. *Kresy*, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://kresy.pl/wydarzenia/analiza-akademii-sztuki-wojennej-wspieranie-partii-polakow-na-litwie-sprzeczne-z-interesami-rp/>.
127. Tvaskienė, Jurga ir Aleksandra Ketlerienė. „Tarp Lietuvos lenkų ir Varšuvos – rimtas konfliktas: kaltina paramos pinigų leidus visai ne ten, kur turėjo“. *LRT*, žiūrėta 2020 m. sausio 13 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/214208/tarp-lietuvos-lenku-ir-varsuvos-rimtas-konfliktas-kaltina-paramos-pinigus-leidus-visai-ne-ten-kur-turejo>.
128. TVN24. „Zrezygnowali z gazu z Rosji, zapowiedzieli pomoc Polsce. „Z perspektywy solidarności””. *TVN24*, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://tvn24.pl/biznes/ze-swiata/gaz-ziemny-litwa-zapowiada-pomoc-polsce-w-dostawach-surowca-5690437>.
129. United Nations General Assembly. *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*. New York, 1966, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> (žiūrėta 2022 m. kovo 30 d.)
130. Valionis, Antanas, Evaldas Ignatavičius ir Izolda Brickovskienė. "From Solidarity to Partnership: Lithuanian-Polish Relations 1988-1998". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Vol.2, 1998.
131. Vasiliauskas, Mindaugas. „Kai kurie seimūnai balsavimą dėl įvykių Baltarusijoje iškeitė į puotą“. *TV3*, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.tv3.lt/naujiena/video/kai-kurie-seimunai-balsavima-del-ivykiu-baltarusijoje-iskeite-i-puota-n1058369>.
132. Vaščenkaitė, Galina. „Lietuvos ir Lenkijos strateginė partnerystė: retorinė mirtis ir praktinis gyvenimas“, kn. *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. sud. Dovilė Jakniūnaitė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.
133. Vaščenkaitė, Galina. „Lithuanian-Polish relations after 2004: good old cooperation in regretfully bad new wrapping“. *Lithuanian Foreign Policy Review*, Vol.32, 2014.
134. Volkov, Vladislav. „The Evolution of the Concept of „Ethnic Minority“ in Latvia Sociology in the Period 1991-2009“. *Polish Sociological Review*, No.169, 2010.

135. „Waldemar Tomaszewski:Rządzący o nas zapomnieli!” nufilmuota 2018m. Youtube vaizdo įrašas, paskelbta „Zjazd Polonii” 2018 m. gegužės 16 d., [https://www.youtube.com/watch?v=XRbEzWAVQ\\_A](https://www.youtube.com/watch?v=XRbEzWAVQ_A).
136. Wilczewski, Dominik. „Lenkijos ir Lietuvos santykiuose krizė tampa labiau nei tikėtina”. bernardinai, žiūrėta 2022 m. balandžio 28d., <https://www.bernardinai.lt/lenkijos-ir-lietuvos-santykiuose-krize-tampa-labiau-nei-tikima/>.
137. Wilkins, Thomas S. „Russo-Chinese Strategic Partnership: A New Form of Security Cooperation“. *Contemporary Security Policy*, Vol.29, No.2, 2008, doi:10.1080/13523260802284365.
138. Wilnoteka. „Wileński Oddział Miejski Związku Polaków na Litwie ws. rodaków na Białorusi”. Wilnoteka, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://www.wilnoteka.lt/artukul/wilenski-oddzial-miejski-zwiazku-polakow-na-litwie-ws-rodakow-na-bialorusi>.
139. Wołłejko, Michał. „Sytuacja mniejszości polskiej na Litwie a relacje polsko-litewskie”. *Bezpieczeństwo Narodowe*, No.I, 2011.
140. Wójcik, Anna. „Kasa i Trybunał Przyłębskiej. Konflikt między Polską i UE będzie narastał”. OKO.press, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://oko.press/eskalacja-sporu-praworzadnosc-miedzy-polskim-rzadem-a-europa/>.
141. Zarząd Główny Związku Polaków na Litwie. „Związek Polaków na Litwie solidaryzuje się z Rodakami na Białorusi”. awpl.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <http://www.awpl.lt/?p=20780>.
142. Znad Wili. „Krawczonok: Oryginalna pisownia nazwisk to sprawa pięćorzędna”. zw.lt, žiūrėta 2022 m.gegužės 1 d., <https://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/krawczonok-oryginalna-pisownia-nazwisk-to-sprawa-pieciorzedna/>.
143. Znad Wili. „Oświadczenie dot.wojny na Ukrainie”. zw.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 28 d., <https://zw.lt/litwa/oswiadczenie-dot-wojny-na-ukrainie/>.
144. Znad Wili. „Tomaszewski nie poparł rezolucji PE w sprawie Białorusi”. zw.lt, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://zw.lt/swiat/tomaszewski-nie-poparl-rezolucji-pe-w-sprawie-bialorusi/>.

## SUMMARY

### **The Influence of Electoral Action of Poles in Lithuania – Christian Families Alliance and Association of Poles in Lithuania in Shaping Lithuanian – Polish Relations in 2016 –2020**

Lithuania and Poland are connected by long and various stages of relations, but in recent years there has been a noticeable warming of relations. In order to support this object, joint commissions are being set up and projects are being implemented, and there are long-term factors that should be considered to be a unifying tool, e.g.: Electoral Action of Poles in Lithuania – Christian Families Alliance (hereinafter referred to as EAPL–CFA) and the Association of Poles in Lithuania (hereinafter referred to as APL), but it is these organisations that are viewed quite controversially.

Upon analysing the publications of Lithuanian and Polish scholars on the structures of national minorities, no research was found on how Lithuanian Polish political structures affect cross-border relations in matters of foreign policy. It also seems relevant that 2019 was a turning point for the Electoral Action of Poles in Lithuania – Christian Families Alliance and the Association of Poles in Lithuania, and several conflicts with Polish political representatives in Lithuania show that Polish actors do not take into account the postulates announced by the EAPL-CFA and APL.

Therefore, the **main question arises** – how these two organisations representing the interests of the Polish minority affect Lithuanian-Polish relations in the development of foreign policy.

In order to find out the role of EAPL-CFA and APL in the formation of Polish-Lithuanian relations and the positions they represent in the selected cases, a **case study** was performed. A **qualitative-interpretive research method** has been chosen for detailed representation. Qualitative analysis of media and document content, as well as unstructured interviews with important experts in Lithuanian-Polish relations, helps to reveal the real situation. During the interviews, the position and role of EAPL-CFA and APL in the transformation of bilateral relations in 2016-2020 were analysed.

In the theoretical part, a new realistic-constructivist model of strategic partnership has been chosen, which allowed the research to be more flexible, examining how interest groups as national minorities can influence a certain strategic partnership-building process and how political leaders who build strategic partnerships allow their relationships to be influenced by interest groups. And the theory of political participation of national minorities allowed for a broader understanding of the individuality of each case of national minority parties and their factor in the development of foreign policy, expanding it in the study of work. Based on these theories and research, it turned out that:

- Upon the analysis of dynamics of Lithuanian-Polish relations and research of leaders' positions in the development of relations, a realistic-constructivist model of strategic partnership was applied to these relations, which states that not only security but also leaders' qualities and beliefs are important in building cross-border relations. This allowed to further investigate the factor of EAPL-CFA and APL in the formation of Lithuanian-Polish relations, distinguishing: the cases of Russia, Belarus, the Polish national minority and the EU.
- Upon examining the factor of EAPL-CFA and APL in the formation of Lithuanian-Polish foreign policy issues in 2016-2020, it became clear that EAPL-CFA and APL are not a factor consolidating Lithuanian-Polish relations in foreign policy in 2016-2020. This means that these organisations, as interest groups, cannot influence this relationship in any way. However, these cases have revealed that national minorities are not only involved in foreign policy, but are interested in a wide range of foreign policy issues. This statement makes it possible to extend the theory that has hitherto prevailed that national minority parties focus on a limited set of foreign policy issues, so it is worth emphasising that each case is unique.
- The case of the Polish national minority showed that the hypothesis that the provisions and objectives declared by the EAPL-CFA and APL fully correspond to the actual activities of these organisations is only partially confirmed, as the provisions of their program, the legal amendments to the EAPL-CFA registered in the Seimas and their statements in the Lithuanian media show that in 2016-2020 they moved away from the issues of national minorities and social issues declared in their 2016 program regulations.

For future research, it is recommended to further investigate the factor of this party in the development of foreign policy. There are almost no studies analysing the impact of minority political parties on foreign policy, so the prospects would be to explore the role of several national minority parties in foreign policy-making in Europe in order to broaden the field of theory.

## **PRIEDAI**

### **Priedas Nr.1**

Interviu su istoriku, politologu, Lietuvos lenkų mokslininkų draugijos (lenk. Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy) nariu, buvusiu Balstogės universito filialio Ekonomikos-Informatikos fakulteto dekanu Jaroslavu Volkonovskiū (originalas)

Atliktas 2020 m. gegužės 8 d.

**Czy praca Akcji Wyborczej Polaków na Litwie-Związku Chrześcijańskich Rodzin i Związku Polaków na Litwie w latach 2016-2020 była owocna? Jak można podsumować wyniki pracy uzyskane przez przedstawicieli AWPL podczas tej kadencji sejmowej?**

Związek z Rosjanami (wciągnięcie ich na wspólną listę) nie pozwolił dla tej partii osiągnąć swoje podstawowe cele, dlatego jej obecność w Sejmie, mimo, że była w koalicji rządzącej, nie przyniosła rozwiązań problemów Polaków na Litwie – partia zadbała tylko, żeby wejść do Sejmu, natomiast nic nie zrobiła, żeby rozwiązać sztandarowe problemy – pisownię nazwisk i dwujęzyczne nazewnictwo, co można było zrobić w Ustawie o mniejszościach narodowych będąc w koalicji większościowej – faktycznie to jest zdrada tych sztandarowych haseł. Drugą płaszczyzną są problemy w szkolnictwie polskim na Litwie – szkoły te są spolityzowane w większości, a wyniki tych szkół są bardzo słabe.

**Czy popieranie partii może być drogą do rostrzygnięcia nieporozumień lub problemów w stosunkach polsko-litewskich?**

Może być, jeżeli ta partia będzie skuteczna w swym dążeniu do programowych celów, a nie będzie zmieniać te cele, kiedy jest u władzy, bo dzisiaj faktycznie mamy zdradę tych celów.

**AWPL jest partia mniejszości w litewskim rządzie, także występuje w dyskusjach o Polakach na Litwie w Polsce. Jak ważnym aspektem dla AWPL jest być na poziomie międzynarodowym i jakie na to ma resursy?**

Dzisiaj AWPL jest w koalicji rządzącej i w rządzie, więc ma szerokie pole do osiągnięcia swych celów, ale niestety nic w tym celu nie robi, poza stwierdzeniem, że, według ich, nazwiska w wersji oryginalnej stały się dla partii problemem pięciorzędnej wagi. Jest to też afront wobec RP, która od

wielu lat zabiega o polską pisownię nazwisk i dwujęzyczność nazewnictwa dla Polaków na Litwie. Na arenie międzynarodowej w działaniach AWPL brakuje odpowiednich resursów i potencjału.

**Liderzy AWPL są znani z retoryki bliskiej oficjalnej linii władz Rosji . Czy to, że w wyborach partia staje wraz z Sojuszem Rosyjskim, może oznaczać, że tym samym utraciła zaufanie władz Polski, którzy trzymają się tej samej pozycji co Litwa?**

Tak, z powodu sojuszu z prokremlowskimi Rosjanami AWPL utraciła zaufanie władz RP i większej części elity politycznej na Litwie.

**Ta kadencja sejmowa dla przedstawicieli AWPL i ZPL była obfita w skandale, czy metody działania tych organizacji mniejszości polskiej na Litwie mogą być do zaakceptowania?**

Nie, te skandale z fakturami, hotelami, kolacjami i drogami są nie do zaakceptowania.

**Czy AWPL i ZPL są zainteresowani w rozterkach polsko-litewskich? Czy małe konflikty lub ochłodzenie w stosunkach polsko-litewskich oznacza dla AWPL i ZPL większe rankingi, pole do komentowania oraz zabezpieczony statusa beneficjenta międzynarodowego podczas tworzenia dialogu?**

Według mojej opinii AWPL i ZPL są zainteresowane w napięciach polsko-litewskich, a nie w rozwiązywaniu problemów Polaków na Litwie, gdyż to nakręca niechęć Polaków do władz Litwy co powoduje wzrost w rankingu pozycji AWPL. Polska mniejszość podlega ochronie na płaszczyźnie międzynarodowej, ale potrzebny tam jest konstruktywny dialog, którego brakuje z AWPL i ZPL.

**17 kwietnia Parlament Europejski przyjął rezolucję dotyczącą walki z pandemią koronawirusa, w którym znalazł się fragment krytykujący działania władz polskich podczas pandemii. Rezolucję poparł m.in. europoseł Waldemar Tomaszewski. Wielu taką postawę pana Tomaszewskiego krytykowało, m.in. Rafał Dzieciolowski, stwierdził, że ta postawa nie jest żadnym zaskoczeniem, twierdząc, że „swoimi działaniami politycznymi na Litwie raczej zaprzecza swej narracji. (...)Wreszcie, w trudnym momencie, kiedy Polska jest pod prężaniem lewicy europejskiej i jednocześnie zmaga się z pandemią i stara się zachować porządek konstytucyjny w**

*państwie pan Tomaszewski przyłącza się do lewaków i krytykuje rząd RP. Tylko z pozoru są to niekonsekwentne działania. Tak naprawdę chodzi o realizację niepolskiego interesu polegającego na izolowaniu, osłabianiu i szkalowaniu Polski.” <https://niezalezna.pl/324814-od-lat-po-stronie-wrogow-polski-czemu-europosel-tomaszewski-poparl-godzaca-w-polske-rezolucje>*

W pełni zgadzam się z powyższą opinią - od pewnego okresu W. Tomaszewski nie popiera w PE stanowiska Polski w wielu kwestiach. Wynika to z zobowiązań wspólnej listy z Rosjanami. Takie działania jak obrona posłanki Rozowej przed impeachmentem, składanie kwiatów pod pomnikami żołnierzy sowieckich z georgiewską wstęgą w klapie i inne świadczą o działaniu na szkodę Polaków na Litwie i działaniu wbrew interesom Polski.

**Drugim przykładem jest przyjęta przez Sejm RL rezolucja potępiająca rewizjonizm historyczny Federacji Rosyjskiej. Wśród 97 posłów, którzy poparli akt potępiający rosyjską propagandę historyczną było troje posłów AWPL-ZChR: Michał Mackiewicz, Jarosław Narkiewicz i Rita Tamašunienė. Pozostali pięciu członków nie wzięło udziału w głosowaniu. Czy odnośnie tych przykładów, można wyciągnąć wnioski, jaką rolę pełni AWPL i jej lider odnośnie Polski?**

W ostatnich latach frakcja AWPL nie chce zajmować stanowiska wobec rewizjonizmu historycznego Rosji – to wypływa z obowiązków ze wspólnej listy z prokremlowskimi Rosjanami. Według mojej opinii starosta frakcji AWPL-ZCHR Wanda Krawczonok musiała wystąpić podczas omawiania tej rezolucji i jednoznacznie poprzeć ją, przypominając, że w ostatnich miesiącach Rosja podejmuje kroki negujące wymordowania ponad 22 tysięcy oficerów i inteligencji Polskiej w Katyniu. Ta rezolucja to był idealny moment do zbudowania płaszczyzn wspólnego polsko-litewskiego działania w Sejmie Litwy, niestety ale AWPL kolejny raz to zmarnowała. Obecność Jarosława Narkiewicza i Rity Tamašunienė można wytłumaczyć tym, że to minister Spraw Zagranicznych (ich kolega z rządu) LinasLinkeviczius był inicjatorem tej rezolucji i oni musieli go podtrzymać. Michał Mackiewicz przyszedł, żeby chociaż ktoś był z frakcji na tym posiedzeniu – to jest żenada. Takie działania frakcji AWPL-ZCHR kompromitują jej i bardzo źle są oceniane w Polsce.

## **Priedas Nr.2**

Interviu su istoriku, politologu, Lietuvos lenkų mokslininkų draugijos (lenk. Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy) nariu, buvusiu Balstogės universito filialio Ekonomikos-Informatikos fakulteto dekanu Jaroslavu Volkonovskiū (vertimas iš lenkų kalbos)

Atliktas 2020 m. gegužės 8 d.

**Ar Lietuvos lenkų rinkimų akcijos - Krikščioniškų šeimų sąjungos ir Lietuvos lenkų sąjungos darbas 2016-2020 metais buvo vaisingas? Kaip apibendrinti šios kadencijos AWPL atstovų darbo rezultatus?**

Santykiai su rusais (įskaitant juos bendrame sąrašė) neleido šiai partijai pasiekti pagrindinių tikslų, todėl jos buvimas Seime, nors ir buvo valdančiojoje koalicijoje, neatnešė sprendimų lenkų problemoms Lietuvoje. Partija rūpinosi tik patekimu į Seimą, tačiau ji nieko nepadarė, kad išspręstų pavyzdines problemas - pavardžių rašybos ir dvikalbių vietovardžių lentelių, ką būtų galima padaryti Tautinių mažumų įstatyme esant daugumos koalicijoje - iš tikrųjų tai yra šių flagmanų šūkių išdavystė. Antroji plotmė yra lenkiško švietimo problemos Lietuvoje – šios mokyklos dažniausiai yra politizuotos, o šių mokyklų rezultatai labai prasti.

**Ar partijos palaikymas gali būti būdas išspręsti nesusipratimus ar problemas Lenkijos ir Lietuvos santykiuose?**

Gali būti, jei ši partija efektyviai sieks programinių tikslų ir būdama valdžioje šių tikslų nepakeis, nes šiandien iš tikrųjų turime šių tikslų išdavystę.

**LLRA-KŠS yra mažumos partija esanti Lietuvos valdžioje, ji taip pat pasirodo diskusijose apie Lietuvos lenkus Lenkijoje. Kiek svarbu LLRA-KŠS būti tarptautiniame lygmenyje ir ar turi tam pakankamai resursų?**

Šiandien LLRA-KŠS yra valdančiojoje koalicijoje ir vyriausybėje, todėl turi plačias galimybes siekti savo tikslų, bet, deja, nieko nedaro, išskyrus tai, kad, anot jų, pradiniam variante pavardės tapo penktos eilės problema partijai. Tai ir įžeidimas Lenkijos Respublikai, kuri jau daug metų siekia, kad

Lietuvos lenkams būtų lenkiška pavardžių rašyba ir dvikalbės lentelės. Tarptautinėje arenoje LLRA-KŠS veiklai trūksta pakankamai resursų ir potencialo.

**LLRA-KŠS lyderiai yra žinomi dėl savo retorikos, artimos oficialiai Rusijos vyriausybės linijai. Ar tai, kad partija rinkimuose kandidatuoja kartu su Rusų aljansu, gali reikšti, kad ji prarado Lenkijos valdžios, užimančios tokias pat pozicijas, kaip ir Lietuva, pasitikėjimą?**

Taip, dėl sąjungos su prokremliskais rusais LLRA-KŠS prarado Lenkijos valdžios ir didžiosios dalies politinio elito pasitikėjimą Lietuvoje.

**Ši parlamentinė kadencija LLRA-KŠS ir LLS atstovams buvo skandalinga, ar gali būti priimtini šių lenkų mažumos organizacijų veiklos metodai Lietuvoje?**

Ne, šie skandalai su sąskaitomis faktūromis, viešbučiais, vakarienėmis ir keliais yra nepriimtini.

**Ar LLRA-KŠS ir LLS domina Lenkijos ir Lietuvos barniai? Ar nedideli konfliktai ar atšalimas Lenkijos ir Lietuvos santykiuose reiškia LLRA-KŠS ir LLS didesnius reitingus ir erdvę komentuoti?**

Mano nuomone, LLRA-KŠS ir LLS yra suinteresuoti lenkų ir lietuvių įtampa, o ne lenkų problemų sprendimu Lietuvoje, nes tai skatina lenkų nenorą Lietuvos valdžios atžvilgiu, dėl ko kyla LLRA-KŠS reitingas. Lenkų mažuma yra saugoma tarptautiniu lygiu, tačiau reikalingas konstruktyvus dialogas, kurio trūksta LLRA-KŠS ir LLS.

**Balandžio 17 dieną Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl kovos su koronaviruso pandemija, kurioje buvo fragmentas, kritikuojantis Lenkijos valdžios veiksmus pandemijos metu. Rezoliucijai, be kita ko, pritarė EP narys Valdemar Tomaševski. Daugelis kritikavo P. Tomaševskio požiūrį, pvz.: Rafałas Dzięciołowski sakė, kad toks požiūris nestebina, sakydamas, kad „savo politiniais veiksmais Lietuvoje jis veikiau prieštarauja savo išsakytomis pozicijoms. (...) Pagaliau sunkiu momentu, kai Lenkiją plėšia Europos kairieji ir ji tuo pačiu kovoja su pandemija bei bando išlaikyti konstitucinę santvarką šalyje, ponas Tomaševskis prisijungia prie**

**kairiųjų ir kritikuoja lenkų vyriausybę. Tai tik iš pažiūros nenuosekli veikla. Tiesą sakant, kalbama apie nelenkiško intereso izoliuoti, susilpninti ir šmeižti Lenkiją įgyvendinimą”.**

Visiškai sutinku su minėta nuomone – kurį laiką W. Tomaszewskis daugeliu klausimų nepalaiko Lenkijos pozicijos EP. Taip yra dėl bendro sąrašo su rusais įsipareigojimų. Tokios veiklos kaip europarlamentaro Rozovos gynimas nuo apkaltos, gėlių padėjimas prie sovietų karių paminklų su Georgijevo kaspinu atlape ir kitą liudija veikimą Lietuvos lenkų nenaudai ir veikimą prieš Lenkijos interesus.

**Antras pavyzdys – Lietuvos Seimo priimta rezoliucija, smerkianti Rusijos Federacijos istorinį revizionizmą. Tarp 97 parlamentarų, palaikiusių Rusijos istorinę propagandą smerkiantį aktą, buvo trys parlamentarai iš LLRA-KŠS: M. Mackevič, J. Narkevič ir R. Tamašunienė. Kiti penki nariai balsavime nedalyvavo. Ar galima daryti kokias nors išvadas dėl šių pavyzdžių, koks LLRA-KŠS ir jos lyderio vaidmuo Lenkijos atžvilgiu?**

Pastaraisiais metais LLRA frakcija nenori užimti pozicijos dėl Rusijos istorinio revizionizmo – tai įsipareigojimų iš bendro sąrašo su prokremliškais rusais rezultatas. Mano nuomone, LLRA-KŠS frakcijos seniūnė Vanda Kravčionok turėjo pasirodyti ir vienareikšmiškai ją paremti, primindama, kad pastaraisiais mėnesiais Rusija ėmėsi veiksmų, kad paneigtų per 22 000 lenkų karininkų ir inteligentijos nužudymą Katynėje. Šis nutarimas buvo puikus momentas sukurti platformas bendrai Lenkijos ir Lietuvos veiklai Lietuvos Seime, bet, deja, LLRA-KŠS tai vėl iššvaistė. J. Narkevičiaus ir R. Tamašunienės buvimas paaiškinamas tuo, kad užsienio reikalų ministras (jų kolega iš vyriausybės) Linas Linkevičius buvo šio nutarimo iniciatorius ir jie turėjo jį palaikyti. M. Mackevič atėjo, kad bent kas nors iš frakcijos būtų šiame posėdyje – tai yra gėda. Tokie LLRA-KŠS frakcijos veiksmai kompromituoja ją ir yra labai blogai vertinami Lenkijoje.

### **Priedas Nr.3**

Interviu su žurnalistu ir 2020 m. Lenkų Diskusijų Klubo pirmininku Antoni Radčenko

(originalas)

Atliktas 2020 m. gegužės 19 d.

**Czy praca Akcji Wyborczej Polaków na Litwie-Związku Chrześcijańskich Rodzin i Związku Polaków na Litwie w latach 2016-2020 była owocna? Jak można podsumować wyniki pracy uzyskane przez przedstawicieli AWPL podczas tej kadencji sejmowej?**

Trudno odpowiedzieć jednoznacznie na to pytanie. Z jednej strony AWPL-ZChR jest w koalicji rządzącej i ma dwa czołowe resorty w kraju, czyli Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Ministerstwo Łączności. Jeśli porównamy z poprzednią kadencją, kiedy przez pewien czas AWPL-ZChR również była w koalicji rządzącej, to oczywiście jest sukces polskiej partii. Z drugiej strony nie udało się rozwiązać żadnego z tzw. kluczowych problemów polskiej mniejszości na Litwie, czyli na przykład przyjęcie Ustawy o mniejszości narodowych, rozwiązania kwestii oryginalnej pisowni nazwisk, czy kwestie związane z oświatą (niestety po ujednoczonym egzaminie maturalnym z języka litewskiego wyniki w polskich szkołach są gorsze niż w litewskich). Można zauważyć pewien trend, że ostatnio AWPL-ZChR odchodzi od postulatów mniejszości narodowych na rzecz postulatów socjalnych. Z pewnością w ten sposób partia próbuje utwierdzić się i zyskać nowych wyborców. Sądzę, że na dłuższą metę jest to błędna strategia, ponieważ mimo zapewnień Waldemara Tomaszewskiego oraz polityków partii, że AWPL-ZChR nie reprezentuje tylko mniejszość polską (czy bardziej ogólnie mniejszości narodowe), to dla większości społeczeństwa, zresztą jak dla samych wyborców, kojarzy się jako partia Polaków na Litwie. Mówiąc o mijającej kadencji warto dodać, że minister łączności Jarosław Narkiewicz ciągle był bohaterem różnych skandali korupcyjnych czy wizerunkowych. Czy to będzie miało wpływ na wynik wyborczy jesienią trudno przewidzieć, ponieważ elektorat AWPL-ZChR kieruje się innymi wartościami niż społeczeństwo litewskie. Sądzę, że nadal panuje zasada „głosowania na swoich”. Co prawda z każdymi wyborami poparcie Akcji Wyborczej maleje, tym bardziej, że w tym roku sporo rosyjskich głosów może odebrać Wiktor Uspaskich.

**17 kwietnia Parlament Europejski przyjął rezolucję dotyczącą walki z pandemią koronawirusa, w którym znalazł się fragment krytykujący działania władz polskich podczas pandemii. Rezolucję poparł m.in. europoseł Waldemar Tomaszewski. Wielu taką postawę pana Tomaszewskiego krytykowało, m.in. Rafał Dzieciolowski, stwierdził, że ta postawa nie jest żadnym zaskoczeniem, twierdząc, że „swoimi działaniami politycznymi na Litwie raczej zaprzecza**

*swej narracji. (...)Wreszcie, w trudnym momencie, kiedy Polska jest pod prężaniem lewicy europejskiej i jednocześnie zмага się z pandemią i stara się zachować porządek konstytucyjny w państwie pan Tomaszewski przyłącza się do lewaków i krytykuje rząd RP. Tylko z pozoru są to niekonsekwentne działania. Tak naprawdę chodzi o realizację niepolskiego interesu polegającego na izolowaniu, osłabianiu i szkalowaniu Polski.”*

Drugim przykładem jest przyjęta przez Sejm RL rezolucja potępiająca rewizjonizm historyczny Federacji Rosyjskiej. Wśród 97 posłów, którzy poparli akt potępiający rosyjską propagandę historyczną było troje posłów AWPL-ZChR: Michał Mackiewicz, Jarosław Narkiewicz i Rita Tamašunienė. Pozostali pięciu członków nie wzięło udziału w głosowaniu. Czy odnośnie tych przykładów, można wyciągnąć wnioski, jaką rolę pełni AWPL i jej lider odnośnie Polski oraz twierdzić, że tym samym utraciła zaufanie władz Polski?

Z pewnością autorytet Waldemara Tomaszewskiego został nadszarpięty po 9 maja 2014 r. kiedy pojawił się na Cmentarzu Antokolskim z tzw. wstążką Św. Jerzego, która była i pozostaje symbolem prorosyjskich separatystów na wschodzie Ukrainy. Ten gest, który musiał zjednać rosyjskojęzycznych wyborców, był krytykowany nie tylko na Litwie oraz w Polsce. Poza tym trzeba pamiętać, że obecnie rządzące w Polsce Prawo i Sprawiedliwość w dużym stopniu jest partią antykremlowską. Dlatego z pewnością działania i wypowiedzi lidera AWPL-ZChR sporą część polityków i działaczy PiS drażnią. Sądzę, że Tomaszewski został zakładnikiem swej polityki, ponieważ rozumie, że nie może zrezygnować do końca z prorosyjskiej retoryki, ponieważ straci głosy rosyjskojęzyczne, a to oznacza brak własnej frakcji w Sejmie RL. Odnośnie wspomnianych przez Panią wypadków, to trudno powiedzieć, co konkretnie wpłynęło na taką lub inną decyzję. Całkiem możliwe, że w przypadku głosowania w PE zadziałał czynnik ludzki i po prostu europoseł wcisnął nie ten przycisk, a później jako klasyczny „władca autorytarny” nie mógł przyznać się do błędu. Nie wykluczałbym takiej możliwości, ponieważ nie sądzą, że Tomaszewski popiera otwarty konflikt z PiS. Odnośnie głosowania w Sejmie sprawa jest podobna. Całkiem możliwe, że pozostali posłowie mieli jakieś sprawy w tym czasie – trzeba zaznaczyć, że nie wszyscy reprezentanci partii ogólnolitevskich również wzięli udział w głosowaniu – i nie mogli zagłosować. W tym przypadku, moim zdaniem, AWPL-ZChR popełniła błąd wizerunkowy. Partia od lat ma przypiętą łatkę „siły prorosyjskiej na Litwie”, gdyby wprowadzono dyscyplinę partyjną w czasie głosowania, to byłby argument dla przeciwników politycznych, że ich oskarżenia nie mają rację bytu. Niestety szansę nie wykorzystano.

**Czy AWPL i ZPL są zainteresowani w rozterkach polsko-litewskich? Czy małe konflikty lub ochłodzenie w stosunkach polsko-litewskich oznacza dla AWPL I ZPL większe rankingi, pole do komentowania oraz zabezpieczony statusa beneficjenta międzynarodowego podczas tworzenia dialogu?**

Z pewnością sytuacja konfliktowa na tle etnicznym lub narodowościowym pozwala AWPL-ZChR mobilizować elektorat. Czy robi to świadomie, czy nie, to już jest inne pytania. Z pewnością jest racji w tym, że AWPL-ZChR ma rację bytu, kiedy władze centralne nie realizują tzw. polskich postulatów. Ostatnio co raz więcej partii politycznych w swych programach poświęca miejsce kwestiom związanym z prawami mniejszości narodowych (od konserwatystów do socjaldemokratów). Nie wykluczone, jeśli litewskie partie faktycznie zmieniają podejście do tej sprawy i zaczną realizować postulaty zawarte w ich programach wyborczych, to poparcie AWPL-ZChR będzie malała.

**Pozycja AWPL w koalicji rządzącej jest mocna, więc dlaczego nadal nie jest stworzona ustawa o mniejszościach narodowych lub rozwiązane takie ważne kwestie, jak oryginalna pisownia, o której od lat mówi AWPL? Czy wypowiedź starosty frakcji AWPL-ZChR w Sejmie Wandy Krawczonok, że kwestia oryginalnej pisowni imion i nazwisk dla Akcji Wyborczej Polaków na Litwie-Związku Chrześcijańskich jest tylko "sprawa pięciorzędna" może odzwierciedlać prawdziwą politykę partii?**

To jest podstawowe pytanie, które w pierwszej kolejności trzeba skierować do samej partii. Najbardziej proste wytłumaczenie jest takie, że po prostu nie mogą przekonać do tego swych partnerów koalicyjnych. W Związku Chłopów i Zielonych jest sporo osób, którzy mają poglądy narodowo-nacjonalistyczne, dla których rozwiązanie tych kwestii jest nie do przyjęcia. Warto zwrócić uwagę, że Wanda Krawczonok wypowiedziała te słowa, kiedy AWPL-ZChR oficjalnie dołączyła do koalicji rządzącej. Jeśli spojrzymy na wypowiedzi i działania polityków Akcji Wyborczej, to zazwyczaj na początku sprawy narodowościowe bywają wyciszane, oraz zaczynają być akcentowane bliżej wyborów, kiedy trzeba mobilizować elektorat. Poza tym nie można wykluczyć, że AWPL-ZChR nie jest zainteresowana w rozwiązaniu tych problemów, ponieważ wówczas straciłaby rację bytu.

#### **Priedas Nr.4**

Interviu su žurnalistu ir 2020 m. Lenkų Diskusijų Klubo pirmininku Antoni Radčenko (vertimas iš lenkų kalbos)

Atliktas 2020 m. gegužės 19 d.

**Ar Lietuvos lenkų rinkimų akcijos - Krikščioniškų šeimų sąjungos ir Lietuvos lenkų sąjungos darbas 2016-2020 metais buvo vaisingas? Kaip apibendrinti šios kadencijos LLRA-KŠS atstovų darbo rezultatus?**

Sunku vienareikšmiškai atsakyti į šį klausimą. Viena vertus, LLRA-KŠS yra valdančiojoje koalicijoje ir vadovauja dviem ministerijomis šalyje, t.y. Vidaus reikalų ministerija ir Susisiekimo ministerija. Palyginus su ankstesne kadencija, kai LLRA-KŠS kurį laiką taip pat buvo valdančiojoje koalicijoje, tai, be abejojimo, yra sėkmė lenkiškai partijai. Kita vertus, nė vienas iš vadinamųjų esminių lenkų mažumos Lietuvoje problemų neišspręsta, t.y. Tautinių mažumų įstatymo priėmimas, originalios pavardžių rašybos klausimo išsprendimas arba su švietimu susiję klausimai (deja, po suvienodinto lietuvių kalbos brandos egzamino rezultatai lenkiškose mokyklose yra prastesni nei lietuviškose). Pastebima tam tikra tendencija, kad pastaruoju metu LLRA-KŠS nuo tautinių mažumų postulatų tolsta socialinių postulatų naudai. Neabejotinai taip partija bando sustiprėti ir įgyti naujų rinkėjų. Manau, kad ilgalaikėje perspektyvoje tai yra neteisinga strategija, nes nepaisant V. Tomaševskio ir partijos politikų patikinimo, kad LLRA-KŠS atstovauja ne tik lenkų mažumai (ar apskritai tautinėms mažumoms), tai daugumai visuomenės, kaip ir patiems rinkėjams, ji siejasi kaip su Lietuvos lenkų partija. Kalbant apie praeinančią kadenciją, verta pridurti, kad susisiekimo ministras J. Narkevičius buvo įvairių korupcijos ir įvaizdžio skandalų herojus. Ar tai turės įtakos rinkimų rezultatui rudenį, sunku prognozuoti, nes LLRA-KŠS elektoratas vadovaujasi kitokiomis vertybėmis nei Lietuvos visuomenė. Manau, kad vis dar galioja principas „balsuokite už savo žmones“. Tiesa, su kiekvienais rinkimais palaikymas Rinkimų akcijai mažėja, tuo labiau, kad šiame daug rusų balsų gali paimti Viktoras Uspaskichas.

**Balandžio 17 dieną Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl kovos su koronaviruso pandemija, kurioje buvo fragmentas, kritikuojantis Lenkijos valdžios veiksmus pandemijos metu. Rezoliucijai, be kita ko, pritarė EP narys Valdemar Tomaševski. Daugelis kritikavo P. Tomaševskio požiūrį, pvz.: Rafałas Dzięciółowski sakė, kad toks požiūris nestebina, sakydamas, kad „savo politiniais veiksmais Lietuvoje jis veikia prieštarauja savo išsakytomis pozicijoms. (...) Pagaliau sunkiu momentu, kai Lenkiją plėšia Europos kairieji ir ji tuo pačiu kovoja su**

pandemija bei bando išlaikyti konstitucinę santvarką šalyje, ponas Tomaševskis prisijungia prie kairiųjų ir kritikuoja lenkų vyriausybę. Tai tik iš pažiūros nenuosekli veikla. Tiesą sakant, kalbama apie nelenkiško intereso izoliuoti, susilpninti ir šmeižti Lenkiją įgyvendinimą”.

**Antras pavyzdys – Lietuvos Seimo priimta rezoliucija, smerkianti Rusijos Federacijos istorinį revizionizmą. Tarp 97 parlamentarų, palaikiusių Rusijos istorinę propagandą smerkiantį aktą, buvo trys parlamentarai iš LLRA-KŠS: M. Mackevič, J. Narkevič ir Rita Tamašunienė. Kiti penki nariai balsavime nedalyvavo. Ar galima daryti kokias nors išvadas dėl šių pavyzdžių, koks LLRA-KŠS ir jos lyderio vaidmuo Lenkijos atžvilgiu?**

Be abejo, Waldemaro Tomaševskio autoritetas buvo suteptas po 2014 metų gegužės 9 dienos, kai jis Antakalnio kapinėse pasirodė su vadinamąja Šv. Jurgio juostele, kuri buvo ir išlieka prorusiškų separatistų Rytų Ukrainoje simboliu. Šis gestas, turėjęs užkariauti rusakalbius rinkėjus, buvo kritikuojamas ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje. Be to, reikia atsiminti, kad šiuo metu Lenkijoje valdanti Teisė ir teisingumas didžiąja dalimi yra antikremliška partija. Todėl LLRA-KŠS lyderio veiksmai ir pareiškimai tikrai erzina didelę dalį PiS politikų ir aktyvistų. Manau, kad Tomaševskis tapo savo politikos įkaitu, nes supranta, kad negali iki galo atsisakyti prorusiškos retorikos, nes praras rusakalbių balsus, o tai reiškia, kad jis neturės savo frakcijos LR Seime. Kalbant apie Jūsų paminėtus nelaimingus atsitikimus, sunku pasakyti, kas konkrečiai turėjo įtakos tam ar kitam sprendimui. Visai gali būti, kad balsavimo EP atveju suveikė žmogiškasis faktorius ir europarlamentaras tiesiog paspaudė ne tą mygtuką, o tada kaip klasikinis „autoritarinis valdovas“ negalėjo pripažinti savo klaidos. Neatmesčiau tokios galimybės, nes nemanau, kad Tomaszewskis palaiko atvirą konfliktą su PiS. Kalbant apie balsavimą Seime, situacija panaši. Gali būti, kad kiti parlamentarai tuo metu turėjo problemų – reikia pažymėti, kad balsavime taip pat dalyvavo ne visi visos Lietuvos partijų atstovai – ir negalėjo balsuoti. Šiuo atveju, mano nuomone, LLRA-KŠS padarė vaizdžią klaidą. Jau daugelį metų partija turi prisegtą „prorusiškos galios Lietuvoje“ lopinėlių, jei per balsavimą būtų įvesta partinė drausmė, tai būtų argumentas politiniams oponentams, kad jų kaltinimai nepagrįsti. Deja, proga nebuvo išnaudota.

**Ar LLRA-KŠS ir LLS domina Lenkijos ir Lietuvos barniai? Ar nedideli konfliktai ar atšalimas Lenkijos ir Lietuvos santykiuose reiškia LLRA-KŠS ir LLS didesnius reitingus ir erdvę komentuoti?**

Žinoma, konfliktinė situacija dėl etninės ar nacionalinės kilmės leidžia LLRA-KŠS mobilizuoti rinkėjus. Ar jis tai daro sąmoningai, ar ne, tai jau kiti klausimai. Tikrai teisinga, kad LLRA-KŠS turi pagrindą, kai centrinės valdžios institucijos neįgyvendina vadinamųjų lenkų postulatų. Pastaruoju metu vis daugiau politinių partijų savo programose skiria savo vietą problemoms, susijusioms su tautinių mažumų teisėmis (nuo konservatorių iki socialdemokratų). Neatmetama galimybė, kad Lietuvos partijoms iš tikrųjų pakeitus požiūrį į šį reikalą ir pradėjus įgyvendinti rinkiminėse programose esančius postulatus, LLRA-KŠS parama sumažės.

**LLRA-KŠS pozicija valdančiojoje koalicijoje tvirta, tad kodėl vis dar neparengtas tautinių mažumų įstatymas ar neišspręstos svarbios problemos, pavyzdžiui, originali rašyba, apie kurią LLRA-KŠS kalba jau ne pirmus metus? Ar LLRA-KŠS frakcijos seniūnės Vandos Kravčionok teiginys, kad Lietuvos lenkų rinkimų akcijai-Krikščionių šeimų sąjungai vardų ir pavardžių originalios rašybos klausimas yra tik „penktos eilės klausimas“ atspindi tikrąją partijos politiką?**

Tai esminis klausimas, kurį pirmiausia reikia pateikti pačiai partijai. Paprasčiausias paaiškinimas – jie tiesiog negali įtikinti savo koalicijos partnerių tai padaryti. Valstiečių ir žaliųjų sąjungoje yra daug tautiškai-nacionalistinių pažiūrų žmonių, kuriems šių klausimų sprendimas yra nepriimtinas. Verta paminėti, kad šiuos žodžius Vanda Kravčionok ištarė, kai LLRA-KŠS oficialiai prisijungė prie valdančiųjų koalicijos. Jei pažiūrėtume į Rinkimų akcijos politikų pasisakymus ir veiksmus, dažniausiai iš pradžių tautiniai klausimai nutylimi, o akcentuojami artėjant rinkimams, kai reikia sutelkti rinkėjus. Be to, negalima atmesti galimybės, kad LLRA-KŠS nėra suinteresuota šių problemų sprendimu, nes tada ji prarastų savo prasmę.

## **Priedas Nr.5**

Interviu su žurnaliste Evelina Knutovič (originalas)

Atliktas 2022 m. balandžio 12 d.

**Kaip vertinate dabartinius Lietuvos ir Lenkijos santykius? Kaip manote, kas lėmė nuo 2017m. pastebimą santykių pagėrėjimą?**

Lenkijos ir Lietuvos santykius galima vertinti kaip labai gerus. Abi šalys vienija strateginę partnerystę, panašus požiūris į užsienio politiką bei Rusijos ir Baltarusijos keliamas grėsmes. Tokį

pagerėjimą lėmė pokyčiai Lietuvos ir Lenkijos valdžioje. Lenkijos Teisės ir Teisingumo partija neturi tiek sąjungininkų ES, todėl santykių su Lietuva pagerėjimas jiems buvo į naudą. Tą laiką pastebėjo Lietuvos pusėje. Tono pasikeitimą lėmė ir bendros grėsmės atsiradimas, t. y. Rusijos agresija prieš Ukrainą.

**Kalbant apie geresnius santykius, ar galima teigti, kad Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga ir Lietuvos lenkų sąjunga buvo/yra konsoliduojantis Lietuvos – Lenkijos santykius veiksny?**

Greičiau atvirkščiai. „Nasza Gazeta“ atvejis galėjo pakenkti gerėjantiems Lietuvos ir Lenkijos santykiams. Tai ypač matosi 2018 m. vykusiuose Lenkijos Nepriklausomybės 100-mečio minėjimuose, kurių metu LLRA buvo labai pasyvi, leidosi į konfliktus nedalyvaudama ar dalyvaudama kada pati panorės minėjimų ceremonijose ir pan.

Kitas reikalas, kad pati partija save mato kaip galinčią tuos santykius konsoliduoti, pavyzdžiui, bendraudama su (dažnai radikalių pažiūrų) Lenkijos parlamentarais.

**Ar LLRA-KŠS turi stiprias politines pozicijas, kad galėtų savo veiksmais paveikti Lietuvos – Lenkijos ir EU – Lenkijos santykių eigą? O ar turi svertu, kad LR Seime galėtų įgyvendinti Lenkijos interesus?**

Praėjusiame klausime minėtas 2018 m. minėjimų atvejis parodė, kad toks (greičiausiai netyčinis) bandymas nepavyko. Iki 2017 m. LLRA teoriškai galėjo daryti tam tikrą poveikį, kuo nuolat naudojosi pagal schemą: „valstybė atmetė projektą, susijusį su tautinėmis mažumomis, mes esame diskriminuojami, išreikškite susirūpinimą“. Lenkija tokį susirūpinimą išreikšdavo, prasidėdavo konfliktas. Dabar LLRA jau nebegali pasinaudoti tokiu koziriu, nes Lenkija prarado pasitikėjimą šia partija, o partijos viešai deklaruoti postulatai jau yra įvedami kitų Lietuvos partijų (pokyčiai dėl asmenvardžių rašybos).

Panašiai yra ir su galimybe įgyvendinti Lenkijos projektus, jau vien dėl to, kad jiems kuo toliau, tuo sunkiau bus patekti į Seimą, nes pasitikėjimas šia partija mažėja net ilgalaikių gerbėjų tarpe. Net gavus minimalų būtinų balsų skaičių, LLRA neturės tiek galios, kad galėtų siūlyti galimus Lenkijos projektus.

**Ar Lietuvos lenkų rinkimų akcijos - Krikščioniškų šeimų sąjungos ir Lietuvos lenkų sąjungos darbas 2016-2020 m. buvo vaisingas? Kaip apibendrinti šios kadencijos LLRA-KŠS atstovų darbo rezultatus?**

Partijos veikla minėtais metais nebuvo vaisinga. Taip įvyko dėl to, kad LLRA lyderiai postulatus, leidusius jiems patekti į Seimą, t. y., Tautinių mažumų įstatymo ar asmenvardžių rašybos klausimų išsprendimą įvertino kaip nesvarbius. Kitaip tariant, klausimus, kuriuos pažadėjo išspręsti LLRA, sprendė kitos partijos, kaip antai Laisvės partija ar Lietuvos Socialdemokratų partija. Taigi, LLRA visiškai nepasinaudojo gerais santykiais su valdančiaisiais "valstiečiais" tam, kad spręstų savo rinkėjams aktualius klausimus.

**LLRA-KŠS lyderiai yra žinomi dėl artimos oficialiai Rusijos vyriausybės linijai retorikos. Ar tai, kad partija rinkimuose jungiasi kartu su Rusų Aljansu, gali reikšti, kad LLRA-KŠS nariai diskredituoja Lietuvos lenkus ir tuo pačiu ir Lenkijos valdžią, užimančią tokias pat pozicijas dėl Rusijos, kaip ir Lietuva?**

LLRA jungimasi su Rusų Aljansu galima vertinti kaip bandymą tokiu būdu gauti didesnę rinkėjų palaikymą, tikintis, kad už juos balsuos ne tik Lietuvos lenkai, bet ir rusai. Lenkams, kurie palaiko Rusijos vyriausybės retoriką, toks žingsnis nėra diskredituojantis. Manau, kitiems tautiečiams labiau diskredituojantys atrodo pačių politikų proputiniški pasisakymai, o ne bendradarbiavimas su Rusų aljansu.

Problema slypi tame, kad LLRA daugiau dėmesio skyrė rusų, o ne lenkų tautybės rinkėjui. Siekdama gauti daugiau balsų ir ieškodama naujų rinkėjų, LLRA "pamiršo" senuosius rinkėjus, taip jų netekdama.

**Atsižvelgiant į 2020 m. įvykius Baltarusijoje, kaip vertinate LLRA-KŠS ir LLS poziciją šiuo klausimu? Ar galime teigti, kad LLRA-KŠS ir LLS rūpi kitų tautinių mažumų arba bent jau lenkų tautinės mažumos likimas kitose valstybėse?**

LLRA ir LLS pozicija Baltarusijos įvykių kontekste buvo labai pasyvi, o tautinių mažumų užsienyje kontekste ir abejinga.

Apie nenorą komentuoti tautinių mažumų klausimus byloja partijos lyderio tyła po Baltarusijos lenkų sąjungos vadovės Andželikos Borys ir žurnalisto Andrzejaus Poczobuto arešto. Net po to, kai areštą pasmerkė nevyriausybinės organizacijos, Lenkijos valdžia bei EP Delegacijos ryšiams su Baltarusija pirmininkas Robert Biedroń, Tomaševskis (nota bene, EP Delegacijos ryšiams su Baltarusija vicepirmininkas) tylėjo.

Vėlesni Tomaševskio pasisakymai buvo labai atsargūs, jei ne palankūs Lukašenkos režimui, tuo metu kai jo partijos kolegos atvirai palaikė Lukašenkos režimą ir jo veiksmus protestų Baltarusijoje metu. LLRA lyderio siekį pradėti dialogą su Lukašenka galima vertinti kaip siekį izoliuoti nuo Europos ir kartu netiesiogiai, sąmoningai ar ne tapti V. Putino sąjungininku.

**Ar galima teigti, jog matydami, kad neturi pakankamai jėgų išspręsti su lenkų tautinę mažumą susijusius klausimus Lietuvoje, LLRA-KŠS pasirinko vesti panašią į PiS (Prawo I Sprawiedliwość) socialinę politiką, tam, kad liktų rėmiami Lenkijos?**

Galima būtų taip teigti, jei LLRA politika pasikeistų drastiškai pavyzdžiui, po 2015 m., Teisei ir Teisingumui įgavus valdžią Lenkijoje. Tačiau LLRA politika nesikeičia jau praktiškai dešimtmečius. Galima pastebėti, kad LLRA „kopijuoja“ kai kai kurias Teisės ir Teisingumo socialinės politikos idėjas (pvz., 120 eurų vaiko pinigų skyrimą, kuris yra panašus į Lenkijos 500+ programą), tačiau greičiausiai jos yra skirtos tam, kad būtų galima pritraukti daugiau potencialių rinkėjų, o ne specialiai „merkiant akį“ Lenkijai. Juo labiau, kad LLRA santykiai su Lenkija yra prasti (“Nasza Gazeta” atvejis).

**Ar, Jūsų nuomone, Lenkijai yra svarbu , kad LR Seime bei Europarlamente būtų LLRA-KŠS ir LLS nariai?**

Tai gali būti Lenkijai svarbu, tačiau tik tuo atveju, jei LLRA pasikeis ir jos linija taps panaši į pačios Lenkijos liniją. Šiuo metu partijos narių prokremliškos pažiūros gali tik kenkti, pačiai LLRA tampant savotišku „infant terrible“, turint omeny, kad Lenkijos pozicija Kremliaus atžvilgiu yra visiškai kitokia. LLRA atstovavimas Europos Parlamente gali būti Lenkijai svarbesnis, kadangi tokiu atveju bus daugiau šansų, kad Lenkijos parlamentarų siūlomi projektai gaus daugiau balsų (klausimas, kiek, nes LLRA atstovai EP yra labai pasyvūs).

## **Priedas Nr.6**

Interviu su žurnaliste Evelina Mokrzecka (originalas)

Atliktas 2022 m. vasario 28 d.

### **Jak można ocenić obecne relacje między Litwą a Polską? Co doprowadziło do zauważalnej poprawy stosunków między państwami?**

Na polepszenie stosunków polsko-litewskich raczej nie miał wpływu AWPL-ZChR. Te dobre stosunki polepszyły się z czasów premiera S.Skvernelisa i M. Morawieckiego. Szeroko omawianą kwestią było i to, że Skvernelis znał język polski i to też zbliżyło obu premierów. Oni też podobno mieli jakieś podobne zainteresowania, podobne hobby, mieli też nad sobą podobnych liderów partii.

Natomiast na dobre relacje polsko-litewskie wpłynęły także złe relacje Polski z innymi państwami, bo jak wiemy, na arenie wewnątrz unijnej Polska została pozostawiona sama sobie. Pokłuciona z Czechami, Niemcami i z innymi. Można było powiedzieć, że Węgry i Litwa byli jedynymi sojusznikami Polski. Polsce chodziło o wspieranie na szczeblu unijnym i tu zawsze mogła liczyć na głosy naszego państwa.

Oczywiście tu chodzi o to, że Polsce zależy na relacjach z Litwą, jak i Litwie z Polską. Ważną tu kwestia jest bezpieczeństwo i partnerstwo strategiczne, chodzi o zagrożenie ze strony Rosji, też współpraca zacieśniła się, jak nastał kryzys migracyjny, Polska jako pierwsza wysłała na Litwę swoich funkcjonariuszy.

Jak już wspomniałam, na te relacje miało wpływ zagrożenie ze strony Rosji. Rosja na Kaczyńskiego działa, jak czerwona plachta na byka, a Litwini też nieprzypadają za tym państwem też.

Tu nie ma żadnych zasług AWPL, wręcz przeciwnie, za czasów Skvernelisa on został odepchnięty w cień.

Trzeba podkreślić, że relacje polsko-litewski uległy znacznej zmianie za czasów PiSu, bo za czasów Platformy Obywatelskiej, no to one byli nienajlepsze. O ile lewicowa część Polski nie jest zadowolona z rządów PiSu, o tyle na Litwie niezadowolona prawa strona czyli jak V.Tomaszewski, ZPL Zarząd Główny, a ta bardziej liberalna strona, jak np.: Polski Klub Dyskusyjny, ZPL miasta Wilno, to dla nich za czasów PiS jest o wiele łatwiej funkcjonować, bo za Platformy jedynym politykiem, który reprezentował litewskich Polaków to był Tomaszewski. On wszędzie był zapraszany na oficjalne spotkania, przewodniczył zawsze wszystkim delegacjom. Od tego momentu jak w 2014 roku zawiesił wstążkę św. Jerzego, zaczął być powoli spychanym i w końcu w ogóle przestał być zapraszany tam i do Ambasady, ale Tomaszewski po trochę zaczyna odradzać się. To wszystko za

sprawą osłabiającej się w Polsce PiS. PiS dąży do stworzenia ogólnoeuropejskiej partii skrajnokonserwatywnej-prawicowej i Tomaszewski został powołany na Zjazdy w Warszawie i Madrycie. Warto pamiętać, że on jest po prostu jako dodatkowy głos i jest bardziej uważany za „puste miejsce”, czyli jak plus jeden głos.

**W odniesieniu do lepszych relacji, czy można powiedzieć, że Akcja Wyborcza Polaków na Litwie – Związek Rodzin Chrześcijańskich i Związek Polaków na Litwie była/jest czynnikiem konsolidującym stosunki litewsko-polskie?**

Nie, w żaden sposób. Nigdy nie było, wręcz przeciwnie. Za każdym razem, jak na Litwę przyjeżdżała delegacja z Polski, były organizowane protesty, różne manifesty na temat zamykanych szkół i innych spraw. To zawsze była zwykła eskalacja. No i Warszawa to dostrzegła i powiedziała „stop”. Właśnie po wyjściu Tomaszewskiego z roli mediatora, jakim on myślał, że on jest, stosunki polsko-litewskie zaczęły się naprawiać i stały się jakimi są teraz. Zauważmy, że nigdy nie było tylu delegacji z polski, ile ich było w ciągu ostatnich lat.

**Czy AWPL ma silną pozycję polityczną, aby wpłynąć na przebieg stosunków litewsko-polskich czy unijno-polskich? A czy ma partia moc do realizacji interesów Polski w Sejmie Republiki Litewskiej?**

Nie, totalnie nie, dlatego że partia Tomaszewskiego jest marginalna partia regionalna, która próbowała wybić się na ogólnokrajowe boisko. Im to się nie udało, co świadczą ostatnie wybory. Żadnej mocy oddziaływania ta partia nie ma, zarówno jeżeli chodzi o wewnętrzną arenę. Trzeba zauważyć, że ta partia jest polska wyłącznie z nazwy, bo coraz więcej Polaków znajduje się w ogólnolitewskich partiach.

**Czy praca AWPL i ZPL w latach 2016-2020 była owocna? Jak można podsumować wyniki pracy uzyskane przez przedstawicieli AWPL podczas tej kadencji sejmowej?**

Trzeba pamiętać, że ZPL nie jest jednorodne. Istnienie ZPL i ZPL Wilno. ZPL Wilno jest najbardziej liberalnym kołem ze wszystkich kół, które są podporządkowane Głównemu Zarządowi ZPL czyli inaczej Tomaszewskiemu. Tam wewnątrz jest bardzo dużo nieporozumień i pokazuje to, że

Zarząd Główny zorganizował swój Spis Ludności Polaków na Litwie, a ZPL Wilno o tym nic nie wiedziało.

Nie wiem, co na temat 2016-2020 roku, ale na pewno nie był owocny 2021, gdzie zamknięto „Magazyn Wileński”- jedno z pierwszych pism. Ja bym podsumowała to tak, że czuć wewnętrzne wypalenie od nich.

**W perspektywie wydarzeń 2020 r. na Białorusi, jak można ocenić stanowisko AWPL i ZPL w tej sprawie? Czy można powiedzieć, że AWPL i ZPL dbają o los innych mniejszości narodowych, a przynajmniej polskiej mniejszości narodowej w innych państwach?**

To stanowisko w tej sprawie było bardzo słabe. Bardzo długo nie było wypowiedzianego żadnego stanowiska. Tomaszewski mówił, że to jest sprawa Białorusi i że trzeba te kontakty podtrzymywać, i z sąsiadami nie wolno się kłócić. Trzeba pamiętać, że Tomaszewski zasiada w Komisji ds. Białorusi i ma więcej narzędzi coś tam robić, ale co chodzi o Białorusinów i Polaków na Białorusi – nie robi nic. To jest paradoksalne, że prawica nie dba o mniejszości narodowych. Chciaż, dodam, że ZPL Wilno brało udział w akcjach ku podtrzymaniu Białorusinów.

**Czy można powiedzieć, że wiedząc, że nie ma wystarczającej siły, aby rozwiązać problemy związane z polską mniejszością narodową na Litwie, AWPL zdecydowała się na prowadzenie polityki społecznej zbliżonej do PiS, aby pozostać popartą przez władze Polski?**

Wątpię, że w Polsce śledzą za działalnością AWPL. Po prostu, Tomaszewski kopiuje od PiS to, czego nie ma na Litwie i osadza to w litewskim systemie. Warto pamiętać, że Polska i Litwa to dwa różne państwa i nie wszystko, co pasuje w Polsce, może pasować u nas.

**Czy, według Waszego zdania, dla Polsce jest ważne, aby w Sejmie Republiki Litewskiej i w Parlamencie Europejskim byli członkowie AWPL i ZPL?**

Na szczeblu ogólnoeuropejskim jest bardzo ważne, żeby przedstawiciele mniejszości narodowych zasiadali w sejmach lub Parlamencie Europejskim, bo to pokazuje demokratyczność państwa.

## Priedas Nr.7

Interviu su žurnaliste Evelina Mokrzecka (verstas iš lenkų kalbos)

Atliktas 2022 m. vasario 28 d.

### **Kaip vertinate dabartinius Lietuvos ir Lenkijos santykius? Kaip manote, kas lėmė pastebimą santykių pagėrėjimą?**

LLRA-KŠS neturėjo jokios įtakos Lenkijos ir Lietuvos santykių gerinimui. Šie geri santykiai pagerėjo nuo premjero S. Skvernelio ir M. Morawieckio laikų. Plačiai kalbėta ir apie tai, kad Skvernelis mokėjo lenkiškai ir tai suartino abu premjerus. Jie taip pat neva turėjo panašių interesų, panašių pomėgių, taip pat turėjo panašius partijos lyderius.

Kita vertus, geriems Lenkijos ir Lietuvos santykiams įtakos turėjo ir blogi santykiai tarp Lenkijos ir kitų šalių, nes, kaip žinome, ES viduje Lenkija buvo palikta sau. Susiginčijusi su čekais, vokiečiais ir kt. Galima sakyti, kad Vengrija ir Lietuva buvo vienintelės Lenkijos sąjungininkės. Lenkija siekė gauti palaikymą ES lygiu ir čia ji visada galėjo pasikliauti mūsų valstybės balsais.

Žinoma, čia esmė ta, kad Lenkijai rūpi santykiai su Lietuva, o Lietuvai – su Lenkija. Čia svarbus klausimas yra saugumas ir strateginė partnerystė, kalbama apie grėsmę iš Rusijos, o partnerystė taip pat pagerėjo, kilus migracijos krizei, būtent Lenkija pirmoji atsiuntė savo pareigūnus į Lietuvą.

Kaip jau minėjau, šiems santykiams įtakos turėjo Rusijos keliama grėsmė. Rusija veikia Kačinskį kaip raudona skiautė bulių, o lietuviai taip pat nėra palankūs šiai šaliai.

Čia nėra LLRA-KŠS nuopelnų, atvirkščiai, Skvernelio laikais ji buvo nustumta į šešėlį.

Reikia pabrėžti, kad lenkų ir lietuvių santykiai labai pasikeitė valdant PiS, nes valdant Pilietinei platformai jie nebuvo patys geriausi. Kai kairioji Lenkijos dalis nėra patenkinta PiS valdžia, tai Lietuvoje nepatenkinta dešinioji pusė, t.y., kaip V. Tomaševskis, LLS pagrindinė valdyba, o liberalesnė pusė, tokia kaip Lenkų diskusijų klubas, Vilniaus miesto LLS PiS laikais funkcionuoti daug lengviau, nes prie PO vienintelis Lietuvos lenkams atstovavęs politikas buvo Tomaševskis. Jis visur buvo kviečiamas į oficialius susirinkimus, visada vadovavo visoms delegacijoms. Nuo tos akimirkos, kaip ir 2014 metais, prisikabino Šv. Jurgio juostelę, jis buvo lėtai nustumiamas ir pagaliau nebebuvo kviečiamas ten ir į Ambasadą, bet Tomaševskis po truputį pradeda atsigauti. Viską lemia silpnėjantis PiS valdžia Lenkijoje. PiS siekia sukurti visos Europos kraštutinių konservatorių-dešiniųjų partiją, o Tomaševskis buvo pakviestas į Varšuvos ir Madrido suvažiavimus. Verta prisiminti, kad jis yra kaip papildomas balsas ir labiau laikomas „tuščia vieta“ arba kaip plus vienas balsas.

**Kalbant apie geresnius santykius, ar galima teigti, kad Lietuvos lenkų rinkimų akcija – Krikščioniškų šeimų sąjunga ir Lietuvos lenkų sąjunga buvo/yra konsoliduojantis Lietuvos-Lenkijos santykius veiksnys?**

Ne, jokių būdu. To niekada nebuvo, priešingai. Kiekvieną kartą, kai į Lietuvą atvykdavo delegacija iš Lenkijos, būdavo rengiami protestai, įvairūs manifestai dėl mokyklų uždarymo ir kitų reikalų. Tai visada buvo paprastas eskalavimas. O Varšuva tai pastebėjo ir pasakė „stop“. Būtent po to, kai Tomaševskis paliko tarpininko vaidmenį, kurį jis pats sau suteikė, Lenkijos ir Lietuvos santykiai pradėjo gerėti ir tapo tokiais, kokie yra dabar. Atkreipkime dėmesį, kad niekada nebuvo tiek delegacijų iš Lenkijos, kiek pastaraisiais metais.

**Ar LLRA-KŠS turi stiprias politines pozicijas, kad galėtų savo veiksmais paveikti Lietuvos-Lenkijos ir ES-Lenkijos santykių eigą? O ar turi svertu, kad LR Seime galėtų įgyvendinti Lenkijos interesus?**

Ne, visiškai ne, nes Tomaševskio partija yra marginali regioninė partija, kuri bandė įsiveržti į visos šalies areną. Jiems nepasisekė, ką liudija neseniai įvykę rinkimai. Ši partija neturi įtakos vidaus arenai. Pažymėtina, kad ši partija lenkiška tik pavadinimu, nes vis daugiau lenkų yra lietuviškose partijose.

**Ar LLRA-KŠS ir LLS darbas 2016-2020 m. buvo vaisingas? Kaip galima apibendrinti tos kadencijos LLRA-KŠS atstovų darbo rezultatus?**

Reikia atsiminti, kad LLS nėra vienalytis. Egzistuoja LLS ir LLS Vilnius. „LLS Vilnius“ yra liberaliausi iš visų LLS Vyriausiajai valdybai, pavaldžių organizacinių vienetų. Viduje daug nesusipratimų ir tai įrodo, kad Vyriausioji valdyba organizavo savo lenkų surašymą Lietuvoje, o LLS Vilnius apie tai nieko nežinojo.

Nežinau, kaip 2016–2020 m., bet tikrai nebuvo vaisingi 2021 m., kai buvo uždarytas „Magazyn Wileński“ – vienas pirmųjų žurnalų. Apibendrinčiau taip, kad jaučiasi jų vidinis perdegimas.

**Atsižvelgiant į 2020 m. įvykius Baltarusijoje, kaip vertinate LLRA-KŠS ir LLS poziciją šiuo klausimu? Ar galime teigti, kad LLRA-KŠS ir LLS rūpi kitų tautinių mažumų arba bent jau lenkų tautinės mažumos likimas kitose valstybėse?**

Jų pozicija šiuo klausimu buvo labai silpna. Labai ilgą laiką nebuvo paskelbta jokios pozicijos. Tomaševskis teigė, kad tai yra Baltarusijos reikalas ir kad šie ryšiai turi būti palaikomi, o su kaimynais nereikia ginčytis. Reikia atsiminti, kad Tomaševskis EP Delegacijos ryšiams su Baltarusija vicepirmininkas ir turi daugiau įrankių ten kažką daryti, bet dėl baltarusių ir lenkų Baltarusijoje – jis nieko nedaro. Paradoksalu, kad dešiniems tautinės mažumos nerūpi. Na, pridursiu, kad „LLS Vilnius“ dalyvavo akcijose, skirtose palaikyti baltarusius.

**Ar galima teigti, jog matydami, kad neturi pakankamai jėgų išspręsti su lenkų tautinę mažumą susijusius klausimus Lietuvoje, LLRA-KŠS pasirinko vesti panašią į PiS (Prawo I Sprawiedliwość) socialinę politiką, tam, kad liktų rėmiami Lenkijos?**

Abejoju, kad Lenkijoje jie seka LLRA-KŠS veiklą. Paprasčiau tariant, Tomaševskis iš PiS nukopijuoja tai, ko Lietuvoje nėra, ir įterpia į Lietuvos sistemą. Verta prisiminti, kad Lenkija ir Lietuva yra dvi skirtingos šalys ir mums gali tikti ne viskas, kas tinka Lenkijoje.

**Ar, Jūsų nuomone, Lenkijai yra svarbu, kad LR Seime bei Europarlamente būtų LLRA-KŠS ir LLS nariai?**

Visos Europos mastu labai svarbu, kad Seime ar Europos Parlamente sėdėtų tautinių mažumų atstovai, nes tai parodo valstybės demokratiją.